Sujanaranjani Series No. 5.

శ్రీ

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

శ్రీ అద్దంకి గంగాధరకవి విరచితము.

కాకినాడ:

సుజనరంజనీ ముద్రాక్షరశాల,

1898

Copy-Right.

పీఠిక.

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

ఈప్రబంధము నద్దంకి వీరనామాత్య పుత్రుండగు గంగాధర కవి రచియించె. అద్దంకివారి పట్టేదన్నామ గ్రామ వాస్తవ్యులనియు, నమాత్యుండనుటచే నియోగి బ్రాహ్మణుండనియుం దోఁచుచున్నది. ఈకవి గోత్రసూత్రాదికములేమియు నిందువివరింపమింజేసి యవి పేర్కొనఁబడవు. ఇతండు గోలకొండ నవాబయిన యిబ్రహీమ్ మల్కునొద్ద నాస్థానకవిగానుండి యతనికీ యంకితంబుగావించె. ఈయిబ్రహీము ఆ 1518 సం॥ మొదలు ఆ 1543 సం॥ పర్యంతము రాజ్యముచేసిన భామినీవంశీయ మహమ్మదీయ ప్రభువగు నిబ్రహీమ్ కుతుబ్‌షాకుఁ దృతీయ పుత్రుఁడు. ఈయంశము నీక్రిందిపద్యము దృఢపఱచుచున్నది గీ॥ ఆకుతుబుషాహికుదయించిరనఘయశులు । మూఁడుమూర్తులవలె జగన్మోహనిధులు । ఘనవివేకులు హైదరుఖానవిభుఁడు । జంనతమహీంద్రుఁడిభరామచంద్రుఁడనఁగ॥ ఆ. 1 ప. 26 ఇబ్రహీమ్మునే యిభరామని యీకవి వాడినాఁడు. వసుచరిత్రమందును నిట్లనే యుపయోగింపఁబడియె. ఈయిభరాము ఆ 1550 సం॥ మొదలు ఆ 1581 సం॥ పర్యంతము రాజ్యముచేసినట్లు చారిత్రములఁ గానంబడుచున్నందున నీగంగాధర కవియు నీకాలమునందేయున్నవాఁడు. మహమ్మదీయ ప్రభువులకు మొట్టమొదట నాంధ్ర కవిత్వంబు రుచిచూపిన రసికుఁడీకవియే.

ఈతపతీసంవరణోపాఖ్యానము నంగారవర్ణుండర్జునునితోఁ జెప్పినట్లు భారతము నాదిపర్వము సప్తమాశ్వాసమునం గలదు. అందు:—"వ॥ అంతనొక్కనాఁడు సంవరణుండు మృగయా వినోదార్థియై వనంబునం బరిభ్రమించి క్షుత్పిపాసా పీడితతురంగుండై యేకతంబ పాదచారియగుచుఁ జని యొక్క పర్వతప్రదేశంబున॥ క॥ కనియెనొకకన్యఁ గోమల । కనకప్రభ నిజశరీరకాంతినుపాంతం । బునవృక్షలతావళిఁ గాం । చనమయముగఁ జేయుచున్న చంద్రనిభాస్యన్॥" అని సంవరణుం డొక్కయరణ్యంబునకు వేఁటకుంజని తపతింజూచి భ్రాంతచిత్తుఁడైనట్లును, బిదప నామెయు నతనిం గని మోహించి నేను స్వతంత్రను గాను గాన నన్ను స్వయముగఁ బెండ్లిచేసికొనందగదు, మజ్జనకుని సూర్యు నారాధించిన నతండు నీకుం దప్పక నన్నొసంగునని యొడఁబఱచి చనినట్లును గానంబడుచున్నయది. ఆకథనీకవి ప్రబంధముగాఁ జేయనెంచి నలచరిత్రకథను మనముననిడుకొనియందు హంసరాయబారమువలె నిందు శుకరాయబారముంచి మొదట నాయికానాయకులకన్యోన్య దర్శనంబు గలిగింపక కథను గొంతవ్యత్యాసపఱచి ప్రబంధవర్ణనములతోఁ బెంచి ప్రకృతగ్రంథరూపముగా రచియించె. ఇందుకీ క్రింది పద్యము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. "క॥ కనకలివినకలిలోపల । వినకథినే మిగుల మదనవేదన చేయున్ । వినకలివలపులఁ గాదా । నలువుగ మఱి మరులుకొనిరి నలదమయంతుల్॥" ఆ 3 ప. 41.

2

ఈ ప్రబంధమునందలి కథానాయకుండు సంవరణుం డను దివ్యుండగు ధీరలలితుఁడు. నాయిక సూర్యతనయ యగు తపతి దివ్య. రసము, శాంతరసాంగముగల శృంగారము. కథ :—సంవరణుం డను ధరాధరుం డుపవనంబున నొకకొమ్మ్యాని క్రీడఁ జంద్రకాంతశిలావేదిపైఁ గూర్చుండ నొక చిలుక యరుదెంచి సూర్య పుత్రియగు తపతీగుణసౌందర్యంబులు వర్ణించిన, నతని కామెయందనురాగముగలుగుట యెఱింగి నిన్నామె వరించునట్లుగావించెదనని చెప్పి తపతియొద్దకుంజని సంవరణుని గుణవిశేషంబులు వర్ణించి యామెకతనియందనురాగము వొడమునట్లొనరించె. రాజు తపతికొఱకై సూర్యునారాధించి యతనిచేఁ దపతిని నీకొసంగెదనను వాగ్దానంబు గొనియె. తపతి చెలికత్తెలతో భూలోకంబునకువచ్చి మరులుకొని యొక వనంబున మన్మథునారాధించుచుండ రాజు వేఁటకై యచ్చ కరుదెంచి శుకవాక్యంబుల నామెను నిరూపించి మోహావిభ్రాంతుఁడుగా నామె తన యవస్థ తను నివేదించి తన తండ్రినారాధింపుమని యొడంబఱచి చనియె. రాజు నచట సూర్యునారాధించుచుండ గురువగు వసిష్ఠుండరుదెంచి యతని యభీష్టంబెఱింగి సూర్యుని కడకేగి తపతి నియ్యాతనికి వివాహంబొనరించె

గ్రంథమునందుఁ గథ చమత్కారముగఁ గల్పింపఁబడియె. అచ్చటచ్చటశాంతరససంబంధంబై కార్యసంఘటనంబు కావించి పోషింప రతిస్థాయి యంకురాద్యవస్థలం గ్రమంబుగనెనసి విభావానుభావవ్యభిచారి భావంబులంబలసి పానకరస న్యాయంబుం బొంది ఫలవంతంబగుటంజేసి శృంగారరసంబు పూర్ణంబుగ నున్నట్లు కానంబడియెడు. కావ్యమంతయు మధ్యమ వ్యంగ్య ప్రధానంబు. క్వాచిత్కంబుగ నుత్తమ వ్యంగ్యంబుంగలదనుటను వక్ష్యమాణంబుసూచించెడు. క॥ ఇలభరియింపన్నృపాలుఁడు । తలయెత్తిననాఁడు మొదలు ధైర్యముతోడం । దలలెత్తిరి ఫణివల్లభ । కులశైల దిగంతదంతికూర్మకిటీంద్రుల్॥ ఆ 1 ప 75. అధమ వ్యంగ్యంబగు చిత్రంబిందు మృగ్యంబు. ఈ కవి సాధారణార్థబోధకంబులగు సంస్కృతపదములనే యధికముగాఁ బ్రయోగింపనభిలాషకలవాఁడు పద్యంబుల విశేష కల్పనా చమత్కృతియు, విశేషార్థ గాంభీర్యంబును, విశేషాలంకారంబులుంగానరాకున్నను నన్యోన్య మైత్రిం బొరసిన మృదుపదంబులతో గుణమణులు మెఱయఁ జదువ్రుటకెంతయు లలితంబులై యుండు. మధుపాన ద్యూత యుద్ధంబులను కొన్నితక్క తక్కిన ప్రబంధ వర్ణనంబులన్నియుంగలవు. శాంతంబు వీరస్థానంబున నంగంబై యెనంగుటంజేసి తల్లోపంబులును నివృత్తంబులయ్యె.

ఈ కవి శాస్త్రనిషిద్ధములగు క్త్వార్థకసంధులును, నకార ద్విత్వములును గలిగింపలేదు కాని కొన్నియెడల నికారసంధులనుమాత్రము గలిపె. కొన్నిచోట్లఁ బ్రాక్కవి ప్రయోగంబులఁ గానంబడని యఖండయతులును, విరుద్ధములగు రేఫ ఱకారంబులకుఁ బ్రాసమైత్రియుఁ గావించె.

ఇకార సంధులు :—

1\. చ॥ అరవిరిదమ్మిచందమున నాననవానన సోఁకుమట్టున
య్యరుణసుతానుతాధరసుధాఖ్యరసాపథసేవచేయఁగా
ధారికినఁగాక ఖిన్నకయుతొమ్మిదవస్థలతోడి మన్మథ
జ్వరముశమించునే దివిజవైద్యుఁడు వైద్యముచేసెనేనియున్॥ ఆ 2 ప. 92.

2. సీ॥ పా॥ ఎదురొత్తుగుబ్బలనెదురొత్తి యాతనికిఁ గౌఁగిలేలకో మఱపనైతి॥ ఆ 3 ప. 51.

3. ఉ॥ అనఁగు మోము నాతుకము నా యెదురొత్తు మెఱుంగుఁ జన్నుదో
యానిడువాలుఁ గన్నుఁగవ యాననుఁ జెక్కులు నాఁపిఁ యుండు సొం
పానిరు పేద నెన్నడుము నప్పటి కిందలపోసి చూచినఁ
మానసవృత్తి దానిమిషమాత్రనె నీరయి పోవకుండునే॥ ఆ 4 ప- 75.

4. గీ॥ అనుడు నృపవరేణ్యయానకలంబునీ । మనసులోని మమత మాకు దెలిసెఁ
నింత మాత్రమునకు నితపం బేటికి । గోటనైన పనికి గొడ్డలేల॥ ఆ 5 ప 11.

అఖండయతులు :—

1. సీ॥ గీ॥ పద్మమును బోలి లక్ష్మికి సద్మమగుచు । నభినవంబైన సింహాసనంబునందు
రాజతిలకుండు మలికిభరామశౌరి। నిందుకొలువుండు నశ్వైశసేవ మిగిలి॥ ఆ 1 ప 11

2. సీ॥ పా॥ కాంభోజరాజన్యకన్యకారత్నంబు తేరివీక్షించుచిత్తేశదేవ॥ ఆ 1 ప 12.

3. సీ॥ పా॥ ఆసరోజదళాక్షియందైసంసక్తి చేఁగలిగెనో నీకు లోకైకవశత॥ ఆ 2- ప 56.

3. రేఫ ఱకారములు :—

1. ఉ॥ సారవిభూతి రెండవవృషధ్వజుఁడాకృతిచేఁ దృతీయబృం
దారకవైద్యుఁ డీర్ధశుచితాగుణమందుఁ జతుర్థపావకుం
డారయ భూమి మోచుటకు నైదవ దిక్పతి దానరేఖచే
నాఱవకల్పవృక్షమన నన్నరపాలుఁడు మించెఁగీర్తులన్॥ ఆ 1, ప 70-

2. చ॥ తరుణిశుభాంగ రాజ్యమును దార్కొన యౌవనరాజు చేరఁగా
సరగున బాల్యరాజు వెడజారిన యప్పుడు మధ్యభూమినిం
గఱవు జనించెఁ జన్గవయుఁగయ్యము కైమొనలేర్చి త్రోవడాం
బరములరాజకంబయిన పట్టున నట్టును బుట్టకుండునే॥ ఆ 2, ప 34.

3. క॥ ఎఱిఁగింపని బాలికఁ గని । యొఱిఁగించుకొనం దలంచు నింతులఁ గనియ
త్తైఱవలనెల్లను బొమ్మని । యొరిమొను సరిసన్న బోఁటియొకతు కవలికెన్॥ ఆ 3, 61

ఆముక్తమాల్యద, మనుచరిత్రము, కవికర్ణరసాయనము, ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము మొదలగు వానిలో నిత్వసంధులును, రేఫ ఱకారములకు మైత్రియుఁ గానంబడుటం జేసి యీకవియు నట్లే కావ్యచిత్కృమునఁ బ్రయోగించియుండును-

కందుకూరి వీరేశలింగముగారు తమ కవులచరిత్రమున నీప్రబంధము వసుచరిత్రమును బోలి యలరుచున్నది యని వ్రాసిరి. కాని, వసుచరిత్రమునందుగల 1 కల్పనాచమత్కృతి, 2 పదగుంభన, 3 అర్థగాంభీర్యత, 4 వ్యంగ్యప్రాధాన్యత, 5 అలంకారశోభ, 6 రసనిరూపణము లోనగు వానిలో నొక్కటియైన నిందు సమగ్రముగ నున్నట్లు కానంబడదు. ఈప్రబంధమునందలి సీసపద్యములవంటి సీసపద్యములు కొన్ని వసుచరిత్రమునం గానంబడుటం జేసి యట్లని యుందురని తోఁచెడిని. ప్రతికవియుం దనకంటెఁ బూర్వులు త్రొక్కిన త్రోవ త్రొక్కుట సామాన్యమే కదా? ఈగ్రం-

గాథరకవియుం బెద్దనాదుల కల్పనలే యించుకమార్చి యనేకములు తనప్రబంధమున వ్రాసికొనియెం అట్టివి దిక్ప్రదర్శనముగ రెంటినిమాత్రమే చూపి యీయంశమును విరమించెద

మనుచరిత్రము :—

ఉ॥ ఎక్కడివాఁడొ యక్షతనయేందు జయంతవసంత కంతులం
జక్కఁదనంబునం గెలువఁజాలెడువీని మహీసురాన్వయం
బెక్కడ నీతనూవిభవమెక్కడ ప్రోవనిబంటుగా మరుం
డక్కఁగొనంగరాదె యకటా నను వీఁడు పరిగ్రహించినన్॥ ఆ ౨-

తపతీ సంవరణము :—

ఉ॥ చిక్కనిమోము మేల్మియగు చెక్కులు చొక్కపుహారవల్లిచే
నెక్కుమపేరురంబు రమణీయవిశాల విలోచనంబులు
న్జక్కఁగమించు రాసుతుఁడు నాదుకవుంగిటఁ గావురంబునం
జిక్కిన నేల నేమకర చిహ్నమువానివతారు పట్టుగన్॥ ఆ ౩- ప ౫౨

కవికర్ణరసాయనము :—

క॥ కుందనపుఁగమ్మవలపుం। జెందెడుచందమునఁ దెల్లచెలుకునఁబండై
సుందరియగు నక్కన్నియ। యందెలప్రాయంబు విడువ నాయతమయ్యెన్॥ ఆ ౩, ప౯

తపతీసంవరణము :—

క॥ బంగరునఁ దావియమరిన। భంగిం జెలుకునను బండు పండిన లీలన్
శృంగారవంతుఁడగు న। య్యంగభవస్పర్ధిమేన యౌవనమొదవన్॥ ఆ ౩, ప ౭౯.

ది ౧౫ జూను ౧౮౯౮
కాకినాడ

P. V. N.

విజ్ఞప్తి.

ఈతపతీసంవరణోపాఖ్యానపుఁబ్రతులు మాకు రెండుమాత్రమే దొరికినవి. ఆరెండైనను మాతృకాపుత్రికలు గాని భిన్నప్రతులు కావు. దానంజేసి స్ఖాలిత్యములచే సందిగ్ధములుగనున్న స్థలములు స్వతంత్రించి దిద్దఁజాలక ప్రకృతము విడిచిపెట్టితిమి కాఁబట్టి మంచిప్రతిగలవారొకసారి యాప్రతిని మాకుఁబంపినయెడల మేము దిద్దుకొని తప్పులుకొంచెముగనున్న పక్షమున వెంటనే వేఱొకశుద్ధప్రతి వేసిగాని, తప్పులు విశేషముగానున్నచో రెండవపర్యాయము ముద్రించునప్పుడు వానినన్నిటిని జక్కఁగ సంస్కరించిగాని ప్రతియిచ్చినవారిపేరుతోఁ గూడఁ బ్రచురించుటయేకాక వారిప్రతి వారికిఁ బంపునపుడు మంచియచ్చుప్రతుల నైదింటిని బహుమానముగాఁ గూడనిచ్చుచున్నారము.

శ్రీ

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

ప్రథమాశ్వాసము.

ఉ. శ్రీసతిమించుగాఁగఁదులసీదళమాలిక కౌస్తుభోజ్జ్వలం
బై సురచాపలీలఁ జెలువందఁగ వేణురవంబు గర్జితం
బై సొబగొంద శౌరిఘనుఁడై కరుణారసవృష్టి చేసి రా
యాసతఁ బ్రోచుగావుత నృపాగ్రణి మల్లిభరాముశాండిపున్. 1

చ. వలపులపూఁతపూసి తలవంకను వెన్నెలపూవుఁ దాల్చి చెం
గలువమెఱుంగురంగుగలకంబు ధరించి మిటారిజంగమై
వెలఁదిని జట్టుకూఁతుమది వెన్నవలెం గరఁగించు దేవుఁడే
మ్మల్లిభరాము శాంగికి సమంచిత సంపదలిచ్చుఁగావుతన్. 2

చ. మినుకులపుట్టినిల్లుమిడిమేలపుఁదాపసుఁగన్నతండ్రి చ
క్కనిననవిల్తుతోడునుడికారపుజోటిమిటారికాఁడు తి
న్ననివెలిదమ్మిపూపభువనంబులొనర్చువిధాతదాతయై
మనుచును గాతసంతతము మల్లిభరాముఁ జిరాయురున్నతిన్. 3

సీ. కలుగులేలాయముల్ గాఁబ్రవర్తించుసామ్రాజ్ఞినధిష్ఠించు రౌతు ఈఁడు
వీనులగాడ్పుచేమేనిసొమ్ములతూఁకమగ్గలింపఁగఁజేయునర్థి కాఁడు
శిరసుపైజాబిల్లిచెండుదండలరీతిమణిజాలములనించుమన్నెకాఁడు
తనుఁగొల్చుభక్తసంతతులపాతకజాతమపహరించుకపోవునటమటీఁడు
పదియునాల్వన్నెబంగరుఁబ్రతిఘటించు । మేనిచాయలుగలమంచిమెచ్చులాఁడు
ద్విరదవదనుండుతనదంతవిధుమరీచి । మత్ప్రబంధాంతరాయతమంబు నడఁచు. 4

సీ. అలికుటుంబకదంబములకెల్లమృష్టాన్నశాలికయేదేవికేళిగృహము
తెరగంటుదొరలకెల్లరకుఁబండినపంటపొలమేవధూమణిపుట్టినిల్లు
గుములరెండొకటిగాఁగుసుమబాణములేయుఘనుఁడేచకోరాక్షిగన్నకొడుకు
పాలలోఁబుట్టినపాఁతమానికముచేభానిల్లునేభామభద్రపీఠ
మట్టిశ్రీదేవిదేవతాప్రార్థమాన । మానవేంద్రికశాలత్యమానభాగ
భాగధేయప్రసూనేత్రిపద్మపద్మ । కరుణనిభురామునకునిచ్చుఁగాతసిరులు. 5

గీ. మలికెయిభరామువాకుఁననబువచెలువ
వెలయుఁగావుతయనివడివేడనేల
యహహచతురాస్యుఁడఁటయమ్మహామహుండు ।
తగదెవసీయింపవాగ్దేవతా మతల్లి. 6

క. కేదారశ్రీగురువర । పాదాంభోజాతమునకుఁ బ్రణుతియొనర్తున్
మేదినిమామకమానస । కేదారములందుఁగోరికలుఫలియింపన్. 7

క. మున్నిటిసంస్కృతకవులను । విన్నాణపుఁదెగలుఁగుఁగవులవేడుకమీఱన్
సన్నుతులొనర్చియాంధ్రుని । కోన్నతసత్కవులకరుణనూర్జితమతినై. 8

క. దుండగపుఁగవులుకొందఱు । పండితమానీంద్రులగుచుఁబలికిననేమం
చాండేమియనకవారికి । దండములొనగూర్చిరేనిధన్యులుసుకవుల్. 9

వ. అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబును గురు స్తోత్రంబును సత్కవిభూషణంబును దు
ష్కవి దూషణంబును నొనర్చి నవరసాలంకార భావాను బంధ బంధురంబుగా
నొకప్రబంధంబు నిర్మింప సమకట్టిననొక్కనాఁడు. 10

సీ. పద్మరాగోల్లసత్ప్రకటదీప్రులుశోణనవదళంబులచాయనవఘళింపఁ
బరభాగశోభావిభాసిభర్మప్రభల్ మధ్యకర్ణికచెల్వుమందలింపఁ
గమనీయలావణ్యకాంతిపూరంబులుమకరందములతోడమత్సరింప
శాతమన్యవమణీశంఖిచ్ఛవిచ్ఛటలిందిందిరశ్రేణిసీసడింపఁ
బద్మమునుబోలిలక్ష్మికిసద్మమగుచు । నభినవంబైనసింహాసనంబునందు
రాజతిలకుండుమలికిభూరామశాలి । నిండుగొలువుండునవ్వేళనేఁపుమిగిలె. 11

సీ. కాంభోజరాజన్యకన్యకారత్నంబుతేరివీక్షింపుచిత్తేశదేవ
కుంతలనీలాలికుంతలకొలువునకరుదెంచెనిప్పుడేమఱకుమయ్యా

ఘూర్జరమదవతీకులతిలకంబి చెప్పిణమిల్లఁదోడఁగె పరాకుసామి
కుకురుదేశాధీశముకురాస్యయే తెంచెదర్శనంబునకవధారుజియ్య
యనుచు హెగ్గడికత్తియలాడకాడ । కొంకణాకరినెవేత్త్వేఁబనుగ్గడింప
నపుడువారలఁ జేఁగోలువవధరించి । మరుని వైఖరినిమ్మడిమలఁకయమరె. 12

సీ. కాశాంచిశిఖరియించెఁగాళింగపుత్రికయడపంబుఁదాల్చెనంగానతాంగ
వీజనంబులువీచెభోజేంద్రనందనపసిఁడిపావలుపట్టెఁబాండ్యతనయ
కేరళేంద్రకుమారిగిండికేలధరించెఁగేకయతనుజచౌఁగియఁబహించెఁ
బావడఁగీలించెఁబాంచాలబాలికచోళకన్యకకరాచూలఁదాల్చె
నాంధ్రభామినిపీణియనాలపించె । గానమొనరించెఁగర్ణాటకమలగంధి
సాంద్రవిభవంబుతోడ దేవేంద్రుఁడనఁగ । సరసుఁడైయున్నమలికేంద్రుసమ్ముఖమున.

సీ. సకలవేదపురాణశాస్త్రపారగులైనయొంటరివిద్వాంసులొకవంక
నష్టభాషలయందునాంధ్యంబులేకుండుపొంతకారికవీంద్రులొకవంక
గజపతినరపతిత్స్నైభర్తలంపినయొడెకంపురాయభార్లొకవంక
మేరుమందరములమించఁగల్గినమన్నెయుద్దండనాథులొక్కొక్కవంక
జేరికొల్వభద్రాసనాసీనుఁడగుచు । రమ్యగుణహారిమల్కిభరాముశౌరి
భారతక్షీరమయసింధుబంధుమధ్య । లలితపుణ్యకథాసుధాలహరిఁ దేలి. 14

మ. ననురావించియనర్ఘ్యపీఠిఁబరమానందంబుతో నుంచిప
ద్మనవశ్రీభరపశ్యతోహావసుదృగ్ద్వంద్వంబునం దేనెచా
యనుగారుణ్యరసంబుచిప్పిలఁగవహారంభశుంభద్ఘనా
ఘనగర్జార్భటిమీఱనిట్లనిమెరంగత్కీర్తిశృంగారుఁడై. 15

క. గంగాధరసుకవీంద్రియ । భంగురభవదీయవాక్యపదగుంభనముల్
గంగాధరమౌళినట । ద్గంగాతటినీతరంగగంభీరంబుల్. 16

క. తెన్నని పదముల నడవడిఁ । జెన్నొప్పలుకులను రసముచిప్పిలుచుండన్
సన్నపు వార్తనటించెడి । యన్నువ సతివోలెఁగవితయమరఁగవలదే. 17

ఉ. పెక్కుకృతుల్ చమత్కృతులు పెంపుగనందితిఁగాని నీదుస
ద్వ్యక్కృతి కన్యపైఁగల మమత్వము వర్తిలదందు లెక్కకుం
జెక్కువగాఁగ గోపికలు మించివసించిననేమి రాధపై

మక్కువయెక్కువై మిగుల మన్ననసేయఁడె శౌరివేడుకన్. 18

గీ. అట్లు గావున భారతాఖ్యానమందుఁ । గలుగుతాపత్య చరితంబు ఘనతమెఱసి
వివిధశృంగార మహిమల విస్తరించి । కబ్బమొనరింపు నాపేరఁగవివరేణ్య. 19

క. అనికపురపుఁ దాంబూలము । కనకాంబర రత్నఖచితఘనభూషణముల్
పెనుపొందనొసఁగఁగైకొని । సునిశితమతిఁ గృతి యొనర్తు సొంపుగనాత్మన్. 20

క. కృతిభారతియిక్కథయా । కృతికినధీశుఁడు మలికియిభరాముఁడహా
క్షితినా భాగ్యము కలిమికి । జతలేదిక జాదులును బ్రసాదములయ్యెన్. 21

వ. అని వితర్కించి సవరస భావాను బంధురంబుగా నేరచియిఁపం బూనిన తప
తీ సంవరణ ప్రబంధంబునకు ముఖా లంకారంబైన కృతి పతి వంశావతారం
బెట్టిదనిన. 22

కృతిపతివంశావతారము.

శా. ఢిల్లీపట్టణ పుణ్య భూమియని * * *

క. ఆపట్టణంబు తనకును । శ్రీపట్టగు రాజధాని (జేసి జయశ్రీ
రూపునిడు కుదుప నమలుక । క్ష్మాపాలకుఁడేలె సకల జగతీతలమున్. 23

సీ. పడమటను సవాయి బసువనిగాఁజేసి యచటఁ గొయ్యలగొండ యూవరించె
దమరిమల్లాఖాను దండనంబునఁగొట్టి హరియించె ఖానుగల్లాది గిరులు
ప్రథమ దిక్కులయొద్దె పాత్రసామంతుల ధట్టించి కంభంబుమెట్టఁగొనియె
నుత్తరంబునఁ బరిస్తోడె పాఱఁగఁదోలి మెతుకుదుగణం బాక్రమించి మించె
నతనిబొగడంగఁ దగదెయాచతురక్షితి । రూఢిగిరిదుర్గ లుంతన ప్రౌఢ తేజు
వాహస్రుకరాధి రోహరేవంతమూర్తి । గుదుపషాహినిక్ష్మాపాలుగుణవిశాలు.

సీ. కటకేశ్వరునిదోలి కైవశంబుగజేసెఁ గొండంత జయముతోఁ గొండపల్లిఁ
గంపమందించి తాఖానుండు గౌతమీ తటినిలంఘించి పోఁబుటము వెట్టె
బైడవిరాహచప్రాంగణక్షోణిలో వీఁగఁదోలి బరీదు వెన్నుచూచె
సాగర గౌతమీ సంగమస్థలమున నడిదంబుగడిగెఁ బ్రఖ్యాతిగాఁగ
నష్టదిగ్రాజులను దనకరియఁగోరు । వెట్టికాపులఁజేసి ముప్పెట్టిఁగొనియె
నితర ధరణీతలాధీశు లెవ్వరీడు । పృథివిఁగుదుపనమలుక చక్రేశ్వరునకు. 25

గీ. ఆకుదపశాహి కుదయించిరనఘయశులు మూడుమూర్తులవలె జగన్మోహ నిధులు

ఘనవివేకులు హైదరుఖానవిభుఁడు। జంసతమహీంద్రుఁడిభరాముచంద్రుఁడనఁగ.

వ. అందగ్రజుండు. 27

శా. శ్రీవిక్ హైదరుఖానుఁడుద్ధవిడి యొడ్డేలంది ఖ్యాళింపుచో
నావేళం బెదకొండపల్లి కఘుంభ్యుత్క్షోణి దీప్తారి ర
క్షావైయ్యార్తులు వాహినీపతి హరిశ్చంద్రుండు మాఱ్కొన్నచో
జీవగ్రాహము గాఁగఁబట్టుకొనె నక్షీణ ప్రభావోన్నతిక్. 28

సీ. ధట్టించె నైజప్రతాప వైభవమున ఘనుఁడైన హైదరుఖానవిభుని
బట్టించెగిరివనీ పర్యంతభూములఁ దనకరిపెట్టని దండిరిపుల
మెట్టించెఁగంఖాణ ధట్టరింఖాకోటి దర్పితారాతుల తలలనెల్లఁ
గట్టించెను బరీదు గర్వభరంబింక భాసురంబుగను గైలాస కోటి
క్షితిని బ్రతిమెవ్వరింక వజీర్లలోన । శౌర్యగాంభీర్యధీరతౌదార్యమహిమ
ననఁగదిగ్దేశములఁగొనియాడవెలసె । మదననిభుఁడైనజంసతమల్కవిభుఁడు. 29

సీ. అర్థిశేఖరులు ప్రత్యర్థిశేఖరులును ముక్తాతపత్రులై మూఁగికొలువఁ
దనదుకీర్తియును శాత్రవులకీర్తియు రెండుశరదభ్ర విస్ఫూర్తిఁజొకళింప
నాశ్రితచిత్తంబుసహితులచిత్తంబు ధీరహితక్రియఁదేజరిల్ల
నిజసపత్నులు శత్రునికరసపత్నులు స్వస్వలక్షణలీలనవధరింప
వెలసెఁ జౌరాశిగిరిదుర్గకులపరీత । సర్వసర్వంసహాభారధూర్వహుండు
వసుధపై నాథునికచక్రవర్తిగాక । రాజమాత్రుండె మల్కిభరాముశౌరి. 30

సీ. మునుపు విశ్వామిత్రు ననుచరించుటఁజేసియిపుడువిశ్వహితానువృత్తిమెలఁగఁ
దొలుమేన ధర్మంబుద్రుంచి వేయుట నేఁడుధర్మసంస్థాపనత్వమునఁదనరఁ
గృతముధాత్రీసుతారతుఁడౌట నివ్వేళఁబరవధూటీ సహోదరతఁజెలుపఁ
బుణ్యజన ద్వేషమునఁ దొల్లి పరగుట పుణ్యజనావనస్ఫురణమెఱయఁ
దలఁచితనసద్గుణాలితోఁగలియుగమునఁ। దొంటిరఘురాముఁడౌదార్యధుర్యుఁడైన
వృత్తవర్తనతో భూమివెలసెననఁగఁ । గువలయంబేలు నెమ్మదిఁగుదుపశాహి. 31

మ. సమరక్షోణుల మల్కిచంద్రుని జయశ్లాఖా యశోగంగయు
స్వామితాకీర్తికళిందకన్యయయు వెలిస్సిండౌ సరస్వత్యభి
ఖ్య మహారక్తఝరచ్ఛలాత్మనెనయంగా నట్టెముద్యోటి దం

డమునుంగాఁ రిపుకోటి కెల్ల గలిగెన్రంభాపరీరంభముల్. 32

మ. స్మరసాధారణ రూపవంతుఁడిభరామక్ష్మావరుండుద్ధతిన్
దురగారోహణ మాచరింప నరిసందోహంబు నేత్రంబులం
దరుదాఁజీఁకటిగ్రమ్ముటరకాఁ నయన వ్యాపారముం గప్పఁద
త్ఖురకోటీపుటఘట్టితోద్ధత ధరాధూళీ ప్రపంచంబులన్. 33

సీ. గుణసారసత్కళా కరుణారసంబుల రామచంద్రులతోడ రాయడించి
పావనగుణధామ పావకత్వంబులనగ్నిమిత్రులతోడ నవఘళించి
భూభృతి ప్రాభవ స్ఫురితవితీర్ణుల నాగార్జున ప్రౌఢినలువమీఱి
చాపవిద్యాశౌర్య శాశ్వతలక్ష్ములనరసింహు పరిపాటిఁబరిమళించి
నవనిధానంబులాత్మీయనయనసంజ్ఞ । యాచకులయిండ్ల తాండవంబాడఁజేసె
రాజరాజును గైకోఁడె రాజులీడె । పృథివి మల్కిభరాముభూమీశ్వరుండు. 34

షష్ఠ్యంతములు.

క. హిందూరాయవిభాళున । కిందుకరోద్వమనసుగుణభృతశీలునకున్
మందేహదేహతాపన । సందేహమహోప్రాతారిజంబాలునకున్. 35

క. కుతుపనమలుకసుపుత్రున । కతులితచతురిమవితీర్ణహారమిత్రునకున్
బ్రతివారస్తుతసార । స్వతధీరప్రణుతవిజయచారిత్రునకున్. 36

క. కాళీవల్లభసమతా । శాలిమహైశ్వర్యధుర్యసౌభాగ్యునకున్
హాలాహలకోలాహల । లీలాహరణప్రతాపలీఢాభ్రిణకున్. 37

క. ధాటీవివిధాటీకన। ఘోటీఖురకోటిదళితకులకుధరోద్ధా
పాటలధూళీకుంకుమ । పాటీరవిభూష్యమాణబహుదిక్కునకున్. 38

క. ఇభరాముస్వాధ్యక్షున । కభిరామపరాక్రమైకహార్యక్షునకున్
శుభసంపన్నిటలాక్షున । కభియాతివిఘాతనక్రియాదక్షునకున్. 39

కథాప్రారంభము.

వ. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నేరచియింపంబూనిన తపతీసంవరణోపాఖ్యా
నంబను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 40

సీ. కౌంతేయులేకచక్రనివాసులై యుండి యజ్ఞసేనసుతాస్వయంవరంబుఁ
గనువేడ్కఁ బాంచాలజనపాలు ప్రోలికి నక్తందివప్రయాణములనరుగ

నర్ధరాత్రంబున నంగారపర్ణుండు మధ్యమార్గంబున మార్గమలసె
నరుచేత నాగ్నేయ శరబాధ్యమానుఁడై తాపత్యకులదీప దయఁదలిర్చి
నన్ను మన్నింపుమనిన గంధర్వ విభుని । కభయమొసఁగి ధనంజయుండనఘ తపతి
కులసముత్పత్తి తమకెట్లు గలిగెననఁగ । నాకథాకథనేచ్ఛనిట్లనియె నతఁడు. 41

క. ఓపాండవేయ మీకుల । భూపాలకజాతరత్నములకును గటకం
బై పృథివీకరకటకం । బై పరగును హస్తిపురమనంతవిభూతిన్. 42

సీ. శ్రీభావిశేషమిశ్రీభావిభవనంబు సారస కలిత కాసార సమితి
ప్రాకార వజ్రదీప్రాకార హర్మ్యంబు కుంజరంజిత భద్ర కుంజరంబు
రమణీయతావాస రమణీయుతవిలాసి కాంచనసౌధాది కాంచనంబు
రాజహంసకులీన రాజహంస కులంబు బంధురమ్య గృహస్థ బంధురంబు
కల్పకానల్ప శోభనా కల్పకంబు । గోపురద్వార చుంబిత గోపురంబు
సింధుజన్మాశ్వ దేశీయ సింధుజంబు । గజపురంబొప్పు జితమరుద్గజపురంబు. 43

క. పనివడి యిల్లిలు దప్పక । కనుఁగొన్నను నెచటనిత్య కళ్యాణము ప
చ్చనితోరణమును గడుమెఱు । యనిగృహమొకటైనఁ గలదె యాపురమందున్. 44

మ. అతిగంభీరత నీదఖేయమున నొయ్యన్నిగర్వమంబంది సం
గతమోదంబున నాగకన్యకలు ప్రాకారాగ్ర భాగంబు లె
క్కి తదభ్యర్ణవి యత్తరంగవతిలోఁ గ్రీడల్ సదాసల్పఁగా
ఘృతకాసారములీఁ భోగవతి వతివర్తించుఁ ఫణావత్పురిన్. 45

గీ. చుట్టి మిన్నంది కొనికోట సొంపుమీఱు । నడిమి మణిసౌధ వీధినింపడరె వీడు
పెట్టిఁబెట్టిన పడగల పెద్దత్రాఁచు । పైకిఁదేలిన విధమయ్యెఁ బరిఘమీఁద. 46

చ. జలరుహ శత్రుమిత్ర ఘృణి జాలముచేఁ బొలివోక నిల్చియు
న్నలయపుఁ గొండయవ్వలి యవార్యత మిస్రమునేఁడు తత్పురిన్
విలసిత భర్మహర్మ్య రుచి వేమఱు నల్గడసారి వెళ్ళఁగా
వలసలు సేయఁగాఁదొడఁగె వారకతద్ఘన గహ్వరంబులన్. 47

గీ. హిమకరుఁడుయానగతులనొక్కింతతడవు । మార్గవశమునఁగోటకొమ్మనువసింపఁ
బరిఘసొత్తెంచివచ్చితత్పురముచెలఁవు । భోగవతిఁజూడనిక్కినపొలుపుమిగుల. 48

ఉ. అన్నగరంబునందు మణిహర్మ్యచయోపరి సీమకెక్కవే

డక్కెన్నలి నాత్మలయ్యెడ నెడంబయి చూపునిగుడ్చి చూచినం
గ్రొన్నన వింటివాఁడమర కుంజరు వీటి విటాలిపైని వాఁ
గ్రన్ననసేయఁ బూని విశిఖంబరి బోసిన చొప్పఁ దెల్పెడున్. 49

ఉ. హారిహిరణ్య హర్మ్యములయందు మెలంగు కురంగ నేత్రలన్
సోరణ గండ్ల మార్గమునఁజూచి తముంబెడఁబాసి మించు లి
చ్చోరమి యించుచున్నవని సొంపునఁ జేరెడు మాడ్కిఁ జొచ్చెలో
శారద నీరదావళులు సారథిలేమి భ్రమించు నిచ్చలున్. 50

ఉ. క్రొన్నెలతోడెబంట్లొ లతకూనలొ బంగరు కీలుబొమ్మలో
చిన్ని మెఱుంగుదీగొ లాకొ చెన్నువహించిరి నాఁగనప్పురిన్
బున్నమనాటి రాత్రులను బుణ్యపుఁగన్యలు వాడవాడలన్
వెన్నెలకుప్పలాడుదురు వేడుక నువ్విళులూరఁ జూపఱుల్. 51

మ. జలజాతోత్పలహల్లక ప్రచయ సంచద్గంధముష్టింధయం
బులకించిత్స్ఫురి ఫుల్ల పంకజ రజఃపూర్ణాంతరావర్త మం
డల సంచారము త్రైవిహార గహనాంతర్వర్తి వాతూలముల్
చలువల్ చల్లు నహర్ముఖంబులఁ బురీ సౌధాగ్రవీథీతతిన్. 52

చ. ఘనతర జాలకంబులను కన్నపుగండ్లను దూరి తెమ్మెరల్
ననపొడి చొక్కుఁ జల్లిమదన ప్రధనాంత వధూముఖశ్రమాం
బునిచయమార్తికి ప్రజము మ్రిచ్చిలిపాఱఁగ నూరఁగాపరు
ల్వెనుకొని వెంటనంటి రనలేచెఁ దదంతర ధూపధూమముల్. 53

క. మరుదంకురములు తత్పుర । వరమణి సౌధములఁ గమల వనసౌరభ్యా
గురుధూపధూమరేఖలఁ । బరివర్తనఁ జేసికొనుఁ బ్రభాతము వేళన్. 54

సీ. ఉత్క్షిప్తశుండా ముఖోద్ధృతస్వర్ణకాదీపానీయ కల్పిత పారణములు
బహుళఘనీభూత బహుళపక్ష క్షపాచటులాంధకార విస్ఫారణములు
జంగమవై ఖరీ సంగత ధారేయ ధరణీధరౌఘ సాధారణములు
బలిత కోపావేశ బలనిషూదన ఘనకఠిన వజ్రోద్యమా కారణములు
స్వైరసంచార మండలీ సాహసిక్య । ధారణప్రౌఢిమా క్షమా ధోరణములు
విమత నరనాథ సైనిక వీరదర్ప । హారణంబులు తత్పురీ వారణములు. 55

శా. ఛత్రచ్ఛాయఁ బరిభ్రమించు ననిలస్కంధత్వరా సంగతిన్
జైత్రత్వంబునఁ బొంది దేవమణిభాస్వచ్ఛోభ సద్భావమై
చిత్రన్ వర్తిలిసాధులన్ మనిచిమించెం బంచకళ్యాణులై
ధాత్రీమండలిఁ బట్టభద్రముల గతిం దత్పట్టవాశ్వనముల్. 56

గీ. జవన పవనంబుకన్నను జవముగలిగి । మలయు తమకెందుమఱియగమ్యంబులేక
కన్నుల కగోచరంబులై కనకకలిత । రథములమరునప్పురి మనోరథములట్ల. 57

క. చప్పుడు వినఁబడునంతనె । చొప్పడు గురుతేయఁగలరు జోదులనంగా
నప్పురిగురిఁ గనివేయుట । చెప్పఁగ నేమిటికిఁ గడుఁవిచిత్రంబనుచున్. 58

సీ. వేదసమూహంబు విగ్రహవంతమై వెలసిల్లెవనమించు విప్రచయము
కీర్తిప్రపంచముల్ మూర్తీభవించిన చందంబునొందు రాజన్యకంబు
నవనిధానంబులు నవయవ్వులైనట్ల వర్తిల్లునెప్రొద్దు వైశ్యసమితి
యారంభసంభార మాకారముధరించి మాపట్టు గతిఁబొల్చు శూద్రగణము
గీ. చైత్ర రథనందనంబులు శంభుమిత్ర । జంభశత్రుపురద్వయాసవిధవసతి
యుజ్జగించి ధరాస్థలి నస్మరీతి । కరిపురంబునఁ దనరె శృంగార వనులు. 59

ఉ. శంబరదైత్యు నుక్కణఁచి చక్కొరపెల్లుఁడు వానిమాయనె
య్యంబునఁబూని చేతి విలునమ్ములు నవ్వలఁ బెట్టి తా ననో
దంబుల నైక రూపములుదాల్చి చెలంగెడినో యనంగ వి
లం బురిలోఁజరింతురు విలాసిజనంబులు వాడవాడలన్. 60

సీ. పూవులసరులెత్తి భుజమూల మండలీ కాంతిచేఁ జంపక భ్రాంతిఁజేసి
విరులఁగంటిరెయని వీక్షణంబులసన్నఁ గావించియుత్పల క్రమమొనర్చి
విలువచేమైజారు విదలించుకాంతిచేఁ గుందకుట్మలశంకఁ గుదురుకొల్పి
హస్తాంబుజంబుల నప్పటప్పటికెత్తి జలజాతవిచికిత్స సంఘటించి
యేకజాతి సుమంబు లనేకజాతి । కలితసుమనఃకదంబంబుగానొనర్చి
వలచితతతీవుఁ బుట్టించి విలుతురర్థి । గట్టివాలుఁబడంతు లప్పట్టణమున. 61

ఉ. వీడిన కేశబంధములు వీడియు వీడని నీవిబంధను
ల్వాడని కెంపువాతెఱలు వాడియువాడని యంగవల్లిక
లూటాడిన ఘర్మబిందువులు కూడియుఁ గూడని మందయానము

ల్వాడలఁ జూపవెళ్లుదురు వారవధూటులు వేఁగుబోకలన్. 62

వ. వెండియు నఖండ వస్తు మండితంబై స్వర్గ ఖండంబనంబరఁగి నిచ్చలు దమ్ము ము
చ్చమునిఁగించిన మత్సరంబునఁ బెచ్చు పెరిఁగి యిరులచ్చ వెన్నెల లచ్చంబున మె
సవిన యచ్చందంబునం దర్ధ వికచకుసుమ విసర గర్భితంబులైన ధమ్మిల్ల బంధం
బులవలనను, మరులుకొని నెఱి కురులను పెన్నుదుల తెరువునఁ గోరిక లీరిక లె
త్తం దారక లభిసారికలై ముఖ తుషారకరు చేరికకు నేఁగెడు ననం జెలువారు
చేర్చుక్కలఁ దనర్చిన సీమంతవీధులవలనను, థళథళ మెఱయు తొలుకటి మెఱు
వుల మిసమిసమను వసంత లత లామనికడకుఁ బరప నారవుగల కనుఁ గలువ
కోనల వెడలు తళుకుంజూపులు కణంబులకు నన్నువయిడిన యిందునకుంబ్రీతి
గనుపకృతియు నరుగుచు నెనరుదనర ముత్తియపుఁ దటాకంబులని రాకావిధుచం
ద్రికల నీను వీనులవలనను, నెమ్మోము చందంబుల కమ్మ దనంబునకుం గ్రమ్మ
కొను కొమ్మతుమ్మెదలకు వెఱబొమ్మలైన ఘ్రాణ చంపకంబులను, వంశ నాళం
బుల నాళీక నాళికుండు సుర ఘంటాపట పర్యట ద్విటపర ధీరతావిహంగంబుల
పడ నాదంబూనిన కప్పురపుటుండల తెఱంగునఁ జెలంగు నాసికా రత్నంబువల
నను, విసిద్ర విద్రుమ్మభంగంబులపై నక్షుద్ర సముద్ర వీచీ మగద్రా జీవశంబునఁ
దంబోప తండంబులై నిండిన డిండీర మండలంబు పగిది రంజకంబైన కెంజిగురు
పుంజంబుమీఁదఁ జలించు మంజుసుమ మంజరుల చందంబున బొమ్మించు గెమ్మో
వులను సాంధ్యరాగంబుపైఁ జాలుకొను చిరునగవు సోగ వెన్నెల వెల్లికిందల్లడిల్లి
పయ్యెద చెఱుంగుల మఱుంగిడుకొనియు మదిబెగడుడుగుపఱచి మొగమునెడుతో
గలచెలి మొగిదలకు నెగరందలఁచి పరిచయముగఁ దొలుదొలుత పిల్ల చందురుల
నంక భాగంబులఁ గలయనిడుకొని ముద్దాడు జక్కవకవలకై వడి నమరు నఖలి
ఖిత రేఖాలంకృత కుంకుమ కుచకుంభ యుగళంబులవలనను, సుకుమార బహు
మృణాల వల్లికాగ్రంబునం జెంగలించు ప్రశస్త హస్తారవిందంబులచుట్టు నావ
ర్తించు కేసర పరాగభరిత భసలకలభ విసరంబును బోలెఁ బొలుచు హరినీల
మణి కంకణంబుల వలనను, నభః కుసుమమాలికా వికాసంబు లాశ్రయాసిద్ధం
బులను నైయాయికసిద్ధాంతంబు ప్రత్యక్షప్రమాణంబును బూర్వ పక్షంబునుగా
వింపంజాలిన నెన్నడిమి పొక్కిలి పొన్న పూవుల వలనను, నెత్తంపు నెత్తమ్ముల

చెలువమ్ముగల చరణమ్ములకుఁ దారొలన్న రవిమయూఖ మంజరుల పోలి
కందనరు సింజానమంజు మంజీరంబులవలనను రఁజిల్లి యొరలుదివిచి జడిపింపఁ
బూనిన యించువిలుతుని తళుకుఁ గైదువలకైవడి మెలంగు వారనారీమణి కదం
బంబులవలనను నభిరామంబై యొప్పు నప్పురంబునకధీశ్వరుండు. 63

చ. శరణనికోరివచ్చి తనుసాగిలి మ్రొక్కిన వైరికోటులం
గరుణనుజూచి మాన్ములయుగబ్బ మహీశుల గీటడంచి భా
స్వర భుజవిక్రమావృతకు సంవరణుండయి సంతతంబు సం
వరణుఁడు తత్పురీవర మవారణనేలె నతప్రతాపుఁడై. 64

ఉ. అక్షయ వస్తుసంపదల కాకరమై సురకోటికెంతయు
స్వీక్షణహృద్యమై భువన విశ్రుతిఁగాంచిన హస్తినాపురీ
రక్షకుఁడానృపాలుఁడు కరంబనురక్తి మెయిన్వసించె బం
చాక్షరి యందునున్న త్రిపురాసుర వీరవిభాళు కైవడిన్. 65

చ. నరహర దైత్య సంహరులునైజవరాంశములెల్ల నొక్కచోఁ
దిరములుగా నొనర్చి జగతీతలమెంతయు నేలవచ్చి ని
ల్చిరనఁగ నామహీరమణ శేఖరుఁడారయఁ జెల్వుగన్ క్షమా
భరణమనన్ వృషాభిరతి వాయని జక్రపుఁ బంపు సేయుటన్. 66

ఉ. సంగర రంగభూములను సంవరణ క్షితిపాలు సద్భుజా
సంగత ఖడ్గరాహువు విశంకట టంకనిరంక శౌర్య ని
ర్భంగ విరోధి యూథముల పాండురకీర్తి మృగాంకుఁబర్వ సం
ధింగబళింప శోణతటి నిండఁగ గ్రుంకును భూతసంఘముల్. 67

మ. బలవద్విట్సహకారియై దనుజులంభంజించు నమ్మేదినీ
లలనాధీశ్వరు సద్గుణ ప్రకరము ల్గంధర్వ లీలావతీ
తిలకంబుల్గణుతించి చందురునియందే బింబసారంబుచే
సెలగల్వెట్టినరీతిఁ దెల్పును విధుచ్ఛిద్రంబుఁ దారావళుల్. 68

సీ. కరుణారసపుఁజూపు నగుణాభమగుతూపుఁ దగహితాహితులపైఁ దగులఁజేసి
నిశిత తేజస్స్ఫూర్తి విశదరాజకీర్తి పుష్పవంతులతోడఁ బోరఁజేసి
యుచిత శిక్షారూఢి రచితరక్షాప్రౌఢి దుష్టశిష్టులమీఁదఁ దొడరఁజేసి

ధీరతామహిమ యుదారతాగరిమయు సురసగంబులఁ గిరుఁ బరగఁజేసి
ధరణిఁబాలించెఁ గీర్తిదీప్త ప్రతాప । భయవశాంఘ్రి సరోరుహ ద్వయసమీర
వినమదజరత్తరవిబింబ వితతరూప । వరకిరీటాఢ్యరిపుఁడు సంవరణనృపుఁడు. 69

ఉ. సారవిధూతి రెండవ వృషధ్వజుఁడాకృతిచేఁ దృతీయ బృం
దారక వైద్యుఁ డిద్ధ శుచితాగుణమందుఁ జతుర్థ పావకుం
డారయ భూమిమోచుటకు నైదవ దిక్పతి దానరేఖచే
నారవ కల్పవృక్షమన నన్నరపాలుఁడు మించెఁ గీర్తులన్. 70

శా. ఆరాజేంద్రు ప్రతాపవహ్ని దివిజేంద్రారాతి ఘోరాటవీ
ఘారంబుల్వెసనేర్చి వజ్రము పసల్వారించినం గాంచి దు
ర్వారజ్వాల కరాళ బాడబశిఖావద్దావధూమధ్వజు
ల్తోరంబైన భయంబునన్జలకుభృద్దుర్లీస్వబ్ధిస్నలై రుద్ధతిన్. 71

గీ. ధాతవన్నె చూడఁ దత్తేజ మొరయఁగా । మెఱుఁగు వచ్చెఁగాక మేరుగిరికి
శైలరాజమునకుఁ జామీకరప్రాప్తి । గలిగియుండనేమి కారణంబు. 72

చ. వికట విరోధి రాజులటవి న్గిరిదుర్గము లాశ్రయించి యొం
డొకరికిఁ బెట్టకుండ్రేన నృపోత్తముఁ డందఱక్రొవ్వడంచి ము
న్వికలులఁజేసి క్రమ్మఱఁగ నిల్పునునారుబలిష్ఠమైనఁ గ
ర్షకుఁడది పెల్లగించి యపరస్థలి నాటిన చందమొందఁగన్. 73

ఉ. శాలివనంబులందిరుగు శారికల న్మోదచేసి రొప్పుచున్
జేలఁబడింజరించి నునుజేలు చెఱంగున నాననశ్రమాం
భోలవముల్దొరించుచు నృపుంగవు నాతనిఁ బాడుచుందు రా
బాలవయః కథానుగుణపద్ధతిఁ బామర భామినీజనుల్. 74

క. ఇలభరియింప నృపాలుఁడు । తలయెత్తిన నాఁడుమొదలు ధైర్యముతోడ
న్దల లెత్తిరి ఫణివల్లభ । కులశైలదిగంత దంతి కూర్మ కిటీంద్రుల్. 75

క. మానసభవు చెలువంబున । మానుషముగ గెలిచియున్న మహిపతిఁ గానిరో
మానవతతులిడసోయన । మానవ సతులకును ధరణి మండల మందున్. 76

ఉ. ఆతని చెల్వమెట్టిదొ ధరాధిప జైత్ర తదీయ దండయా
త్రాతదనంత రోద్ధిత పరాగము మిన్నులు ముట్టినట్టి వే

ణీతట సంగతంబయిన నిజకరవల్లి ఘరాణి కల్పకో
ద్యానలతాంత రేణువని బొంకును భర్తకుఁ దత్ప్రియంబునన్. 77

క. ఆరాజన్య కుమారుఁడు । తారుణ్య పయోవిభూతిఁ దనరెవసంత
ప్రారంభ సమయసంభ్రమ । సారశ్రీకలిత నవరసాలముఁబోలెన్. 78

వ. ఇవ్విధంబున నవయౌవనారంభంబున జగన్మోహనాకారుండైనవ్వాఁడుఁ బరువం
బుగల పువ్వుకైవడి షోడశ కళా సంపూర్ణుండై యుద్దాన రేఖాలక్షితుండైనభ
ద్ర దంతావళంబు రేవ ననన్య సామాన్య లావణ్యంబునకు నాటపట్టయి కంతుజ
యంత వసంతాదుల మందాక్ష భరామంద పారావార నిమగ్నులంగావించి పి
క్క టిల్లిన చక్కదనంబునకు దిక్కయిన యక్కువలయేశ్వర మూర్ధన్యుం డొ
క్కనాఁడు. 79

సీ. బృందారకానీత మందారదామంబు కమనీయమౌళి భాగమునఁజుట్టి
ఘనమూత్న నవరత్న ఖచితకిరీటాది కలితభూషణము లంగములఁబూని
మృగమదకాశ్మీర మిళిత చందనచర్చ మిసమిసల్వారంగ మేననలఁది
జిలుఁగులులోవంక మెలసిరింగులువారఁ బసిఁడిఱ్రాఁతలపట్టుపటముగట్టి
కటకబాహుస్వాప కంఠ శృంగారవనము । చూచు వేడుక వెడలెఁగంచుకవితాన
జయజయధ్వానసంభ్రమసమయమిళిత । మహితరాజితమగుసభా మంటపంబు.

వ. ఆసమయంబున సేవాసముత్సుకులై యొండొరుంగడచి నడతెంచి యంజలిపుటం
బులు మకుట తటంబుల ఘటించు నిఖిల దేశాధీశ్వర కుమారుల నవలోకన మా
త్రంబునఁ గృతార్థులంగా నొనరించి, విగళిత నితంబంబును, దట్లల్లతా సముల్ల
సితకనకరజ్జు సంయుతంబును, ధగద్ధగిత వివిధ కిరణ భరిత సురథ సుస్థలిత ని
స్తుల పరిస్తోమంబును, గండస్థల పరిస్రవన్మద జలాసారదుర్దినంబునగు గంభీరవే
దియను కుంభీంద్రంబు నారోహణంబు సేసి ప్రావృషేణ్య వాహంబు నెక్కిన
పర్జన్యు చందంబున ఘంటాపథంబునఁ జనునెడ దివిజనిచయంబు పుష్ప వర్షం
బులు గురిసెనో యన హర్మ్యాగ్ర భాగ సంచత్పుర వధూజనులు చల్లిన యా
చారలాజ సమాజంబులు పయిందొరుఁగ నల్లనల్లన గంభీర గమనంబుల నారా
మంబుడాయఁజని గజావతరణంబొనరించి హితమిత పరివారపరివృతుండై.

సీ. మాకంధమందార మల్లికామాలూర మాతులుంగ మధూక మండితంబు

కర్పూరకదళికా కరవీర కౌశిక కందరాళి కదంబ కాంతిదంబు
వాసంతికావల్లి వకుళవంజులదివ్య వరపర్ణి నీవార వైభవంబు
రాజవృక్షరసాల రాజోదనస్థల రాజీవ రాజీవిరాజితంబు
నైనయాకేళి వనవీధి కాంతరంబుఁ । జొచ్చి సలలిత ముకుళిత సుమితఫలిత
తరులతా విభ్రమంబుల నరయసిలిచి । చాలఁజూపట్టెనవ్వసంతుఁడనఁగ. 82

సీ. మవ్వంపు విరవాజిపువ్వుఁ గొమ్మలలోనఁ జిక్కిన కలిగొట్టు చెట్టుఁజూచి
గురువింద పూగుత్తి గుబ్బలతాకునఁ బులకించు నెలమావి పొదలఁజూచి
మొల్లంపు మొల్లల పల్లవాంగుళముల గిలిగింతలకునొప్పు ములగఁజూచి
పరిసర ఫణిలతా పరిరంభణంబున మ్రాన్గొన్నలేఁబోక మ్రానుఁజూచి
తనమనంబున ముచ్చటఁ గనినరీతి । సౌరదినమ్యోడఁ బలుమాఱుచుట్టివచ్చి
యుర్వరామండలేశ్వరుండొయ్యనొయ్య । నరిగె వేఁటోకతరువాటికచటఁ గదలి.

శా. రక్తాశోకము యావకద్రవ పరిభ్రాజద్వధూపాదసం
సక్తిం గోరకనేవగించు గతి లజ్జానత్తి తానంగుఁడై
రక్తాపాంగుఁడు రాజుచేరె నవలక్ష ద్రాక్షావలిక్ష నూత నా
సక్తుల్గారె తలంప నెట్టియెడల న్సర్వంసహాధీశ్వరుల్. 84

ఉ. క్రాలెడు పూవుగుత్తుల శిరంబుల గెంజెడలట్లు తాల్చి ని
ర్లోలము నిద్రుమంబుల విలోకనఁజేసి సుమచ్ఛలంబున
న్బాల వధూకము ల్తపసుపండిన వెనఁజడ ల్ధరింపఁగా
నేలయటంచు నవ్వఁగ మహీవలయేశుఁడు చూచె వేడుకన్. 85

గీ. మదట్రుబండిన దానిమ్మమ్రానిపండ్లు । శుక్తికైవడి విరిసినఁ జూచివిభుఁడు
పద్మరాగంబు లపరంజి పాత్రనునిచి । యారతిచ్చెనువనలక్ష్మి యనుచుఁబొంగె.

క. మలయాచల నిలయానిల । వలయాచలగతుల రాలె వనకుసుమంబు
ల్వాలిచాగవిలుతుఁ డవ్విభు । చెలువున వెఱఁగంది వదలుచే దూపులనన్. 87

సీ. గడెనున్నదామేఁటి గమికాని పెనుచిప్ప పదభద్రపీఠమై కదలకుండ
నతలాదికములైన నైదురెండు జగంబులాల వాలఖ్యాతినావహింప
నంతరిక్షంబెల్ల నాద్యంతమునఁజూడఁ బ్రకటప్రకాండమై పరగుచుండ
స్వర్లోక జనలోక సత్యలోకంబులు శాఖాశిఖా ప్రదేశములుగాఁగ

నరయనీరేడు జగముల నాక్రమించి । విశ్వరూపంబుఁ గైకొన్న విష్ణుకరణి
నమరికన్నుల కద్భుతంబై తనర్చు । ఘనరసాలంబుఁ గాంచె సజ్జనవిభుఁడు. ౮౮

వ. వెండియు నయ్యామ్ర భూజంబు భూచక్రంబునకు నీడగాఁ బట్టిన హరిదాతపత్రంబు చందంబున వియత్తలంబు నొత్తరించి నెత్తమ్మినంటు మించు నొక్కించుకయు సుడియనీక యాచ్ఛాదించినం గినుక పొడమిన మాడ్కి వేడి చూడ్కిం జెకతెక నుడుకం జేయు తోటం దరుగుహాముఖంబుల నెటి నిగ్రహించు చంచరీక సంచయంబుల కరువలెందవిలి రవులుకొన్న యరవళియుంబోవలనుంగా గగనపథంబునం దిరుగునెడం గిసలయపుటంబులం దగులువడిన యుడుగణంబులు మద కరటి కుంభ యుగళ విదళన ప్రకట కంఠీరవ ఖర నఖర ముక్తంబులగు ముక్తాఫలంబులుం గాఁ గులమహీధరంబుల సారూప్యంబు వహియించి యొండొకయెడ నిరశన పథంబునం బ్రవర్తించు పరభృత భ్రమర కీర విసరంబులకు ననవరతాన్న సత్రంబు లిడినక్కైవడి పల్లవగుళుచ్ఛ ఫుల్ల కుసుమోల్లసిత ఫల తల్లజంబులచేత సల్లలితంబై నభోమధ్య సమధ్యాసిన తారకాలింగేశ్వరునకు స్థాణుత్వంబు నివర్తింపంజేయు శాఖోపశాఖలచే నభిరామంబై నిలింపదంపతులకు విహరణ స్థావరంబై నక్షత్ర గ్రహతార కంబులకు విశ్రమ నివాసంబై యుండ నద్భుతంబును నతియశ కౌతుకంబును జనంగొన్నమనంబుతో నమ్మేదినీశ్వరుం డమ్మావి నీడకల్లల్ల నరుగుడెంచి యయ్యెడ నొక చంద్రకాంత శిలాతలంబున సుఖోపవిష్టుండైన సమయంబున. 89

క. ఘృణిశాలి కంకణారుణ । మణిపంక్తిం గాంచి దాడిమఫలాశనుఁ ద
న్మణిబంధముపై వ్రాలెను । గణుతించుచు నొక్కచిలుక పటువేగమునన్. 90

సీ. పులుదిండిమ్మానికంబుల వన్నెగలయీఁకెలొకవంకఁ జేఁకట్ల నసుకుకొలుప
గరికిచాయనుమించు గరుదంచలచ్ఛాయ హరిణంబులకు నడియాసకొలుపఁ
గుంకుమపక్షము లుల్లవలయ రక్షక క్షౌమవాసము చంద్ర కావిగట్ట
నచ్ఛగౌరచ్ఛద గుచ్ఛంబులొకచక్కి దీనారటంకాల సోనగురియ
విశదపత్రంబులొక్కచో విస్తరించి । చక్కఁజందురు మిసిమినిధిక్కరించి
దివ్యమగు రాజకీరంబుఁ దేరిచూచి । నృపతి యొక్కింత తడవునిర్నిమిషుఁడగుచు.

ఉ. వ్రాలిన పంచసాయకుని వార్వము నీక్షణచేసి విస్మయో

ద్వేల కుతూహలంబులు మదిందగుపారఁ బయోధిమేఖలా
పాలక మండలేశ్వరుఁడు పద్మ ఝషధ్వజ లక్ష్యమైన కెం
గేలఁదదంగము న్నిమిరెఁ గేలిరసార్ణవ మగ్నచిత్తుఁడై. 92

గీ. రూపసంపద చెల్వమునోపలేక । యోడి జాబిల్లి మేనల్లుఁడుఁ పద్మగాఁగఁ
దనపు సామ్రాజ్ఞి తేజిని బనుపఁబోలు । ననుచుఁ బలికిరితమలోన నాత్మజనులు

వ. అయ్యవసరంబున నారాజకుమారుం డనేక ప్రకారంబుల గారవించి యపార కారుణ్య రసకూలంకష హృదయపంకజుండై సద్యోవిలాస పచేళిమ సహకార ఫలంబులం దెచ్చి యిచ్చిన వామేతర చరణంబుపై నుంచి చంచూ పుటంబులు విదళించి మధుర రసంబు లాస్వాదించి కరాంగుళి నిపీడిత రసాల రసంబులు గ్రోలి తదీయాంగుష్ఠంబునకుం జీరమఱలు నిమురుకొని యుండ నచ్చిత్రవర్ణ విహంగ పుంగవంబుతో నారాచ సింగంబు ధనుర్ధరుండైన పురుహూతు చెలువంబు దాల్చియుండెఁ దదనంతరంబ. 94

ఆశ్వాసాంతము.

శా. పాటీరాచల హాటకక్షితిధర ప్రాక్పశ్చిమక్షోణిభృ
ద్వాటీ కూటగుహానిబద్ధ ఘనవ ద్రాఘిష్ఠ శార్ఙ్గాయుధ

* * * * *

ద్ధాటీ దుందుభి ఘాంక్రియా బధిరి తద్వ్యావాపృథివ్యంతరా 95

పంచచామరము.

కళావతీమ తల్లికా వికాస గల్లపాలికా
విలాస దర్పణావలోక విభ్రమైక లాలసా
గళద్గళ స్థలత్పద ప్రగల్భ నిష్ఠతచ్ఛర
శ్ఛలత్రబంధితాహిత ప్రచండ చంద్రహాసకా.

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురు కృపావిశేష లబ్ధ సార సారస్వత పవిత్ర విలస ద
ద్దంకి వీరయామాత్య పుత్ర సరస గుణసాంద్ర గంగాధర కవీంద్ర
ప్రణీతంబైన తపతీ సంవరణోపాఖ్యానంబను శృంగార
కావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క్ష్మామతుల వలయపాలన । సామర్థ్యవిశేష శేషశయన జయ శ్రీ
ధామ మహశాన్నత్యకళా । హేమాద్రికులేంద్ర మలికి యిభరామేంద్రా. 1

వ. అవధరింపు మారాకుమారుండు సవయస్కులగు సఖులతో నిట్లనియె. 2

ఉ. ఈశుకరాజు నెయ్యెడల నెన్నఁడునేను మదీయపట్టణా
భ్యాశ వనాంతరాళ తరుపఙ్క్తులఁ జూచి యెఱుంగమున్న మీ
రీశబలచ్ఛద చ్ఛురితహృద్యతర ద్విజశేఖర ప్రతీ
కాశకమైన రాచిలుకఁ గంటిరె! చెప్పఁగనైన వింటిరే! 3

సీ. ఎందుండి వచ్చెనో యివ్వనస్థలికిని బంచవర్ణంబైన పక్షిరాజ
మెచ్చోటనుండెనో యీబింబఫలభోజి మనపాలాన మెలఁగ మనవెఱుఁగ
మిదిప్రోది చిలుకయానెన్న నన్యముగాదు ప్రాసిపైఁ జిలుకకై మఱఁగియున్నె
యిదియుండు వనవాటియేలనే మిటవెల్తి యాసేచనకమూర్తి యండజంబు
భారతీదేవివీణతోఁ బలుకుచిలుక । యిదియకాఁబోలు లేకున్ననీధరిత్రి
నమృత మధురాక్షరములైన యట్టిపలుకు । లితరకానన శుకరాజికేలగలుగు. 4

సీ. కలిగెఁబోమనకేలి కనకపంజరశారి కలకెల్లఁజదివింపఁ గడఁగునొజ్జ
యబ్బెఁబోమనరాజ హంసమండలికెల్లఁ గవనముల్ వినిపించు కవివరుండు
చేరెఁబోమనప్రోది చిలుకబోదియలకు గానవైఖరి నేర్పు గాయకుండు
దొరకెఁబో మనగృహాంతర మయూరములకు నాట్యంబుశిక్షించు నటవిభుండు
మనభవననర్మ విపినసీమంబులందు । వితతమధురఫలంబుల విట్టవీఁగి
చాలసంపన్న గార్హస్థ్యలీలనున్న । యామ్రసాలాది తరువులకమరె నతిథి. 5

క. ఇదె మాడుండి పతంగము । మదిలోన సదుత్తరముగ మఱుమాటాడం
గదిరెడుగతి నేఁబలికిన । యుచితంబుల నాలకింప నొగ్గెడువీనుల్. 6

వ. అని బహు ప్రకారంబుల సబహుమానంబును సానురాగంబును సోల్లాసంబు నుంగా నెచ్చెలులకుం జూపి యారాజ తిలకుండు పలుకుచున్న సమయంబున రా చిలుక మనుష్యభాషణంబుల నిట్లనియె. 7

—— శపలీ సౌందర్యము రాజుతోఁ జిలుక చెప్పట ——

ఉ. భూవలయాధినాథ! పరిపూర్ణకృపైకనిధాన! నీమనో
భావక భావుకత్వపరిపాటికిఁ బాటికి రావతిప్రియం
భావుక మామకీయ మృదుభాష లశేషకళావిశేషవి
ద్యావిభవప్రభుత్వము నుపార్జితసర్వజగత్ప్రశంసయుక్. 8

వ. మహానుభావా భవదీయ పరిజ్ఞాన చాతుర్యంబునకు మముబోటి తిర్యగ్జంతువుల కు నెంతదూరంబు నీహస్తావలంబనంబు గలుగుటం జేసి ప్రశస్తుండనైతి; చరితా ర్థుండనైతి; పురాకృతంబులయిన సుకృతంబులు ఫలోన్ముఖంబులయ్యె; నీవకారణ బంధుండవు. కాన భవద్దర్శన ఘటీయంత్రంబు మదీయమనఃకూప కథారసంబుల వెడలించుచున్నయది; మీయానతిచ్చిన ప్రకారంబు నగుదు; నస్మదీయ వృత్తాం తంబు వినిపించెద; సావధానమతివై యవధరింపుము. 9

సీ. బంగారురంగైన బ్రహ్మాండభాండంబు మెఱుఁగడు నెవ్వానిమేనిచాయ
భరమభూధరశృంగభాగంబు నారవెట్టుఁ బ్రతిదినం బెవ్వానిరథపథంబు
ముకుళితాంబుజబద్ధమధుకరాళి మోక్షజాతోత్సవం బెవ్వానియుదయవేళ
✓ గ్రహచిత్రితాకాశరంగవల్లికఁ ద్రోకుఁ సివసత్తు లెవ్వానిసితకరములు
రజనిదినములు మేరలేర్పఱుపసమతఁ । గడఁగు నెవ్వానిసూతుఁడగ్గగనమణికిఁ
దపతియనఁగలయువతిరత్నము జనించె । రత్నమనఁబుట్టు నొంటొకరత్నమనఁగ.

ఉ. సారససంభవుండఖిల సర్గనిమిత్తముగూర్చియున్నశృం
గారరసంబు నెల్లనిడి కౌతుకమొప్పఁగనీతలోదరిం
గారచియించిరొండొక సుగంధిస్పృశంపఁగలేమిఁ జట్టుచే

దారలువెట్టుఁ బిమ్మటను బచ్చిసబుద్ధులఁగారె బ్రాహ్మణుల్ ! 11

చ. అనయము కోమలాయతము లౌచమరీమృగవాలభారముల్
వెనుకకువెన్నయుండునఁట వేమఱునిప్పటివేళ నానితం
బినిసునుసోఁగవెండ్రుకల మేలిమికిం బ్రతియంచునందఱుం
బనివడివచ్చితోకలెగబట్టుదు రేమనవచ్చుభూవరా ! 12

చ. కమలముపూర్ణ చంద్రముఁడు కాంతిఝురైక నిదానులయ్యునీ
రమణిమొగంబుచెల్వునఁ బరాజయమందుట సిద్ధమిప్పుడుం
దమకుఁబరస్పరంబు ముఖదర్శనమబ్బినవేళఁ దమ్మివే
గమెముకుళించుఁ జందురుఁడుగందు మనంబునసిగ్గుచేఁగదా. 13

గీ. చక్కఁదనమున నాసరోజాతగంధి । పాటికలకంఠిలేదని పద్మభవుఁడు
వ్రాయులిపికాస్పదంబదే వనితనుదురు । వేఱెయడుగంగ నేలతద్విభవలీల. 14

క. లోకేశుఁడు నిర్మించుచు । నాకామినిఫాలఫలక మందక్షరముల్
తోకలుగవ్రాసియిరుగడ । శ్రీకారములిడెనయట్లు చెలువగువీనుల్. 15

క. తెలివకటివంకబొమ్మలు । తెలుగంటిసిడెంబుగలుగు ధీరునిచేతన్
మెలయువెలిచాగవింటికి । వెలబొమ్మలనంగఁ దనరువిభ్రమమెసఁగన్. 16

సీ. ఇంతికన్నులతోడ నీడనవచ్చునే గండుమీలవినీరుగారుచుండు
నతివచూపులకును బ్రతియనవచ్చునే మరునిబాణములకు నెరసుదఱుచు
తరుణిదృష్టులతోడ సరియనవచ్చునే కలువపట్టపగలు గానలేదు
పడఁతిచూడ్కులతోడ బాటనవచ్చునే రేఁజీకులైననీరేరుహములు
నీరుగ్రమ్మక మెచ్చొటనెరసులేక । చూడఁదగిమెల్ల పొద్దునుసొంపుపూని
కొలఁదివెట్టినఁ దరగవకోమలికిని । జేరలంతలుగన్నులు ధారుణీశ. 17

గీ. తరుణినాసతోడ సరివోలఁజాలక । చాలనుడుకుచుండుఁ జంపకంబు
లందుకతనఁగాదె యఖిలజనంబులు । ముడువనొల్ల రిపుడుతోడవుగాను. 18

క. ఆకమలానన పలుకుల । నే కోరిశుకంబు లుండు నెడబాయుకోయి
య్యాకలము మెసవి పలికెడి । కోకిలముల కథయదెంత కువలయనాథా. 19

సీ. చిఱువేరుచాయతోఁ జెలిమిసేయునుగాని తొలుసంజమసలక నిలువలేదు
మసలనివన్నెచే మహిమఁగాంచునుగాని పవడంబుభరిత మార్దవముగాదు

మార్దవభరితమై మలయుచుండునుగాని తలిరాకుమాధుర్య ధర్మిగాదు
మాధుర్యధర్మియై మహినిరంజిలుఁగాని బింబంబు గంధబంధుఁబుగాదు
పలుకఁబాఱని కెంజాయఁ బరిఢవిల్లి । మార్దవసమంజసంబయి మధురమగుచు
వదనపంకజ వాసనావళితమైన । తరుణికెమ్మోవితలఁపఁ జక్కెరలదీవి. 20

క. పవడంపు మోవికెంపున । నవనవగాఁ జంద్రికావిచరినద్దిన య
ట్లవిపలువరుసలె యమరును । నవదాడిమ ఫలచయంబునలువుదలిర్పన్. 21

గీ. తరుణకలకంఠకంఠి కంధరముతోడఁ । జెలిమిచేసిన జలజంబుచుఱుకనగునె
పోరిపోరికడా తమవారి కెడసె । బల్లిదునివైరిఁ గూర్తురేబంధులైన. 22

ఉ. సూనశరాసనుండయిన జోదుకుఁదూణవిభాతినున్నయా
మానవతీభుజంబులను మార్కొనశక్యమె పంకజాకరో
ద్యానమృణాళ వల్లులకుఁ బైనిబటారమెకాకవారికిన్
లోనలాటారమాట మదిలోకులెఱుంగరె వేయునేటికిన్. 23

ఉ. అక్రమలాక్షహస్తముల యందము నేమని విన్నవింతునే
నొక్కొకవేళ నక్కసలయోష్ఠి సమీపమునందునున్నచోఁ
జొక్కపుఁదమ్మి పూవులనుచుందరుణ భ్రమరాళివ్రాలుఁగెం
పెక్కినపల్లవంబులను నిచ్చనుడాయును గండుఁగోయిలల్. 24

గీ. పద్మకోశస్తబకకోక పద్మకుంభ । కలశములబాల చనుదోయిగెలుచుటరసి
పేరుకొనిదుఃఖమిహపంచభిస్సహాయని । మనుసునెవ్వనుడుగునద్రిమండలంబు. 25

మ. నవలావణ్యపుఁ గుప్పలైనచనుఁగొండల్ రెంటినెంతేయభీ
ష్టవిహారంబులుసల్పి నాభియను కాసారంబులోఁ గంతుదం
తివగాహంబొనరింపఁ బోవనటమధ్యే మార్గదానాంబుసం
భవరేఖా కృతినారుకాఱుకొనియెం బాద్మాక్షియంగంబునన్. 26

క. శృంగారపూరితంబగు । నంగననాభీ తటాకమందురువడిమై
నంగజగజంబు మునుఁగఁద । రంగలుపైకుబ్బినట్లు రంజిల్లువళుల్. 27

క. వడిగలనుడిమొడికారము । తడఁబఱుపంగడఁగునాభి తరుణికిసమరేన్
నడిమిసదసద్వివేకము । కడఁగానకకుండలించెఁ గంతుండనఁగన్. 28

గీ. అలఘుశృంగారవారి పూరాభిపూర్ణ । తరణిసుతగాన నాభిగర్తంబునందు

మండలావర్తసంచార మహిమఁగలిగి । ఘననితంబంబు పేర్సైకతముఁదాల్చు. 29

చ. దళసుమనశ్శలాటుఫలతల్లజకాండమయాత్మదేహముం
దిలపరిమాణమైనఁగడు నిష్ఫలమైచనకుండ నెల్లవా
రలకుపకర్తలై తగుపురాకృత పుణ్యవశంబునంజుమీ
యలికులవేణి కూరుయుగమై వెలసెం గదళీమహీజముల్. 30

ఉత్సాహ. హరిమనోజకుంటుంబరూపసమగ్ర కీర్తిపరిస్ఫుర
ద్విరదకాహళియుగ్మముం గొనిదేవతాగ్రణి మైనపం
కరుహాగర్భుఁడొనర్చెనో యనఁగ్రమకాంతి కరంబులై
సరసిజాక్షికిఁజెన్నుమీఱెనుజంఘ లంగజమోహనా. 31

క. నెత్తములునత్తమిల్లిన । నెత్తమ్ములుగ్రిందుపడిన నిర్భరభీతిన్
లత్తుకయాచెలిచరణము । లత్తుకకొలువందొడంగె ననవరతంబున్. 32

మ. నయనోల్లాసకరంబులై కువలయానందైక సంధాయులై
జయశీలప్రసవాయుధ ప్రకటతేజః పుంజవర్ధిష్ణులై
స్వయముత్కంఠ చకోరదంపతిచమూ సౌభాగ్యయోగ్యంబులై
నియతిందద్రమణీ నఖేందురుచులున్నిద్రంబులైచెల్వగున్. 33

చ. తరుణి శుభాంగరాజ్యమును దార్కొన యౌవనరాజుచేరఁగా
సరగునబాల్యరాజువెడజారిన యప్పుడు మధ్యభూమినిం
గరువుజనించెఁ జన్గవయుఁగయ్యముకైమొనలేర్చె త్రైమడాం
బరములరాజకంబయినపట్టున నెట్టును బుట్టకుండునే. 34

క. ఎలజవ్వనంబుగూడిన । లలనారత్నం బగణ్యలావణ్యముతో
విలసిల్లెనాడునాటికిఁ । బులుగడిగినముత్తియంబు పోలుపుదలిర్పన్. 35

చ. తపనునిమేనఁబుట్టిరి సుధామినులిద్దఱు కమ్రకాంతియుం
దపతియనంగనందొకటి దట్టపుఁజీఁకటికప్పుమన్నెముల్
చపలతఁబాఱఁగొట్టు నిమిషంబున రెండవ యీసుగంధిప్రా
యపున్నృపకోటి యాత్మమదనాంధముఁ గప్పును ధాత్రిచిత్రముల్. 36

క. వాచావధూవిడంబిని । యాచారుకటీరథాంగయా సకలకళా
వైచిత్రినిగావున నా । కాచార్యత్వము వహించె నయ్యమహేంద్రా. 37

సీ. ఆఱంగములతోడఁ బారంగతంబుగా నిగమములు సరహస్యముగఁ జదివి
కావ్యజాలము నలంకారములు శ్రీఘ్రంబుగాఁ గరతలామలకంబు గానొనర్చి
భాష్యఫక్కికపాఠ పాతంజలజలంబు లాలాజలంబు గాలీలఁ గ్రోలి
మీమాంస లేకుండ మీమాంసయుఁ బఠించి బ్రహ్మసాక్షాత్కార భావమంది
పేరుబలమునఁ దత్త్వవిచారగరిమ । శుకమహాద్విజముఖ్యుతో సూడువట్టి
యున్ననాకింక నితరాంధ్రయుక్తి యెంత । హస్తిపదమున నడఁగ వేయడుగులెల్ల.

వ. ఇవ్విధంబున మధురమూర్తి యగు నవ్విదుషికి నవయౌవనంబు ఘటికాభాజనజ
లంబుచందంబున వసంతసమయ సంతానలతిక చందంబునను్న మనంబున నిట్లని
వితర్కించితి. 39

ఉ. ఎవ్వఁడొకో ప్రతిక్షణము నెక్కువగా నభివృద్ధిఁ బొందునీ
జవ్వని గోరు వెచ్చని కుచద్వయదుర్గము లాశ్రయించి క్రొ
మ్మవ్వపుఁదీగవోని రతిమానిని కౌఁగిట రాజ్యలక్ష్మిచేఁ
గ్రొవ్విన సూనసాయకునకున్ మదిఁ గొంకక బొమ్మవెట్టెడున్. 40

చ. జలజదళాయతేక్షణకుఁ జక్కదనంబు విలాసవిభ్రమా
వళియు నొనర్చినట్టి యలవారిజసూతి యవశ్యమిమ్మహా
స్థలమునఁ దత్సమంబయినఁ జక్కనిరాజు సృజింపకుండునే
నలువగు హారవల్లరికి నాయకరత్నముఁ గూర్చువైఖరిన్. 41

క. అని మామకమానసమున । ననుతాపముతోడఁ దలఁచి యక్కవలఁపులో
చనకుందగిన నృపాలక । తనయుని వీక్షింప నధికతత్పరమతినై. 42

ఉ. కేరళ కొంకణ ద్రవిళ కేకయ కోసల లాట చోళ గాం
ధార కళింగముఖ్య జననాథవరేణ్యుల నెల్లఁ జూచి యీ
వారిధిమేదినీతల మవారణమై పరికించి వచ్చియుం
గోరిక పారమందక వికుంఠితచిత్తుఁడ నైతి భూవరా! 43

గీ. వనిత నిట్టిరూపవతిఁ జేసి శంభుండు । తగినవరు నొనర్పఁ దలఁపఁడయ్యె
ముసలివేల్పుగాన ముదిమది దప్పెనో । సేయ నేర్పులేక చిక్కువడెనో. 44

వ. అని సంశయాకులిత చిత్తుండనై యొక్కనాఁడు పెక్కు దేశంబు లరిగి నభోమా
ర్గంబున వచ్చునెడ బహుకాలయాతాయాత ప్రయాసంబునఁ జరణ తలంబులకు

దుర్బలత్వంబును గరుదంచలంబులకు నచంచలతయు నుదరంబునకుఁ బుభుక్షా భ
రంబును గంఠప్రదేశంబునకు దాహావేశంబును భావంబునకుఁ జింతావిర్భావం
బును బొడమిన వీనుల వినుకలిపోనుగుపడం గన్నులఁ బెన్నిరులుగ్రమ్మ సకలేం
ద్రియంబులు నంతర్గతంబులయి మలమలమాడి విలవిలమను నాకలితో గగనప
థంబు దప్పిపడునెడ నంధునకు దివ్యదృష్టి గలిగిన విధంబున నయాచితోపనతంబ
యినయీసహకారభూజంబు సంజీవనౌషధంబై యవతరించినం దదీయచ్ఛా
యాశీతలవాతపోతంబుల ఖేదఁ దేఱి కనువిచ్చిచూచి యచ్చెరువునంది. 45

సీ. ధారాళమకరంద ధారాలహరిలోన నొడలిఖేదమువాయ నోలలాడి
పర్ణాగ్రనిస్సరత్ఫల రసబిందువుల్ తృషదీఱఁగడుపారఁ గ్రోలిక్రోలి
శీతలచ్ఛాయాసమేత వాతంబులు సోఁకఁగమైమేఁబులకలవిరియఁజేసి
కిసలయకుట్మలాకృతి చంచుపుటమునఁ జిత్రపక్షమ్ములచిలుకవాపి
యఖిలశాఖలఁ జంక్రమంబాచరించి । మోదముగజాతివారితో ముచ్చటాడి
ప్రథమశకునానుకూల్య సంపత్తినైన । దైవగతిఁగంటినేఁ బునర్జీవనంబు. 46

క. ఈమేలమావికతంబున । నాయలమటదీఱె జీవనంబిదె కంటిన్
నీయనుపమరూపముఁగని । తోయధిగంభీర మనసు దుందుడుకుడిగెన్. 47

ఉ. అంకపుజింకలేనియమృతాంశునిఁజూచిన చందమయ్యె నీ
వంకభవత్స్వరూపరుచి వారిఝురంబిది లేకయుండినం
బంకజసూతితత్సమ కుమారకుఁజేయఁగలేనిదుర్యశః
పంకమువాపుకోఁగలఁడెపాయక జన్మసహస్రకోటులన్. 48

క. నీలావణ్యముఁజూచిన । త్రైలోక్యములోని కంజదళనేత్రలకున్
వాలాయము మకరాంకుని । వాలాయమునాటకున్నె వసుధాధీశా. 49

వ. అనిబహుప్రకారంబుల నారాజకీరంబు సారంబగుతపనసుత లావణ్యరసపూరం
బునకు యోగ్యంబుగా నిజతనూసౌభాగ్యంబు నగ్గింపనప్పుడు వెడవిలుతుఁడబ్భ
రతకులతిలకు మానంబనుబేడిసమీను తనవలకులోనయ్యెనని చయ్యనఁదియ్యవిం
టి గవిసెనఁదివిచి నవశితముఖ పుంజళంజినీరావంబు రోదసీకుహరంబుఁబూ
రింప సారించినగట్టు బిట్టుచలించిచిత్తంబు తత్తరింపనాత్మగతంబున. 50

కం. చిలుకలపలుకులు రసములు । చిలుకనుభువి నెట్టివారిచెవులకుఁజవులై

చిలుకలకొలికి ప్రసంగము । చిలుకప్రశంసించెనేని జెప్పఁగనేలా. 51

సీ. మనసారఁగలిగి యాఘనసారవాసన యధరామృతము గ్రోలనబ్బునొక్కొ
చేతులారంగ నాశీతాంశుముఖి గబ్బిగుబ్బలుఁ గబళింపఁగూడునొక్కొ
కన్నులారంగ నాకలకంఠిసౌందర్య గరిమంబువీక్షింప దొరకునొక్కొ
వీనులారంగ నావికచతామరసాక్షి పలుకులాలింపంగఁ గలుగునొక్కొ
యకటయేరీతి నాదుకోరికఫలించు । నెట్లుదరియింతు నతిలజ్జనేమిసేతు
నెవ్విధంబున నిర్జింతునించువిలుతుఁ । బల్లవాధరి చూపులపాపులేక. 52

క. ఈరీతినిమదిచెదరిన । నారాచకుమారుఁ డాత్మనద్భుతపడిన
న్నారింపవచ్చెఁగా కీ । కీరంబనిచింతయుడిగి కీలించెధృతిన్. 53

వ. ఇట్లువలరాచరాచవాని నారాచంబులకుం జిత్తంబుతత్తరింప మెఱమెచ్చులకేని
యు ధైర్యంబుగీలించి లుప్తమీనజలాశయంబు చందంబున నిర్నిద్రనిష్కంపనయ
న పద్మతనూభారుండై నృపకుమారుండు ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి రా
చిలుకపలుకులం దనకునవకాశం బొసంగిన తెఱంగుదోఁచిన నిట్లనియె. 54

చ. పలుకులజాణవో చిలుకపంజరమందు వసింపఁజేసిస
త్ఫలములుదెచ్చిపెట్టి దినపద్ధతిమచ్చికఁ జేసినేర్పినం
బలికినపల్కులే తిరుగఁబల్కెడుచిల్కలులేవె నీవలెం
బలుకులఁదేనెలుట్టి పడఁబల్కవుగాక సదుత్తరంబుగన్. 55

క. సురచాపస్ఫురణంబుగఁ । బరువడినీపక్షరుచులు పర్వుటయెల్లం
బరికింపనీక్షణంబున । నురువడిహర్షాశ్రువర్ష మొదవుటకుఁజుమీ. 56

సీ. ఆపల్లవాధరి యధరసంగతమున దొరికెనోనీకు మాధుర్యగరిమ
యారాజబింబాస్య యాస్యసన్నిధిచేత నబ్బెనోనీకు నాహ్లాదమహిమ
యాకోకిలాలాప యాలాపకలనచేఁ జెందెనోనీకు విశేషఫణితి
యాసరోజదళాక్షి యక్షిసంసక్తిచేఁ గలిగెనోనీకు లోకైకవశత
నిన్నుఁబేర్కొన్నఁగనుఁగొన్ననిఖిలజనుల । దుర్దశలువాయుమాయునుదుఃఖసమితి
మున్నుజేసిన నాతపంబులుఫలించెఁ । జిత్రివర్ణగరుత్తేజ చిలుకరాజ. 57

ఉ. విందవుగాన నిన్నొకటివేఁడెద నాపలుకాదరింపునీ.
విందెఱిఁగించినట్టి సకళేందునిభాస్య నిలింపకన్యపై

నింగివసించుమర్త్యుఁడు దినేశసుతన్ వరియింపఁగోరెఁ
నందని మాని పంటిపయి నాసలుసేయుటగాదెచూడఁగన్ 58

క. ఆమోహనాంగి పరిరం। భామృత పానైక సౌఖ్యమబ్బకయున్నన్
గామించి కన్నులారం। గోమలి లావణ్యరసము గ్రోలినఁజాలున్. 59

గీ. ఆచకోరాక్షి నిలువెల్లసాభిలాషఁ। దివిరివీక్షింపఁ గలిమికుండేటికొమ్ము
నెలఁతపలుకులు మారుగా నీదుపలుకు। కర్ణపర్వంబుగావిను కలిమెచాలు. 60

వ. అని యారాజవల్లభుండు దుర్లభమనోరథుండై యభావ విరక్తి మతంబులగు వృ
త్తాంతంబులఁదన్నుపశ్లోకించి యుత్కంఠాతిశయంబున షోడశ మహాదానధురం
ధరంబైన కరపల్లవతలంబునం జరమాంగంబు నిమిరిన మనఃపల్లవంబు చిగురొత్తి
నం జదువులవులుఁగు కథాసు మోదయంబు నరయుచు నిట్లనియె. 61

ఉత్సా. అమరకన్యకపొందు మర్త్యులకబ్బనేర్చునెయంచుఁజి
త్తముననెంతయు సంశయింపకు దైవయోగమె కారణం
బమలరూపగుణాఢ్య యల్లదె యంతరిక్షను మీఁదిచం
ద్రమునకుఙ భువిఁగల్వకెంతటి దవ్వు చూడు మహీపతీ. 62

గీ. దైవయోగంబదెట్లన్న ధారుణీశ । జలజదళనేత్ర రెండవ చంద్రరేఖ
ధరణితలమున రాజశేఖరుఁడవీవ । యింతకన్నను విధియోగమేది గలదు. 63

గీ. నాకముననున్న దేవతానీకమెల్లఁ । జంద్రబింబాస్య పూర్వపక్షంబుచేసి
పిదపవారల ముఖచంద్రబింబములకు । నపరపక్షంబుచేసె నత్యద్భుతముగ. 64

చ. సొలసినయావిలాసవతి చూపున రూపునఁ జేటమాటలం
గలిగి భ్రమించి కట్టువడి కాఁకలఁ బొందుదురెల్లవేల్పులుఙ
వలవడిఁబడ్డమీలవలె వాసన సంపఁగిఁజేరు షట్పదం
- బులగతి గంటచప్పుడుకుఁబొంచి వసించు మెకాలకైవడిన్. 65

గీ. అతను సంతప్తుఁడయ్యె గోత్రారి యతివ । గోరువెచ్చని కుచములుగోరువేడ్క
మానవాధీశ యుష్ణముష్ణేనశీత। లమను నుడికారమెదనుదలంచిమొక్కె. 66

గీ. వేయుగరముల విభుపుత్త్రివిమలగాత్రి। నలవిధాత్రమ్రాగ్వేదమ్మగమ్ములయతనికి
వేయునేటికి నేటికి వేయునోళ్ళ । వానికైననువర్ణింపవశముగాదు. 67

క. పూవును దావియుఁగూడిన। కైవడి నప్పువ్వుబోఁడి క్రొంగొత్తపొసనే

D

నీవున్న నజుని సృజన । ప్రావీణ్య మగణ్యమగు ధరాతలనాథా! 68

చ. వనరుహనేత్రతోడుత నవశ్యము నిన్నిటఁగూర్చెనేని న
మ్మనసిజుఁడేధనుర్ధరుఁడుమాధవుఁడే చెలికాఁడు వానికిన్
వనరుహనేత్రతోడుత నవశ్యము నిన్నిటఁగూర్పకుండినన్
మనసిజుఁడే ధనుర్ధరుఁడుమాధవుఁడే చెలికాఁడువానికిన్. 69

క. ఆపల్లవాధరికినా । కేపట్టున నెంచిచూడ నేకగ్రీవం
బీపనికి సంశయింపకు । నాపలుకే యతివపలుకు నరలోకేశా! 70

ఉ. అంగననీకు నీవుమఱియంగనకుం దగుదిందుకన్యథా
సంగతమైనఁగన్గాన నసంగతమిర్వురఁగూర్పనేర్పనా
కుంగల దేతదర్థకామునకుం బ్రతిపుట్టదు పుట్టెనేని య
య్యంగజుపాదపద్మముల యానకుమీఱుదు మీరుచూఱఁగన్. 71

వ. ఇవ్విధంబున నగ్గొమ్మ రాయభారి నమ్మిక మాటలం దేలించిన నాలించియారాజ
కుమారశేఖరుండు రాజకీరంబునుద్దేశించి యిట్లనియె. 72

క. చిలుకా నీపలుకులునల । కలకంఠి శుభోక్తులౌకరూకైవడి నిజమా
తలపోసిచూడ నెప్పుడు । నలరుంబోఁడుల తలంపులతిచంచలముల్. 73

చ. వలపులు చంచలాలతలు వావులు పంకములోని కంబముల్
పొలపులు వాస్తసంగములు చూపులు శారదమేఘజాలముల్
మెలపుదలంచిచూడ మిడిమేలము మేలములింద్రజాలముల్
తలఁపులొాయుత్తమాశ్వములు తామరసాక్షుల నమ్మవచ్చునే! 74

గీ. నీవకారణ బంధుతాన్వితుఁడవగుట। నిన్ను నమ్మంగవచ్చుఁబోనియమపరత
మాయదారులుగాన యేమాగఁ బలులను। రాజవదనల నమ్మంగరాదుసుమ్మి. 75

వ. అదియునుంగాక. 76

క. ఆతరళాక్షికి నీచే । నేతెఱఁగునసైనఁ గోరనింపాదవినఁ ద
న్మాతాపితచిత్తంబుల । లోతెఱుఁగుట యెట్లు దేవలోకమునిద్ధుల్. 77

లక్ష్మివర్ధిల యాజ్ఞయథఃకరించి। వనిత యేతీరుగోరు నన్వరునిగాఁగ
నా దన తనే యుపరంజితోడఁ। గూడునే రుక్మకారుండు గూర్పకున్న. 78

సీ. సొబగుదనంబునఁ జూడఁజాలని కంతుఁడింతిఁ జేకూర్చునే యేర్చుఁగాక

పేరామనియువాని గారాపునెచ్చెలి చేటఁజూడనిచ్చునె చెంతనైన
నాకపక్షమునఁజూడ నుబ్బరి చంద్రుండు సుందరిఁగూర్చుట సందియంబు
మలయమారుతమైన మేలఁతఁదెచ్చునటన్నఁ గానరాదదియును గాలిమాట
యిలపయింగల పలుగాకులెల్లఁగూడ। ప్రోదిసేయంగఁబెరిగిన పులుగుదవర
లీపికంబులు చాలవేవిప్పనులకుఁ। జెలువఁగూర్చినమఱినీకె చెల్లుఁగాక. 79

ఉ. ప్రాణము ప్రాణమైపరగు భద్రమతంగజకుంభతుల్యక
ల్యాణపయోధరద్వయిలతాంగిని నన్నునుజోడుగూర్చి నా
ప్రాణముఁగాచి యందులకుఁ బ్రత్యుపకారము చేయరామి నీ
ఋణిమహోపకారకులకుం దలవంపు ఘటింపుమెంతయున్. 80

క. అనవుడు రాజశుకంబా। మనుజేంద్రుని వాక్యసరణి మదికింపొదవన్
ననిచిన పులకలనీకెలు । మొనలెత్తఁగ నిశ్చితార్థముగ నిట్లనియెన్. 81

సీ. కలశపాథోరాశి వెలసినజాబిల్లి కులదీపకుండవై వెలసితీవు
మకుటవర్ధనులైన మనుజాధినాథులు పదములకెఱఁగంగఁ బ్రబలితీవు
ఏడుదీవులమేర యీధరాతలమెల్ల నేకపట్టణముగా నేలితీవు
భువనంబులీరేడు బూరితంబులుగాఁగ నిరతంబు గీర్తుల నించితీవు
ఇట్టినినుఁజూచి గారాపుఁబట్టిసేక। పద్మినీపద్మలోచన ప్రాణమైత్రుఁ
డింతగడచిన చోటికి నిచ్చునోటు। వేనవేలేండ్లు తపముగావించిరైన. 82

క. మనసారఁబెంచి కన్యను । చెనఁటియగు కురూపిపాలుచేయక నీవం
టనఘవగు వరునికిచ్చిన । జననీజనకులకుఁ గడుపుచల్లనగాదే? 83

క. సుమనశ్శరుఁడిక్షుశరా। సముచే నిన్నెదిరి గెలువఁజాలక వడిమై
బొమవింటఁదొడిగి రమణీ । రమణీయకటాక్ష శరమురయమున నేయున్. 84

గీ. కుటిలకుంతలములు గలకోమలాంగి। కైవసంబయ్యెననియుండు భూవరేణ్య
కల్లలాడిన నావంటి కలుషిగలదె। నానృతాత్పాతకంపరంబనుట గాన. 85

వ. ఇవ్విధంబున గీరంబు నమ్మించినఁ జిత్తంబునంబ్రత్యయంబంది యారాజకుమారుండు బహుమానపురస్సరంబుగా నుపలాలనంబు సేయుచుశుకచంద్రా! నీరాకగోరి మదీయదృక్చకోరంబులెదురెదురు చూచుచుండెడు నీవంటి యపూర్వ స్నేహబాంధవుండు చిరకాలార్జిత తపఃఫలంబునంగాక సిద్ధించునే భవద్దర్శనంబు

సకలమనోదుఃఖంబులు నివర్తించె మీఁదట రాఁగల శుభోదయంబునకిదియె కారణంబు నావలని సౌహార్దంబును భవదీయ ముఖోదితంబులగు సుప్రసంగంబులను మరువకుండునది యచిరకాలంబునంబున రాగమనంబుగాఁ గలయదియని రాచిలుక నెట్టకేనియు వీడ్కొలిపిన. 86

క. కామితసంసిద్ధియగున్। భూమీశ్వర నీకుననుచుఁ బునరుక్తులుగాఁ
ప్రేమంబునదీవించుచు । నా మోహన రాజకీరమరిగె నరేంద్రా! 87

చ. చిలుక లతాంగి యొప్పిదముఁ జెప్పిన మాటలు మాటిమాటికి
న్దలఁచుఁ దలంచి యచ్చెలువ దద్దయు ధ్యానముఁ జేయుఁ జేసియు
న్నెలఁతుక నిల్చినట్లయిన నెమ్మదిఁ దగ్గఱఁ జూచుఁ జూచియు
న్నెలవునఁ గాంతలేమి ధరణీవిభుఁ డాత్మ దలంచి యిట్లనున్. 88

సీ. కలికి యీ రాచిలుక పలువని పేరంటమీమెలమావికి నేలవచ్చె
వచ్చెఁగాకేమి వాక్రుచ్చి యిచ్చటవిన నినసుతావర్ణనమ్మేల చేసె
జేయునుగాకేమి శృంగారమహిమ నయ్యింతికి నన్నేలయీడు వెట్టెఁ
బెట్టునుగాకేమి పిట్టమాటలకునై మనసులోపల నేలమరులుకొంటి
నిట్టి నేరీతి యొకో! నాహృదయమెల్ల । విపులసంతాపభరమున వేఁగఁ దొడఁగెఁ
దోటతోటనఁబూవుఁ దేనెలు దొరుగుచాఫ । మించువిలుతుండువంచునో మెఱుఁగ [రాదు.

ఉ. చిన్నిమొగంబులే నగవుఁ జెక్కులఁ గ్రిక్కిఱియున్న గుబ్బలున్
సన్నపుఁ గౌనుఁగల్గు నవసారసగంధిని సారెసారెనా
కన్నులఁగట్టినట్టి యలకట్టడి బ్రహ్మ మెఱుంగుఁదీగభా
తిన్నిమిషంబు నిల్పక యదృశ్యముగా నిటమేల చేసెనో. 90

సీ. కోకిలనికరంబు వాకట్టుకట్టనే కలికివేణీ ఘనాఘనముచేతఁ
బాలయు తెమ్మెరలకు బుద్ధిచెప్పించనే పొలఁతి రోమావళీభుజగిచేత
రోలంబజాలంబు దూలిపోఁ జేయనె మదిరాక్షి ఘ్రాణచంపకముచేత
తూలుసింగిణివిల్లు తునియలుసేయనే తరుణియూరుగజేంద్రకరము చేత
సుందరీమణి యొసపరిచూపువలలఁ । దగులదివియింపనేర్చున ధ్వజముఁబట్టి
యహహ మత్ప్రాణవల్లభ యైనయట్టి । చెలువయంతట నంతట సొలసెనేని. 91

చ. అరవిరి దమ్మిచందమున నానన వాసన సోఁడుముట్టన

య్యరుణ సుతానుతాధరసుధాఖ్య రసౌషధ సేవ సేయఁగా
దొరకినఁగాక మిన్నకయ తొమ్మిదవస్థలతోడి మన్మథ
జ్వరముశమించునే దివిజ వైద్యుఁడు వైద్యముచేసెనేనియున్. 92

చ. చికిబికి వెంద్రుకల్ వలెను జిన్నచిగుళ్ళు చరింపఁగోకిల
ప్రకటిత నాదముల్ భయదరావముగా సుమనోరజంబు ని
ప్పుకలుగఁ జూత మెంతయును ఘాతమువైఖరి భీతిచేసె నే
డకటమహేంద్రజాలకలనాఢ్యుఁడుగా రతిరాయఁడెన్నఁగన్. 93

ఉ. కందెనచాయ శృంగపృథుకంబులు ధూమమురీతిదేఁటులా
ప్పందలిరాకు నిప్పుకలపైఁ బొరలించి గళన్మధూళికా
బిందుచయంబునం బదనువెట్టుచుఁ గమ్మనియంపకోలలే
యం దలకొన్నవాఁడిదె సుమాస్త్రుఁడు మర్మములుచ్చిపాఱఁగన్. 94

ఉ. ఆయవనీశుఁడీకరణి నంగభవానలబాధ్యమానుఁడై
హా యని వెచ్చనూర్చు నకటా యని దైవముఁ దూఱుఁ జప్పు
ల్గాయెడనడ్డమైనఁ దనయమ్మిఁ గాలిడు నాతయటంచుఁ గాయెు పం
డోయని కార్యపద్ధతుల నొయ్యన వేడును భ్రాంతచిత్తుఁడై. 95

గీ. రాజకిరణసమూహంబు రాకఁ జూచి । కఱఁగి జలమయమగు చంద్రకాంతపీఠి
రాజుమైపోఁకియును నీరుగ్రమ్మకిపుడు। భుగభుగన ధూమరేఖలు వెగయఁజొచ్చె.

ఉ. ఆపృథివీమహేంద్రుఁడు నిజాంగములం బొగలావరింపఁ జం
ద్రోపలవేదిపైఁ బొరలుచు న్గ్రమనోజ విషాదవేదనా
ధూపితదేహుఁడై యసితతోయజ మధ్యనిబద్ధవీచికా
వ్యాపకమండలుండయిన వాసరధూసర చంద్రుఁడోయనన్. 97

వ. ఇట్లు వినుకలి విరాళిం దల్లడిలి జాలిఁగొని యాలీథ విరహదావానల దంద
హ్యమానమానసాంభోజుండై యారాజబిడౌజుండు బట్టబయటఁ బడిన మీనుపై
వడిఁబొరలుచు నిదాఘసమయ జాజ్వల్యమాన మార్తాండచండకిరణ మండలీ
సంతాపిత కుండలీంద్రంబు రేవ నుస్సురనుచు వాగురావలయాన్తర్గతకురంగ
ముభంగివలుదిక్కులఁ జూచుచుఁ బరమాత్మ ధ్యానానుసంధాన ధురంధరుండైన
మునిసింధురంబు చందంబుననిశ్చలుండైయున్న నప్పుడు శుకసికరముఖదళితగళితప

రిణతసహకార ఫలరసధారాళ ధారా ప్రవాహంబు పయింజిలికినం దదీయ ధారామార్గంబునం జిమ్మనగ్రోవిం జిమ్మిన చందంబునం జెనుమంటలెగయం బవన కంపిత కుసుమ మంజరీపుంజరంజిత కింజల్క సమాజంబు సమ్మోని సెకం దాంకి మధ్యమార్గంబున గుగ్గులు ధూపచూర్ణంబు కరణి బుసబుస రవులుకొని పొనుంగువడ వియోగానల శిఖాయోగంబునం గ్రాంగుచు దావానలజ్వాలావలీఢంబైన మేరు భూధరంబు లీలం జూపట్టినయారాచపట్టిం గనుంగొని యాసన్నయెత్తింగి యాసన్నిహిత పరిచారజనులు శిశిరోపచారకలనాకౌతూహలకోలాహలాంతరంతులై రంత. 98

సీ. వెలందినవ్వులచాయ వెలందివెన్నెలగాయం గపుకంపుధూళిమైం గప్పె నొకండు
చెలువకౌంగిటపాటి చెలువైనపన్నీట నొకండు సర్వాంగంబు లోలలార్చెం
బద్మాక్షిముఖసామ్య పద్మజాలంబుల నురివున నిండారసునిచె నొకండు
పల్లవాధరహస్త పల్లవంబులంబోలు పల్లవంబులొకండు పాన్పుపఱచె
సాత్త్వికోదయవేళ నాసతికి నొడలం। దోంచువెడజారు జెమరుబిందువులవంటి
లలితమకరంద బిందువుల్చిలికె నొక్కం। డంగనాపన్మథునకుం బ్రత్యంగకముల.

వ. ఆసమయంబున నృపకుమారుండు తదీయబింబ ప్రతిబింబ వస్తుకదంబ శిశిరోపచార వాసనా విశేషంబునం గొంతశమియించి సావశేషంబైన విరహానల దోషంబు వహించి యెట్టకేలకుం బట్టణంబుం బ్రవేశించెనంత. 100

శా. హిందూరాయశిఖాళి సత్కవిమణీ బృందావన ప్రక్రియా
మందారద్రుమ విద్రుమాధర సుధామాధుర్యధుర్యాంగనా
కందర్ప ప్రతిమాన మానుషకళా గాండీవకోదండ స్వ
చ్ఛందీభూత కృపాసముద్ర యవనక్ష్మామండలాఖండలా. 101

క. బాహాబలసీరాయుధ। సాహసగుణవిక్రమార్క సంగరరిపుకో
లాహల కరణస్ఫురణకు। తూహలరస గోలకొండ దుర్గాధ్యక్షా. 102

భుజంగప్రయాతము. కనత్కీర్తిజానిక్షేప కల్యాణరూపా
దినాధీశతేజః ప్రదీప ప్రతాపా
ఘనాధార్య కాసీన కాంతిప్రదానా
మనోభూసమానా రమాభాసమానా. 103

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురు కృపా విశేషలబ్ధసార సారస్వతపవిత్ర పిలసదద్దంకి
వీరయామాత్యపుత్ర సరస గుణసాంద్ర గంగాధర కవీంద్ర
ప్రణీతంబైన తపతీ సంవరణో పాఖ్యానంబను
శృంగార కావ్యంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

తపతీ సంవరణోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీయువతికరధృతాబ్జసు। మాయితబుధవర్ణనీయ మహితచరిత్రా
ఛాయాభిరామ భువనమ। హీయశ్శ్రీసాంద్ర మలికియిభరామేంద్రా! 1

వ. అవధరింపు మగ్గజపురాధివల్లభుండాత్మగతంబున. 2

గీ. రాజకీరంబుకతమున రాజవదన। భావమస్మదాగమన సంప్రవణమైనఁ
దల్లిదండ్రుల యాజ్ఞయధఃకరింప। నేరకుండుటమనమున నిశ్చయించి. 3

చ. ఉదయమువేళ శారదకు నుబ్బానరించి దినార్ధమందు బె
ట్టిదమగు వేఁడిచూపునిగుడించి దివాంతమునంబయోధినె
మ్మదిఁ బవళింపఁబోవు రుచిమంతుఁ ద్రిమూర్తిమయస్వరూపునిన్
జెదరని భక్తియుక్తిని భజించెదనాతనికన్యఁజెందఁగన్. 4

వ. ఆరాజశేఖరుండిట్లుసూర్యోపాస్తివిస్తీర్ణమనస్కుండగుచు నిజవృద్ధామాత్య
పురోహిత హితజనంబులరావించి వారలకుం దనదుమనంబునంగల వృత్తాంతం
బంతయు నెఱింగించి తదనుజ్ఞాతుండై. 5

శా. నాళీకాప్తుఁడు గోరగించునట మున్ప్రత్యూషకాలంబునన్
వాలాయంబుగ ఫుల్లతామరసభవ్యంబైన శృంగారపుం
గేళాకూళిని దీర్ఘమాడి యనురక్తిన్ ధాతకాషాయుఁడై
ఫాలాదిస్థలులందు నవ్యభసిత ప్రాగల్భ్యమేపారఁగన్. 6

క. అర్ఘోదయావసరమున। వార్ధిగభీరుండు సంధ్యావార్చెను దిమిరాం
తర్ఘవళతారకాళీ। స్పర్ధాళిశిరోరుహాగ్ర జలకణయుతుఁడై. 7

క. రుద్రాక్షలు ధరియించను । ముద్రనిషంగాంగమాంగ మోహనముద్రా

భద్రాసనస్థుఁడాతఁడు । భద్రవ్రతకల్పకద్రుఫలముం బోలెన్. 8

ఉ. ఆనడబావిదండఁ గలయంజిగిరించిన దేవదారుశా
ఖానికరంబు క్రిందట నొకానొకచోఁ గురువిందతీవపూఁ
బానుపుటింటిలోన వనపాలుర కెవ్వరికిన్సుసుంగఁగా
రానిప్రదేశమందున ధరాధిపుఁడొంటి సమాధి నిష్ఠుఁడై. 9

సీ. పదియాఱువన్నియ బంగారుమేనితోఁ గమనీయమాయూరకాంతితోడ
మకరకుండలకర్ణమండనంబులతోడ రాణించుతారహారములతోడ
నవరత్నఖచితాభి నవకిరీటముతోడఁ గరమొప్పు శంఖచక్రములతోడఁ
జెలువందు నరవింద సింహాసనముతోడ దయదొలుకాడు నేత్రములతోడ
సవితృమండల మధ్యమస్థానుఁడగుచు । మించునారాయణుఁ దలంచె మేదినీశుఁ
డంతరంగంబు నిశ్చలంబగుచునుండఁ । బవనవిరహిత నిభృతదీపంబుపగిది. 10

క. ఆయిందువంశతిలకుఁడు । గాయత్రీమంత్రజప వికస్వరమతితోఁ
బాయక యారవిమూర్తికి । నాయతమతిఁ జేసె నంతరంగపుఁబూజల్. 11

సీ. ఆవాహనమొనర్చి నరుణున కాసనంబిచ్చె హేళికిఁ బాద్యమిడియె రవికిఁ
దరణికర్ఘ్యములిచ్చెఁ దపనునకొసఁగె నాచమనీయమాదిత్యుజలకమార్చెఁ
బటవంతుఁ జేసె రుక్పతి నర్కునుపవీతుఁ గావించె ద్యుమణికి గంధమలఁదెఁ
బూషునక్షతములఁ బువ్వులఁబూజించెఁ బద్మమిత్రునకు ధూపముఘటించె
దీపమొనరించె మందేహతాపనునకు । గలితనైవేద్యమర్పించె గగనమణికి
నమరఁ గల్పించెఁ దాంబూలమర్యమునకు । నల్లునిగఁ గూర్పుమని వేఁడె నబ్జసఖుని.

గీ. విరహభరమున నరపతివివశుఁడగుచు । వేదజనయిత్రి గాయత్రి వెసఁబఠించు
నిశ్చలంబుఁ గదలపోయు నీరజాప్తు । సుఖముదుఃఖంబు కార్యార్థి చూడఁడెందు.

మ. నయమొప్పం బదునాలుమార్గములఁ డెందంబందు నర్చించి భ
క్తియథోక్తంబుగ సావధానమున మూర్తిధ్యానముం జేయుచో
నయతేజోనిధినిల్చినట్లయిన బ్రహ్మానంద సౌఖ్యంబునన్
జయమార్తాండసరోజినీరమణహంసా యంచువాచార్భటిన్. 14

వ. వెండియు నిట్లని స్తుతియించె. 15

తోటకవృత్తము. జయలోకవిలోకన చండకరా । జయభక్తజనావన సాధుమతీ

జయదీధితి పుంఖితచక్రధరా। జయదివ్యమహాపరిషద్భవనా! 16

తరళ. దినమణీరమణీయవిగ్రహదీప్త కుండలితగ్రహా
కనకభూధరయామికోత్తమ కంజవైరిసుహృత్తమా
సనకముఖ్యమునీంద్రపూజిత సప్తవాహవిరాజితా
వనజినీ విధురవ్యపోహన ద్వాదశాంగకమోహనా! 17

పంచచామరము. అనంతసప్తసంఖ్యసాగరాంతరాత్తభూమిలం
ఘనాతిజాంఘికత్వలాల గద్ధరిత్తురంగమా
ఘనప్రతాపనిశ్చయ ప్రగల్భకుంభికుంభలుం
ఠనక్రతుప్రశస్తకర్మఠప్రభావకేసరీ! 18

వ. అని యిట్లు సజల జలధరధ్వాన గంభీర వాగ్గుంభనంబుల నభినుతించి యంభో జబాంధవు ననుదినంబు నారాధించుచు హవిరశనుండై దర్భాస్తరణవిస్తీర్ణతల్పశయుండగుచు మహానియమంబునం జరియించుచుండియుఁ బ్రజాపరిపాలనంబునఁ జాగరూకుండయ్యుండెఁ జండకరుండు నిజాంతరంగంబునం బ్రసన్నుండై కన్యాప్రదాన కౌతూహలంబునకు బద్ధకంకణుండయ్యెనంత. 19

గీ. మేఘమార్గమెక్కి మేరుశైలముదాటి। మింటివాగునొరసి మిగులమెఱసి
తరతరంబ మెఱిఁగి తపతీలతాతన్వి। చేతిమీఁదవ్రాలెఁజిలుకరాజు. 20

క. వచ్చినపచ్చని పులుగుఁ। మచ్చికమీఱంగఁజూచి మణిబంధముపై
నచ్చుగనిడె ముద్దాడుచు। నచ్చంచలనేత్రపలికె నాదరమొప్పన్. 21

గీ. సేమమేనీకు ముద్దులచిన్నిచిలుక। యెందుఁబోయితివో కదా యిన్నినాళ్లు
జీవపదమైన ననుబాసి సేమగాని। సేమజరియింపఁదగునటే రామతమ్మ. 22

మ. అవె నీచుట్టపుఁ జిలుకపింఛ్లెదురుగా నన్యోన్యమే తెంచె న
ల్లవె నీతోడిసతీర్థ్యశారికలు సఖ్యంబెంతయుం దెల్పుచు
న్నవి శోకప్రమదోష్ణశీతఘన బాష్పాంబు ప్రవాహంబులన్
భవదంతఃకరణంబు మమ్మునకటా పాయంగ నెట్లుండెనో. 23

గీ. అనినఁదనమీఁదిప్రేమబంధనముచూచి। మోదభయభక్తులాత్మలో ముమ్మరింప
వందనాలింగనాదుల వారిఁగూర్చి। చిలుక యానందరసములుచిలుకఁ బలికె. 24

క. కమలవనీబాంధవునకు। నమరావతిలోనఁ దగినయల్లుఁడు లేమిన్

గ్రామమున ధరణీతలమున । నెమకంగా దొరకకుండు నేయనుబుద్ధిన్. 25

చ. అరిగితి నాసముద్రవలయావనిఁ గూర్చి తదంతరంబునం
దిరిగితిఁ బెక్కుదేశములు ద్రిమ్మరితిన్ బహుపట్టణావళుల్
వరుసఁ బసిండికొండ వలవంకను నేరెడుదీవిలోపలం
గరిపురమేలుచున్న మహికాంతుని రాచకుమారుఁ గాంచితిన్. 26

గీ. అతనిరూపంబుగనుగొన్న యబ్జముఖులు। కడఁకనీతనివరియించు కన్యధన్య
యనుచుఁదమలోనవరియింప నవ్విభునకు। సంవరణనామధేయంబు సఫలమయ్యెఁ

సీ. ఆసంవరణురూపమరసి జయంతుండు నివ్వెఱఁగంది నిర్నిమిషుఁడయ్యె
నారాకుమారుని యాకారమీక్షించి వెలవెలఁబాఱె నాకలువతేఁడు
అక్కుంభినీజాని చక్కఁదనముఁ జూచి విగ్రహంబుడిగెఁ బూవింటివాఁడు
ఆవార్ధిగంభీరు లావణ్యమునుగాంచి నలకూబరుఁడు చాల నలుకఁబూనె
నహహ యీరేడులోకంబులందుఁ గలుగు। సకల లావణ్యరసమెల్ల సంగ్రహించి
గరిమ నారాజుఁ గావింపఁ గరువుగట్టి। చేసెఁగాఁబోలు నేర్పుతోసృష్టికర్త. 28

క. బంగరునఁదావియమరిన। భంగిం జెలువునను బండుపండినలీలన్
శృంగారవంతుఁడగు న। య్యంగభవస్పర్ధిమేన యౌవనమొదవెన్. 29

ఉ. మానవరత్నమైక యజమానుని రూపము ప్రాపుగాంచి య
మ్మా! నవయౌవనోదయ మహావిభవంబది యేమిచెప్పుదున్
మానిత మేఖలాగుణము మానవలోక వధూజనావళీ
మానముఁగాఁచెఁగాక వెలి మైనిలుపోవునె నీవిబంధముల్? 30

గీ. క్షితినిసతులెల్ల నతనిపీక్షింపఁగోరి। చిత్రఫలకాళివ్రాతురు చెలువుమెఱసి
చిత్రరూపాళికవ్విభు చెలువులోన। నూటవెయ్యింటనొక్కపాలెటయరిదె. 31

క. ఆచతురత యాచెలువం। బాచల్లదనంబు నాఘనౌదార్యకళా
వైచిత్రియు ధరణింగల। రాచకుమారులకుఁ గలదె రాకేందుముఖీ. 32

చ. పలుకులువేయునేమిటికిఁ బంకరుహాయతచారునేత్రి యిం
పులను జగద్వశీకరణ మోహనదోహలరూపరేఖలన్
వలనుగ నీకు నీడనఁగవచ్చును భారతవంశరత్నమున్
జలజనిభాస్య యాతనికి సాటిదలంపఁగ నీవచూడఁగన్. 33

వ. అని మఱియు మంతనంపుం బలుకులుం గలవనిన నలికతలమునఁ జెమట దొలు
కరింపఁ జెంగవకెలంకులం బులకలెగయఁ దలంపున ననురాగంబు పల్లవింప నచ్చి
లుకలకొలికి రాచిలుకతో నిట్లనియె. 34

మ. శుకమా! కోకనదచ్ఛవిచ్ఛురిత చంచుశ్రీపరాభూతకిం
శుకమా! నీకును రాకుమారునకు నెచ్చో నందె సందర్శనం
బకలంకాత్ముఁడతండు నీచరితమేమైనన్ విమర్శింప మా
మక వృత్తాంతమెఱుంగఁ జెప్పవుగదా మన్నించుచో నచ్చటన్? 35

క. చెప్పిన నేమియవునొ గద | యప్పార్థివ నందనునకు నర్హమగుసతిన్
జెప్పెడిచో మము ముందరఁ | జెప్పఁగనుండంగవలదు చెలిమికి నయినన్. 36

క. బంగారువంటి మేనును | శృంగారము గురియు మోము జిగియును గల రా
సింగముతో నన్నెనయని | సాంగత్యమొనర్ప నీకు సంగతియగునే. 37

వ. ఇట్లు నిరహంకార పురస్సరంబులైన తపతీవచనంబులు విని గంభీరతాసంభిన్న
బహిరంగవర్తనంబును బల్లవితాంతరంగంబును దెలిసి రాజకీరం బిట్లనియె.

క. నీరూపం బెఱుఁగవుగా | కీరూపసివైన నీకు నేనవచ్చునఁటే
వారాశి రాజకన్యా | గౌరి రమణ శతమన్యకాంతలలోనన్. 39

శా. ఆసంపన్ననతంసుఁడా వినయకార్యౌదార్య ధౌరేయుఁడా
రాసింగంబాక యెంత మెచ్చుఁడు మదిన్ రంభోర్వశీముఖ్యభా
మాసౌభాగ్యమునట్టి రాకొమరుఁడస్మద్వాక్యవిస్మేయుఁడై
నీసౌభాగ్యము విన్నయంత మదనాంధీభూతుఁడయ్యెన్ వెసన్. 40

క. వినుకలి కనుకలి లోపల | వినుకలియే మిగుల మదనవేదన జేయున్
వినుకలి వలపులఁ గాదా | ననువుగ మఱి మరులుకొనిరి నలదమయంతుల్. 41

గీ. అనెడు చిలుకపలుకులాలించి యాలించి | ధరణిపాలురూపుఁ దలఁచి తలఁచి
పంచబాణబాణపంచకంబెదనాటఁ | దపతియగుచు నపుడు దపతి పలికె. 42

క. గురుదక్షిణభారంబున | గురుదక్షిణ మున్నె యీయఁ గోరితి విపుడా
వరదక్షిణయిమ్మదియే | వరదక్షిణ మాకు మదనవాహావతంసా. 43

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించినం దండప్రణామంబాచరించి రాచిలుక యారాచమొలక
యున్న పట్టణంబునకుం జని ఫలితకార్యంబు నివేదించి నిజస్థానంబునకరిగెనంత.

చ. వెడవెడనార్చిమన్మధుఁడు బిట్టుగఁజక్కెరవింటిదండమున్
గుడుసువడంగఁజేసి విరిఁగ్రొవ్విరితూఁపులు తేఁటిశింజినిన్
బొడముచుఁ బింజపింజఁగను మెల్లసుగంధి పయిందనంతనే
కడువడినాటినట్లమరెఁ గంతుని కౌశలమేమిచెప్పఁగన్. 45

సీ. జివ్వనఁబఱతెంచు చెంగల్వబాణంబు దట్టంపుఁదుమురు నిట్టట్టుచేసె
నరవిరిఁబ్రాయంపు టరవిందసాయకం బలికభాగమునాటి యల్లలాడెఁ
గ్రొవ్వాఁడికంకేళి కుసుమనారాచంబు గండదర్పణసీమ గండుకొనియె
నవనవపరిఫుల్ల నవమాలికాస్త్రంబు కుచకుంభసీమను గ్రుచ్చిపాఱెఁ
జిలుకుమకరందములమావి చిలుకు ములికి। కలికిచిలుకలకొలికి వక్షంబుదూరె
నేనుబాణంబులీరీతి నినుమడింప। దశమగతికొంతదోఁచె నత్తరుణిమేన. 46

చ. రహింగలపుష్పసారభకరంభము లెవ్వరికైన సొమ్మటే
యహిమమయూఖపుత్రి సుమనోనుభవంబు నెఱుంగదండమే
యహహ! విరాలిగొన్నజవరాలికివైరములయ్యెఁబుష్పముల్
×సహజమె. దుఃఖితే మనసి సర్వమసహ్యమటన్న పల్కులన్. 47

ఉ. అయ్యెడనేటువడ్డ హరిణాంగన కైవడి విన్నబోవుచున్
దొయ్యలివెచ్చనూర్చి పటితోషముదక్కి తమోగృహంబుదా
నొయ్యనఁజేరనేగి యట నొంటినిజెక్కుటఁ జేయిచేర్చియ
త్రుయ్యె విషాదమై పొరలు శయ్యపయిం బలుమాఱు వేదనన్. 48

క. రాచిలుక ప్రసంగించిన। రాచకుమారకుని యొరవు రమణిదలఁచుచున్
లోచనగోచరుఁగాఁగని। యాచంచలనేత్ర లోఁగునతిశయలజ్జన్. 49

గీ. అతివదృష్టికిఁదెఱచాటు ప్రతిమరీతి। మెఱుపుమెఱసిన కరణినామెచ్చులాఁడు
చూడఁజూడ నదృశ్య విస్ఫురణఁదాల్చు। నంత నారామయెడఁదనిట్లనితలంచు. 50

సీ. ననుగూర్చివచ్చిన ఘనునిలాలింపక సఖియరో నేనేల చట్టునైతిఁ
గడుదూరమేతెంచి బడలినరాసుతు హత్తిపాదములేల యొత్తనైతి
సంతోషకరముగా జనపతికేలకో మించుఁజూపులు నివాళించనైతి
నెదురొత్తుగుబ్బల నెదురొత్తియాతనికిఱుఁగౌఁగిలేలొకో మఱపనైతిఁ
గొంతవడదీఱఁ జూరలుకొలఁదిగాఁగఁ। గూర్మినధరామృతంబేల గ్రోల్వనైతి

నన్నువలఁగొన్న కర్మబంధంబుకతనఁ। గొంగుబంగారు కటకటా కోలుపోతి. 51

ఉ. చిక్కని మోము మేలిమగు చెక్కులు చొక్కపుహారవల్లిచే
నెక్కొను పేరురంబు రమణీయ విశాల విలోచనంబులు
న్జక్కగమించు రాసుతుఁడు నాదుకవుంగిటఁ గాపురంబునం
జిక్కిన నేలనే? మకరచిహ్నమువాని వతారుపట్టుగన్. 52

ఆ. నిమిషమాత్రమైన నేత్రంబులా రాజు। సొబగుఁదనముచూడ సొంపుమీఱు
నతనిపలుకువీనులాలింపఁగోరెడు । నెట్లుదీర్తు వీనిఋణముదివిరి. 53

వ. అనిబహుప్రకారంబుల నాలోచనలుసేయుచుఁ గనుంగవ కెలంకులంబైపైఁ దొ
ఱఁగు కన్నీరుసోనలు నదీప్రవాహంబుగా నంతకంతకు లావణ్యరసపూరంబు వె
ల్లివిరియ నారాచ కుమారుని గుణకథనంబులు కోటలు కొండలుగాఁ దలంచుచు
జలరాశిచందమ్మున నవ్విలాసినిఁ గనుపట్టె నయ్యవసరంబునందొయ్యాలి నెయ్యం
పుఁజెలులు యువతిజనచూడారత్నంబుఁగానక నిర్విణ్ణులగుచు నేతెంచి. 54

సీ. పులఖండములఁబెట్టి చిలుకతండములను జదివించు నెలవులు వెదకివెదకి
నవమాలికాచూత నవసంగమోత్సవ సముచితస్థలములు నెమకినెమకి
తమ్మిపుప్పొడిదిన్నె దళముగావించిన గురువెంద పొదరిండ్ల నరసియరసి
నవరత్నమయమైన భువనేశ్వరంబులోఁ జుట్టుబవంతులు చూచిచూచి
ప్రేమబంగారుబొమ్మల పెండ్లిసేయు। నవరసంబగు ముత్యాలచవికెదండ
కందఱునుజేరియచట రాయంచవలన। యువతిజనరత్నమున్న కందువ యెఱింగి

ఉ. చెక్కునహస్తము న్నిటలసీమనుఘర్మజలంబు చూపునక్
జొక్కపుఁగీలుకొప్పును గనుంగవ క్రేవల వేఁడియశ్రులుం
జెక్కువచింత నెమ్మదిని మేలిమిరాజకుమారవర్యుపై
మక్కువయుం జెలంగు నలమంజులభాషిణిఁగాంచి రాసఖుల్. 56

క. పొదలెడిరూపుననున్నత। పదవినివసియించు మనుజపతిఁజేరుటకై
మదిఁకోర్కుల దొంతరలిడు । మదవతిఁగని పలికిరిట్లు మహిళాజనముల్. 57

సీ. ఏలమ్మ నీకింతహృదయ తాపముసెందె నెంతయునీయుసిఱివింతదోఁచె
జనువుననీమాట జవదాటమేకదా యట్లైనమమ్ముల నాదరింపు
తల్లిదండ్రుల ఘమత్వము డీలుపడియెనో యెన్నఁడులేని నీకేలచింత

కశారికలేమి దప్పెనరించెఁ జదివింపవేటికి జలజగంధి
పలుకుఁదోడైన పసిఁడి విపంచిఁబాయఁ । గారణంబేమి చెప్పుమా కంబుకంఠి
నీబహిఃప్రాణములమైన నెచ్చెలులము। మాకుదాఁచంగనేలమ్మ మధురవాణి. 58

శా. ఓకాంతామణినీవు నెమ్మనములోనూహించు నేకార్యమున్
మాకుందెల్పకయుండ విశ్లేరవుగా మమ్మాత్మ భావింతురే
రాకాచంద్రనిభాస్య కాఁకఁబడి హేరాళంపునిట్టూర్పుతో
నేకాంతంబునఁ గుందనేమిటికినీయిష్టంబెఱింగింపవే. 59

మ. అనినెయ్యంపు సఖీజనుల్ పలుకఁగా నంతర్గతాత్మప్రియో
జనముందెల్పదఁగాక యంచుమదినుత్సాహించు లజ్జాభరం
బునశంకించు నెఱుంగఁజెప్పకునికింబోనియ్యరే దెల్పనే
మనిభావింతురొకో వయస్యలని డోలాందోళితస్వాంతయై. 60

క. ఎఱిఁగింపనిబాలికఁగని । యెఱిఁగించుకొనందలంచునింతులఁగని య
త్తెఱవలనెల్లను బొమ్మని। యొరిమెను సడిసన్నబోటియొకతుకవలికెన్. 61

ఉ. మొల్లసుగంధి నీతలఁపు ముందఱగా నెఱుఁగంగవచ్చె నీ
యుల్లముఁ గొల్లలాడి మఱియొల్లమిచేసిన జాణఁడెవ్వఁడో
మెల్లనవానిడగ్గఱి సమేలపుమాటలువల్లెవేసి నీ
యుల్లసితాంఘ్రిపద్మములకొప్పన చేసెద నేల చింతిలన్. 62

గీ. అనుడుమనమునఁగలకంఠిహర్షమంది। చెలియగడునాదరించిరాచిలుకపలుకు
తనదువృత్తాంతమంతయు ననువుపడఁగఁ। బూసగ్రుచ్చినరీతిఁజెప్పటయునపుడు.

క. లలనా యింతటిపనికై। కలఁగంగానేల నీదు కనుసన్నలనే
మెలఁగంజేసెద నవ్విభు। తిలకునిగని యూరడించి తెచ్చినయంతన్. 64

క. దరహసితభాసి నళినీ। తరుణీవదనారవింద దర్శనరతిమే
నరమఱచి చొక్కినగతిం। జరమదిశాభాగమునకు సవిత్రుఁడుపోఁకెన్. 65

ఉ. పంకజబాంధవుండు తనపై దినలక్ష్మి వసంతకేళిమైఁ
గుంకుమపంకతోయములఁ గొంకకచల్లిన దొప్పదోఁగిగా
రాంకసలక్ష్యమాణవపురంబరుఁడై యిటఁబశ్చిమాబ్ధిలోఁ
గ్రుంకఁగనేఁగెడున్ జరమగోత్రమహాశిఖరాగ్రవర్తియై. 66

గీ. క్షితినిలింపకరాంభోజ కీర్తితార్క్ష్యుఁడా। వారిలోఁ దోఁగి పద్మినీవల్లభుండు
ప్రబలమందేహరాజిపై బ్రహ్మశరము। లేయుఁడీ వేళ యని వారిఁజాయుకరణి. 67

ఆ. కలికాకారావతంసుఁడై కాలగళుఁడు। సంజకడఁదాండవంబాడజడలవలన
వెడలియుఱువెంచు గొండగొల్మిడియనంగ। సరవిఁదపనుండు పశ్చిమజలధిఁగ్రుంకె.

క. అంతట హరిదంతంబుల । సంతమసము గురియ రవియు జలధిఁబడెనొ సా
మంతులు పదువురు గూడిన । నెంతటిబలవంతుఁడైన నెదురంగలఁడే. 69

మ. ముకుళీభావము జెందియున్న సకలాంభోజాత సంవృత్తకో
రకసందోహశిఖాగ్రసీమల నళివ్రాతంబు గన్పట్టె వా
ధకసంధ్యావనపాలబాలిక తమిస్రాభూతభూమీరుహ
ప్రకరంబుం బ్రబలింపవిత్తిడినసౌభాగ్యంబు చెన్నొందఁగన్. 70

సీ. చటులతాండవనటన్నిటలనేత్రునియందె పలుకులఁగతిమించెఁ బక్షిరవము
భ్రమణలాస్యవిశీర్ణ భవజటాపటలంబుగతి సంజకెంజాయ గానుపించె
నుద్ధానసమయసముద్యదీశ్వర గాంగజలకణచ్ఛాయఁ జుక్కలు చెలంగె
నటనటీగోద్గీర్ణపటుగర్భనేత్రాగ్ని కణములో యన దీపకళికలెసఁగెఁ
గహకహారావభిన్న దిక్తటముగాఁగ। నట్టహాసంబుతో నాట్యమాడు హరుని
కంఠకాకోలరుచులు పైఁగప్పినట్లు। దట్టిదంబుగఁ జీఁకటి పిక్కటిల్లె. 71

క. కాటుకబరణివిధంబున। హాటక గర్భాండమమర నతిగాఢతమః
కూటములు చూచి యనుఁగుం। బోటులతోఁ బలికిరిట్లు ముగుదలు ప్రీతిన్. 72

సీ. దీనిఁ జిప్పలఁ బెట్టు తెఱఁగెఱుంగము గాక వసనంబులకు నీలరసము గాదె
దీనిఁ గరాటాలఁ బూననేరము గాక తలఁపఁ గన్నులకుఁ గజ్జలము గాదె
దీని గుచ్ఛములుగా దీర్పనేరము గాక సవరాలు గావె కైశ్యంబులకును
దీనిని దైలంబుఁ దివియనోపము గాక రతిరేఖలకు మషీరసము గాదె
యనఁగ నెమ్మొగమడఁచినఁ గనుగొనంగ। రానిదట్టంపుఁజీఁకటిరాసిఁగవియ
నిరులు సరియయ్యె వలఱేని మరులు దలరెఁ। దమకమటు హెచ్చెఁ గడుజారదంపతు
(లకు. 73

ఉ. కన్నులఁ గజ్జలంబు నిడి కస్తురిపంకము నిండుఁ బూఁత గా
జెన్నుగఁ బూసి నల్లనగు చేలము గట్టి కపోలపత్రవ
ల్లి నెఱవొప్పఁ దీర్చి యువలీల విలాసినులన్ విటవ్రజం

బున్న రహస్యభూములకు నొయ్యనఁ జేర్చిరి తాపికత్రియల్. 75

వ. అయ్యవసరంబున. 76

సీ. అంధకారంబను గంధవారణముపైఁ గుప్పించుసింగంపుఁ గొదమయనఁగ
శచికిఁగాఁ జేసిన శయ్యాగృహంబుపైఁ జెలువుకొల్పిన సుధాకలశమనఁగ
లాచిపాంథులమీఁద లావణివేసిన యలరువిల్తుని సంకుటరిగెయనఁగఁ
బ్రాచీదిశాకాంత పత్రికఁ గానుకగాఁగఁ బన్నిన కపురంపుగిన్నెయనఁగ
గగనగంగాతరంగిణీ కమలషండ । మందువిహరింపఁబోవురాయంచయనఁగ
మహితనవషోడశకళాసమగ్రుఁడగుచుఁ। దూర్పుగుబ్బలిపైఁ దోఁచెఁ దుహినకరుఁడు.

గీ. ఇంతదడవును యామినీకాంతఁ బాసి । రమణఁ గూడినమదిననురాగరసము
పట్టుచాలక పైఁ బెల్లి పాఱెననఁగ । నుదయరాగంబు శశిమేననుదయమయ్యె. 78

సీ. ఆశాపధూటుల నాలింగనము చేసి సరసజీవంజీవసమితిఁ దప్పి
యిందీవరశ్రేణి నెకటటినవ్వించి సారసావళికళ జారఁజేసి
మహినభోమధ్యమాంబరమును గబళించి యాకాశగంగలోనఁ గిపెనఁగి
పలిజకరవలయందు వలవంతఘటియించి బ్రహ్మాండకోటిఁ జుంబనమొనర్చి
హావభావవిలాసవిఖ్యాతివిటుల। సతులవలపించు వైఖరిసంఘటిల్లఁ
బూర్ణరాకానిశాకరోద్భూతశీత। కరములఖిలజనాహ్లాదకరములయ్యె. 79

శా. ఆకాశంబనుభూరుహాంతరమునం దత్యచ్ఛగుచ్ఛక్రియన్
రాకేందుండమరం దదంగగతచిహ్నంబంతఁ జూపట్టె భృం
గాకారంబున గంధవాహవశనిర్యత్నూనరేణుచ్ఛటా
నీకాశంబన నావరింపఁదొడఁగెన్ శ్రీమెండ బ్రహ్మాండమున్. 80

చ. ఘనవితతస్ఫురత్ప్రదవిఁ గైకొని రాజుతమఃకదంబకం
బను కుజనవ్రజంబుఁ దెగటార్చి దిశాచయ సాధుమండలం
బానర వెలుంగఁ జేసె నది యుక్తమె కాదె నృపాలధర్మవ
ర్తనునకు శిష్టదుష్టపరిరక్షణశిక్షణదక్షణ క్రియల్. 81

సీ. కిలకిలారవములకీరయూథమునువైతాళికావళిచేత మేలుకాంచి
జలదమార్గంబునఁ జాలంగఁ బ్రవహించు నిండు రేయెండఁ గైదండఁబూని
చంద్రికాంతి స్రవచ్చంద్రకాంతంబుల తెలినీటలోచనాంచలముఁ దుడిచి

రసములాలుకొనుచుండు రతిదేవికై మ్రొక్కి సారెసారెకుఁ దప్పదీరఁ గ్రోలి
మలయపవనరథంబెక్కి మన్మథుండు । సకలసన్నాహములతోడ సంభ్రమించి
దాడివెడలె నభోమరుత్పటల నిహతి । మినుమొకెల్లంబు ఘళఘళ మింటమెఱయ. 83

వ. అంత.

సీ. అంభోజసంభవ గంభీరతాసరోవర గంధనాగ హెచ్చరికయయ్య
ప్రమథవల్లభ తపోబలసింధు మంథాన ధారుణీధర యవధారుజియ్య
నాకలోకాధీశ నాయకత్వాంబుదానీక జంఝూకపరాకు సామి
పరతత్వనిధ్యానపటు పరాశరమౌని దీపితచిత్తైక దేవదేవ
నిరతిశయ నిత్యనిజధర్మనీతనియత । సర్వసర్వంసహాధీశ సార్వభౌమ
అభవవిక్రుతి కరీరఘుర్మావసాన । జలదగజాణప్రతీకాశ జయరతీశ. 84

వ. అని కీరశారికానీకంబులు మాగధప్రకారంబున రథపురోభాగంబున మన్మథుని
కీర్తిఁ ప్రతాపంబులు కైవారంబులు సేయు సమయంబున. 85

క. కాలాంధకారపటలముఁ । దోలి విజృంభించె విశ్వతోవ్యక్తములై
నీలంనభయను మాటకుఁ । జాలఁగ బాధకములయ్యె శశికిరణంబుల్. 86

క. రాకాపూర్ణ నిశాకరుఁ । డాకమలహిత ప్రసూతకత్యుష్ణుండై
భీకరముగఁ గనుపట్టినఁ । గైకొని దూషించె నతివ కలువలత్రోసెన్. 87

చ. అమృతమయస్వరూపుఁ డనయంబును సత్పథవర్తి చంద్రశ
బ్దము నన్నృతంబు జేయఁ డొకపట్టుననంచు జనుల్ నుతింపనో
హిమకర యా ప్రశంస మఱి యెన్నక మిన్నక పేటఁబంచ్చియీ
క్రమమునఁ బాంథసంఘములఁగాఁకల నేఁచఁగ నీకుఁబాడియే. 88

ఉ. ఓరజనీశ హాలహలసోదర ! యీక్రియ విస్ఫులింగముల్
క్రూరతగుప్పళించు నతిఘోర శిఖాచయ సాంద్రచంద్రికా
సారముఁగ్రోలికాదె యనిశంబు చకోరకదంబకంబు లం
గారకణంబులం గమిచి గ్రుక్కున మ్రింగుచునున్న విప్పుడున్. 89

సీ. కడఁకతో రాహువు కబళించి పట్టుచో నీపౌరుషంబప్డు చూపవలదె
వీరభద్రుఁడు నిన్నుఁ జనవెట్టి మట్టుచో నీలావులప్పుడేమూలకొదిగె
ఘనకుహూడాసి నీకళలెల్ల మ్రింగుచో నిర్మూలమయ్యెనే నీబలంబు

కోపించి దక్షుండు శాపం బొసంగుచో నీశక్తి యుష్ణదేశీటఁగలసె
చలువవేఁడని ప్రాతఃకారసమితిచేత। శమముగాత్రుంచు మముఁబోటి జనులమీఁద
నిబ్బరంబుగ వేఁడివెన్నెలలుగాసి । గాసిచేయంగ నేటికిఁగమలవైరి. 90

సీ. త్రిపురసంహృతివేళఁద్రిణయనంబులయందుఁగోపాగ్నిహరుఁడుగీల్కొలుపఁబోలు
నుదయవల్మీకాహివదనవిషాగ్నులు వెసఁబికకుటిలి వెలివిసరఁబోలుఁ
బొడుపుగుబ్బలిమీఁదఁ బొటమరించినయగ్గి సెగసంజకెంజాయఁ దగులఁబోలుఁ
బ్రతిదిన వ్యాయామ భరవశంబునఁజేసి నేఁడు పాదంబులూష్టింపఁబోలుఁ
గాక యీచాయఁ జిచ్చులు గ్రమ్ముఁజేయు । కటికిరేయెండ యామినీకాముకునకుఁ
బుట్టఁగాఁబుట్టినది మైనభూమిలోనఁ । బధికసందోహమున కెల్లఁ బ్రిదుకుగలదె.

గీ. నిరతసురతశ్రమమువాయ గిరిజయలుకఁ । జెలుతఁగావింపశిరసుఁగైసేయఁజూచి
మూఁడుమెచ్చులుమెచ్చి శంభుండునీకుఁ । గరుణనిచ్చెనె హిమధామచురుకుఁజూపు.

ఉ. నింగి భువిన్ రవుల్గొనుచు నీకిరణంబులు ప్రజ్వలించుటన్
బొంగులువాఱు పాల్కడలిపో యెతిఁగించుచునున్నదోయి సా
రంగధరా నినుంగువలయప్రియుఁడైన కుమారుఁగాంచి యు
ప్పొంగెడు దుగ్ధవార్ధియని భూజనులాడుట యర్థవాదముల్. 93

క. తనతోఁబుట్టినదగుమా । నినియింటికి కీడుదలఁచునిర్దయుఁడగు నీ
వనజారి యితరవనితా । జనతాఘన తాపమునకు శంకించునఁటే. 94

వ. అని బహుప్రకారంబుల నయ్యోపాలలామంబు దోషాకరునిదూషించి యతనిం
బురికొలిపిన యతనునింగుఱించి యుపాలంభనసహితంబుగా నిట్లనియె. 95

సీ. చిగురాకుఁగైదువుఁ జేరిభక్షించుచోఁ గోయిలలను నేలకోయవైతి
తూపుసింగిణివిల్లు దొరకొని మెసఁగుచోఁ జిలుకముకుఱల నేలచీరవైతి
పూవుఁదూపులమీఁది పూఁదేనెఁగ్రోలుచో నేల తేఁటులఁబడనేయవైతి
మొగలిరేకుకటారిమొన తావిగబళించు తెమ్మెర నేవేల చిమ్మవైతి
అయ్యుజెయ్యులువెట్టి నిన్ననుదినంబు । నేము సేవింపఁ గరుణింపవింతమైన
వెఱచిపఱచిన నశరీరి వెంటనంటు । ననెడువార్తనిజంబయ్యె ననంగసూతి. 96

ఉ. వేడుకతోడనీకుఁ బదివేలవిధంబులఁ బూజలీయఁగా
నోడక సేయఁగాఁ దొడఁగితోలినరిష్టమె చంద్రమౌళిచే

మూషవకంటసేఁ అగుటమున్నె యెఱుంగఁగనైతి నక్కటా
బూడిదెలోని హోమమయిపోయెనదంతయు భావసంభవా ! 97

గీ. రతిమనోహర నినువలరాయఁడంచుఁ । బ్రజలుపేర్కొన వినినదర్పకచోర
విన్ననది మేలయుండునో వెన్నుదీక । సూనరసనిర్ఝరంబులజుణిగిపోక. 98

ఉ. తెంపుననీకుఁదోడగుచుఁ దేఁటులుఝుంకృతిచేసిమన్మనః
కంపముఁజేసెనయ్యా రతికాముక నీవిశిఖప్రసూధను
స్సంపదకాత్మనెట్లయిన సైఁపదు నామనవాలకింపవే
సంపెఁగతూపులేదొడిగి చక్కెరవింటను నేయలేవుగా. 99

వ. అనుచునీచందంబునఁగందర్పునిదూఱి శరీరబంధనంబునకుఁబాశంబులు తనకుఁదానె తెచ్చుకొన్నకై వడి నతనుం బెడ రేచి చంపకసాయకంబులనేటువడి షట్పదప్రమదయుంబోలె నవమావస్థఁగైకొనియవ్విరహిణి శయ్యాతలంబుపైనొఱిగెనంత.

గీ. చెలువకొకబోఁటి కర్పూరతిలకమిడఁగ । నుదురుసోఁకినమాత్రనే యెదురులవ్వెఁ
బ్రాణసఖులెల్లనచ్చెరుపడిరియంత । నసమబాణునిగుండియలావలింప. 101

మ. చివురుందామరపాకులన్ సలలితశ్రీఖండపంకంబులన్
నవనీహారజలాభిషేచనములన్ నాళీకపాళీమృణా
ళవితానంబుల మౌక్తికగ్రథితమాల్యశ్రేణులన్ బాలప
ల్లవతల్పంబుల శీతలక్రియలు చాలంజేసిరయ్యింతికిన్. 102

క. శీతోపచారములనా । శాతోదరి ముచ్చముణఁగి సంతాపముచే
నాతతమిహికావర్షఁ । ప్రాతఃకాలికవిపన్న పద్మినిఁబోలెన్. 103

వ. అయ్యవసరంబున. 104

గీ. అత్రిమునికంటిపసిబిడ్డఁడాకసమున । నుడుకణములాడ కాడకునుద్దవిడిన
బాలభానునినలుఁగడ బఱుపుమీఱు । వెండిగుండన నుదయించె వేఁగుఁజుక్క. 105

సీ. కలఁగిచీఁకటులెల్ల నిలువఁదావులులేక పాతాళబిలములోపల నడంగెఁ
గుక్కుటనిర్ఘోషకోలాహలముచేత లీలఁబద్మములెల్ల మేలుకాంచెఁ
బ్రాభాతకోత్పన్న పవనకందళములు వెదచల్లెనఱుఁగడ విరులతావి
తమకంబురెట్టింపఁ దలలెత్తివీక్షించె గమిగూడి చక్రవాకంబులెల్ల
నరుణుఁడుదయించె నెలసంజయంకురించెఁ । గుముదములుస్రుక్కెకిరణముల్గ్లానిఁజిక్కె

గొప్పపవడంపు(దీఁగెపూగుత్తివోలె । నుదయగిరిపైఁదనర్చె నప్పద్మినీవిటుండు.

శా. పన్నాళీవిజయాపురీనగర కల్బర్గి సుదుర్గాంతవ
చ్ఛిన్నశ్రీకలవాయిదత్తవిచలచ్చేతోమరుద్వేగరిం
ఖన్నానావిధఖత్తలాణఘనరింఖాపుంఖ సంఘట్టన
చ్ఛిన్నక్షుణ్ణదిగంతశైలచతురా సింహాసనాధీశ్వరా. 107

క. హౌన్నాడసప్తమాధియ । మన్నియనృపమండలీ సమర్పితరధ్యా
చ్ఛన్నసుహృద్విపరదని । భిన్నాధఃపతితరామరిపుగిరి నిచయా. 108

మాలిని. కులకుధరసుధీరా క్షోణిరక్షావిహారా
చలితవిమతవీరా శౌర్యసంపత్కుమారా
కలుషహరణశీలా కల్పకత్యాగలోలా
తెలుఁగుదళవిభాలా దివ్యతేజోవిశాలా. 109

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకృపావిశేషలబ్ధ సార సారస్వతపవిత్ర విలసదద్దంకి వీరయామాత్యపుత్త్ర సరసగుణసాంద్ర గంగాధరకవీంద్ర ప్రణీతంబైన తపతీసంవరణోపాఖ్యానంబను శృంగారకావ్యంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

క. శ్రీతులిత విభవకృష్ణా । గౌతమిసరిదంతరాళ ఘనచతురంతా
శితగిరిదుర్గాభరితమ । హీతలదేవేంద్ర మలికియిభరామేంద్రా.
వ. అవధరింపుము. 2
ఉ. ఆరవి కూర్మిపుత్రి మనసారవిశేషవినోదలీలలన్
ధారుణిఁగాలయాపన మొనర్పదమంచు వయస్యలెల్లరున్
వారిజగంధిఁదోడుకొని వచ్చిరి దివ్యపదావతీర్ణలై
తారలు చంద్రరేఖయని ధాత్రిజనుల్ పరికించుచుండఁగన్. 3
ఉ. అంతవసుంధరంగల వనావళిఁదోరణగట్టెభుగ్నహే
మంతము సుప్రసాదరుచిమంతము సంతతపాంథలోకహృ
చ్చింతము మానినీజనవిశేషదురంతము దర్పితాఖిల
స్వాంతము దీప్తిమంతము వసంతము గంధతరంగవంతమై. 4
మ. మలయక్ష్మాధరమందునుండి మొదలన్ మందానిలాంకూరముల్
నలువొందంజిగురొత్తె భూజములు కందర్పాస్త్రశాలాకృతిన్
గలయంబూచెవశోకవృక్షములు భృంగవ్రాతజీవాతువుల్
పలుమాఱున్ భుజమప్పళింపఁదొడఁగెంబంచాస్త్రుఁడుద్యుక్తుఁడై. 5
క. భృంగధ్వనిమంత్రంబుల । రంగద్ద్రుమయాజకోత్కరము నవదళవ
హ్న్యంగుసుమ రసాలముచే । నంగజుపట్టాభిషేకహవనముచేసెన్. 6
ఉ. పల్లవగుచ్ఛకచ్ఛవులు బంగరుపింజెతెఱంగుమించఁగాఁ
జల్లనిమందమారుత వశంబునఁబుప్పొడిఁగ్రోయుఁగ్రొవ్విరుల్

బల్లిదమొప్ప మానినులపైఁ గడునాగ్రహమెత్తి యంగభూ
భల్లచయంబు కోపమునఁ బావకకీలలు గ్రక్కనోయనన్. 7

ఉ. కేళివనాంతరాళమునఁ గేసరసూనసరన్మరందముల్
గ్రోలివిటీవిటుల్ శిశిరకుంజములందు వసంతవేళకున్
బాళిమెట్టింగి కిన్నరులు బంగరువీణెలు మేళవించి హిం
దోళమొనర్చి పాడిరి మనోభవ దిగ్విజయాంకగీతముల్. 8

క. మరుదంకురములు వాలసిన । సారదింజలియించు చిగురుజొంపములమరెన్
విరహులగుండియలవియం । బరువడిఝళిపించుమరుని పట్టసములనన్. 9

ఉ. ముప్పదిరెండుకైదువుల మోహనలీలను మార్చిమన్మథుం
డెప్పుడుఁ బాంథసంఘముల నేచి హుటాహుటి వేటలాడఁగాఁ
దప్పక భామినుల్ మఱచి తప్పియుఁ బాయరు ప్రాణనాథులన్
ముప్పిరిఁగొన్న మోహమున మోమెఱుఁగేయరు వారువారలన్. 10

వ. అయ్యవసరంబున రసాలకిసలయవిరసగ్రసనోత్కంఠకషాయ కంఠ కలకంఠి కాకుంతకుహూకార కాకుకాకలీకోలాహలధ్వాన బధిరితపథికజనసహస్రంబుల గువసంతఘస్రంబులేతెంచిన మలయమారుతవ్యాజంబున వనదేవతలు వసంతంబులాడందలంచి కుసుమపరాగంబు వెదచల్లినం దత్ప్రతీకారంబుగా మకరందరసంబులు చిందుచు నరవిరి నెత్తవు నెత్తమ్మిదిమ్మవగ్గోవింబూఁజేజెసోనలు చిమ్మందలంచిన నల్లికతీవజొంపంబులు శింజినులుగా బిగువున వలయాకారంబులైన పుండ్రేక్షుదండంబులనెడి యుండవిండ్లఁ దదీయరంధ్రనిర్ముక్తముక్తాఫలంబులందతుర హారమార్గణంబులు గట్టనేయుచు నెచ్చెలులరీతిం బచ్చని వల్లీమతల్లులు పల్లవహస్తంబులన చతురకుసుమగుచ్ఛంబు లందందనంది యిచ్చునెపంబునం జరింప నవ్వసంతోత్సవంబు చూడనేతెంచినవారలు చల్లినకుంకుమజలంబులందోప్పదోగినక్రాతికుసుమితకింశుక ద్రుమంబులు జేవురింపఁ దదవలోకనంబున ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకైవడిం బొండుమల్లియలు పుష్పితంబులై తనర నవచంపక ప్రసవంబులను బంగరుబుట్టికొమ్ములశుకముఖదళితగళితసహకారఫలరసంబులు చిందినంబట్టివెదవల్లంబూనినంబఱచునవమాలికా బాలికల జారిన చికురభారంబుపోలికఁ జంచరీకసంచయంబులుతూల నవ్వాయస్యాజనంబులు నచ్చందాస్యయుంగుసుమాపచ

యవినోదసమ్మోదమేదుర హృదయారవిందంబులతోఁ బ్రవర్తించిరంత.

సీ. కలహంసలేలకో నెలదోఁటకరుదెంచెఁ ? గావవి మందంపుగతులుగాని
తిమిరంబులేలకో దివమందెపొడకట్టెఁ ? గావవి కేశపక్షములుగాని
యచలంబులేలకో యల్లలాడదొడంగెఁ ? గావవి మెఱుఁగుఁజన్గవలుగాని
క్రొమ్మించులేలకో కొమరారెమధువేళఁ ? గావవి శితకటాక్షములుగాని
నెలమినెలవీఁగలేలకో మెలఁగదొడఁగెఁ । గావవిసురాంగనాజనాంగములు గాని
యనుచునితరులు తమఁగొనియాడ సతులు। మిగులఁగుసుమాపచయకేళిఁదగిలిరపుడు.

గీ. పుష్పలావంబుగావించు పొలఁతులకును। సరసములకాలయాపనాసహములయ్యె
మదనతంత్రప్రవణలైన మదవతులకుఁ । గొసరుమాటలు వలపులకుసురుగావె.

ఉ. ఇమ్ములఁబల్లవాఢ్యమగు నీవిటపంబునుజూచిమాటతి
య్యమ్మెఁదలంచితో సఖియ యప్పుడెకానఁగవచ్చి నీవిధం
బమ్మిక చెల్ల ప్రాణసఖులారడె బెట్టెదరిట్టుచూచినం
గొమ్మకువచ్చెఁగొమ్మయని గొల్లున నవ్వుచుఁగేలిసేయుచున్. 14

గీ. కోయఁగోయంగ సహకారగుచ్ఛకములు । మొలవకుండవు రావణుతలలమాడ్కిఁ
బూవుప్రాయంగఁదునుమక పోదుసకియ । రామయనుపేరుదీనికర్హంబుగాదె.

ఉ. చూతనటంచుడగ్గఱిన చూతమునిన్నిట నంత చేసెనే
పోతరమెత్తియున్న యలిపోతరవంబులఁజీఁ(ఁ) పంపుచుం
భీతియొకింతలేక తమిఁబిల్చెను బల్లవహస్తసంజ్ఞఁగా
మాతురవృత్తినున్న నిఁకనన్యులపాపమెమంజుభాషిణీ ! 16

గీ. మధుపరాగయుతాశోకమహీరుహంబు । కంటకితశాఖముంగురులంటఁబట్టి
చిఱుతశాఖలఁగబళించెఁ జెలువమోవి । తనదుచిగురునఁ గబళించెఁదరుణికంటె.

సీ. ముత్యాలజల్లితో మురువుచూపఁగఁజాలు మొల్లజొంపములు క్రొమ్ముడినమర్చి
నాసికాలంకారభాసమానంబుగాఁ బొన్నలమొగ్గలఁబొందుపఱచి
✓ దంతంపుఁగమ్మల ధాళుచూపఁగనోపు సేవంతిక్రొవ్విరుల్ చెవులఁబూని
మధుపాననిభృతబంభరకణేకారంబు తుమ్మెదపదకంబు ధారయఁదాల్చి
కల్పవృక్షపరంపరాకల్పమాన । భవ్యనవరత్నమయమహాభరణభరణ
కలితశృంగారములకన్నఁ జెలువుగలిగి। సురసతులువాల్చిరొకవింతసొంపుతోడ.

క. పెనుపొందు జఘన కుచకచ । ఘనభారంబులకుఁ దోడు గంపలకోలం దిక్
ననసొమ్ములు మెయిఁ దాలిచి । పనివడి బయలీదిరపుడు భామినులెల్లన్. 19

గీ. చిలుపఁజిలుపఁ జెమటచెక్కుల జారఁగ । నలఁతవొడమి యూర్పులగ్గలింప
మందకేలిసలిపి మారుతార్థినులయి । వచ్చిరివనిఁ దిరిగి వనితలపుడు. 20

సీ. మధుపసంగతిఁ గూడి మాడి నిద్రింపఁగాఁ గనుకఁ బద్మిని కోపగించెననఁగ
మధ్యందినంబున మదనారి మూర్తిౝ్యై తెగువ మూఁడవకన్ను తెఱచెననఁగ
రవికాంతములయందురవులుకొన్న హుతాశి ప్రతిఫలింపఁగనైన బలిమియనఁగఁ
గుముదినీవిధుల మక్కువ లెడలించు చేతనఁ బెట్లు పెనుమంట దాఁకెననఁగ
వలపుతోఁ బూవులకుఁ బరవములు గొంట । సతులయవతంసములఘర్మజలములంటఁ
దొగల నెయ్యంపుఁ జెలికాని తోడిజంట । బంటుగాఁ జూచె నడుమింట బడుగుకంట.

గీ. తోడిలతలెల్ల విరులచేఁ దొంగలింప । నొక్కజాజియె ఖిన్నమైయున్నయట్లు
తోడిచెలులెల్ల యుపవన క్రీడసలుపఁ । దపతిచింతవహించి సంతాపమడరె.

వ. ఇవ్విధంబున విహార విలాసినీజనులు నిబిడముఖ మారుత ప్రేరితంబులైన పయోధరంబులు పెంజెమట సోనవానలు గురియ, వాహినులైన రోమరాజి ముక్తాల తాకపట కళింద నందనీ సురధునీప్రవాహమార్గంబుల నాభీసముద్రగామినులైన జలవిహార శారదారంభంబున నిక్కింపం దలంచి వికచకమల కల్హారప్రచయ నిష్యంద మకరంద బిందుధారాళ ధారాలహరీ కూలంకషంబైన కొలనఁ బ్రవేశించి రొమ్ములబంటినీటనిల్చి యచ్చెలువ విరహసముద్రలంఘనంబునకుఁ గట్టిన సేతుబంధంబనఁ జనుగొండలు పోలికంజాలు గట్టుకొని చూపట్ట బంధురతాంధకారసంబంధ ధమ్మిల్లసందోహంబులు కబంధపానానుసంధాన నీరంధ్ర నీలకంధరంబులై విరియఁ బృథులబిసవిసరంబులను చిమ్మనగ్రోవులఁ బయఃపూరంబు చిమ్ముచు సామిఫుల్ల తామరసంబులను బుఱటాకొమ్ములఁ గింజల్కసహిత పంకజమరందంబను కుంకుమజలంబునఁ దొప్పదోఁగుచు నొకరొకరికి బాసటయైకవిసివేసటలేక మార్కొను సమయంబున నన్యోన్యవక్షోజభారంబులఁ గొట్టువడిన సలిలపూరంబు కలహాయమానమహోత్తుద్వయమధ్యంబునఁ దత్తరించువత్సంబులాగునంబఱవ నవకాశంబులేక యల్లలాడఁ బైకొనివచ్చు నుద్దిముద్దరాలింగని కతలంబున సలిలపూరంబప్పళించు పుష్పోళ్లపైపైఁ గుప్పళించుచుఁ జెఱువునీరు

వరంబువడయుటకు మారు కాపరంబువడసితేనెయని యారడించుచుపలుకులో
నుగాకుండ మీలపిల్లలకింతలు గఱపనొఱపరులైన విధంబునవిలోకనంబులు దీనికిం
జౌకళింపఁదొడంగెనని పరిహాసించుచుఁ గమలాకర లక్ష్మియు నీరుపాఁపలంగూడి
క్రీడించుజాడఁవామరతంపరలైన విహారంబుల వినోదించి కేళీసరోవరంబు వెడ
లి చతుర్విధాలంకారంబులవధరించి యొక్కమాధవీమంటపంబునఁ జంద్రకాంత
శిలాతలప్రదేశంబున. 23

సీ. వేఁడుక నెలదమ్మితూఁడుఁగంబము లెత్తి కలువ రేకులబోదెలలవరించి
పరువంపువిరులచప్పరముచాఁ ప్పగఁబన్ని మొగలి రేకులదళ్లు బిగియఁగట్టి
పస్నిటఁగులికిన పైగోవ జవ్వాది కపురంపుటరుఁగు పైఁగవయనలఁది
మొల్లపూమొగ్గల ముగ్గునిగ్గుగఁబెట్టి మల్లెపూవులఁ బాలవెల్లిగట్టి
చెఱకువిలుపూవుటమ్ములు చెంతనిలిపి । పడఁతులప్పుడు చెంగల్వపాన్పుమీఁద
ననలవిలుకాని నావాహనంబొనర్చి । పూజలొనరించి వినుతింపఁబూనిరపుడు.

శా. కాంచీవప్రనితంబ దుగ్ధనగరీ కళ్యాణ సింహాసనో
దంచన్నిత్య నివాస దుగ్ధమయ కోదండ ధ్వనజ్జ్యాలతా
కించిట్టంకృతి కింకరీకృత మహాగీర్వాణ మూర్ధన్యదో
శ్చంచత్పల్లవ ఖడ్గనిర్దళిత కంజాతాసన స్వాంతయో
పంచాస్త్రీయని మ్రొక్కి యమ్మదవతుల్ ఫాలస్థ హస్తాబ్జలై. 25

సీ. కుసుమ కోమలిమీఁదఁ గోపింపఁజెల్లునే పోషింపఁ దగుఁగాక పుష్పబాణ
మీనాక్షిపైనింత మెఱమెఱ సేతువే చేరిమీనాంక రక్షింతుగాక
పక్షీకరింపక రూక్షింప నేటికి కీరభాషిణిమీఁదఁ గీరవాహ
యలివేణిమీఁద బిట్టలుగ నేటికెనింత తూలిశిలీముఖజ్యాలతాంగ
యబలఁగావంగదయ్యా యోయంగసూతి । రమణిమన్నింపుమయ్యా యోరతికళత్ర
యింతిగరుణింపుమయ్యా యోహృద్యరూప । మెలఁతరక్షింపుమయ్యా లక్ష్మికుమార.

వ. ఈక్రమంబున వలపుల రాయనిం దద్బలంబుల నారాధించుచుండె నంతకమన్న
సంవరుణుండు సూర్యోదయావసరంబున వేటవెడల నుత్సహించి. 27

శా. ఆజానేయ హయంబు (నెక్కిహితమిత్రో నాభూమిపాలుం) డు ధా
త్రీజాను ప్రభవానుయాతుఁడయి ద్వాత్రింశన్నిశాతాస్త్రుఁడై

వాజిప్రాణ సమాన సత్పరిజనుల్ పార్శ్వంబులన్ మూఁగిరా
రాజత్తేజము తోడఁదా వెడలె శూరశ్రేష్ఠుఁడత్యుద్ధతిన్. 28

క. క్రమమున వెనుకొని రవుతును । సమకట్టులజల్లులమరసజోగముతో
చమరీమృగము * * * నెక్కాయ * * * రుదెంచి రొగిన్.

సీ. మలయు సింగమునైన మార్కొని యొకకోలఁబడ నేయువై ఖరిబరిఢవించి
గజముఖ్యముల (నొకకత్తివ్రేటునఁ దుండెములు సే)యు హస్తకౌశలముగలిగి
పిడెములనేకోలు బెబ్బులితండంబు సమయించు పెనుసాహసమున మించి
పఱచు జింకలనైనఁబ (టురయంబునఁబాఱి మసలకప) ట్టు దీమసముదాల్చి
తెవ్వులకొంకైనగుంకైనఁద్రెళ్ళియున్న । నడవిమెకములరొప్పనియట్టిభటులు
వెండికట్టులవిండ్లుఁ(బసిండిపూఁత। యలుఁగులూప్పారన)రుదెంచిరధిపుకడకు. 30

సీ. బంగారుగొలుసులఁబట్టినిల్పఁగరాని జవసత్వములుగలజాగిలములు ✓
నెమిలినిఘూకతనినదంబు * * * సివంగిబండ్లు ✓
నుడ్డీనగమననీశోద్భవంబులఁబట్ట డిగ్గనునుంకించు డేగపౌఁజు ✓
కనుకట్టుమైనుండిఖచరపక్షులచప్పు డాలించిసైఁపనిజాలికదుపు ✓ ?
మఱియుఁదఱికొన్నయాఖేటమార్గమునకు। వలయుసాధనములుగొనివచ్చిరపుడు
హయమునడపించునృపతిసమక్షమునకు।(నశనిసంకాశులగుమృగయాభిరతులు).

ఉ. వచ్చినలుబ్ధకప్రముఖవర్గముసన్నహనంబుగాంచియా
తెచ్చినసాధనంబులనుచేరికనుంగొనిరాజుమెచ్చిపెక్
మచ్చికనాదరించెనిలమానవనాథులుభృత్యకోటికిన్
మెచ్చులొసంగఁగావలదెమేలిమికార్యముఖాంతరంబునన్? ✓ 32

వ. ఆసమయంబునఁబాదరసంబువైఖరిఁద్రొక్కినచోటు ద్రొక్కక సారంగంబు భం
గి నాకాశంబునం దలుచుగాఁబఱచు సుడిగాడ్పుచందంబునఁ గేడెంబుదిరుగుచు
మనంబు విధంబునం బనిచినయెడకు నరుగుచున్న మరుత్తురంగ బాంధవంబైనధ
వళ సైంధవంబును యథేచ్ఛంబుగానడిపించి నిదాఘసమయోష్ణంబుల భాతిం
గ్రూరసత్వంబుల సమయించువాఁడై వనమహిషవిషాణకోటి తాడనంబులఁజం
చరించు ఘనమహీరుహ విటపాగ్రంబులనిద్రించి బట్టులికిపడిమేలుకొని శాఖావ
లంబులై మధుమక్షికా పరిక్షిప్త క్షౌద్రపటంబుల వ్రేలాడు భల్లూకనికరంబును

భీకరసూకరంబుల తెకోమలంబులైన మోరలంజాతుర్యంబు మెఱయ నిమిషంబు
నవలయాకారంబులుగా ధరణీ విచారణంబొనరింప నవియగాథంబులైన యో
దంబులుగాఁ దలంచిభయపడి లంఘంబులిచ్చు మాడ్కిమండు వేసవినాటి వేసటలే
కుండగండస్రవన్మదజలాసారంబులఁ గాసారంబులునిర్మించుభద్రమాతంగయూ
థంబును విశాల తలాతల విశ్రాంతగవయధేను పయోధరంబులవిసి కురిసినం
గాలువలుగట్టి జాలువారు వావిరిపరిపూర్ణంబైనపరతల్పంబులపాలుద్రావంగ
లెగి యీనినపులుల చారికిందప్పి ప్రతిదినప్రవర్ధమానంబులై యాముకవిసియు
న్న శార్దూలజాలంబులుం గలిగి పిశునజనప్రధానంబైన రాజాస్థానంబురీతి
నమ్మహాగహనంబు దురవగాహంబైయుండె ధనుర్ధరులు వేటకాండ్రుంబురి
కొల్పి యసహాయశూరుండైన యారాకుమారుండు వేఱొకప్రదేశంబునకుఁ
బ్రవేశించువాఁడై కశాఘాతంబునం దురగంబునకుం జుఱుకుఁబుట్టించి. 33

క. హేషారవంబుతోడనె । భీషణమైదిక్కులదువ్రఁబ్బధివీరమణీ
భూషణము హయారోహణ । నైషధుఁడతఁడెంచిసింహనాదముచేసెన్. 34

సీ. అపుడంతరంగంబునందుఁ గొందలమంది పొదరిండ్లుదూఱు బెబ్బులికులంబు
లొండొంటిఁ గూడక గుండియల్ ఝల్లనఁ గలగుండు వడిపాఱు గండకములు
ఘీంకారములతోనఁ గసగొట్టి గట్టులగ్గలుకాడిన గజఘటలును
పఱవఁజాలక చౌటిపఱియలలో నీఁగి నేలవట్టినయట్టి కోలచయము
గలిగికలఁగి యల్లకల్లోలమై చూడఁ । బిట్టపిడుగువంటి బెట్టిదంపు
బొబ్బవిన్నమాత్ర భూకంపమైనట్లు । కళవళించె సకలకాననంబు. 35

క. అయ్యెడఁజెదరిన మెకముల । కొయ్యన విండ్లెక్కువెట్టి యోధులుచుట్టుం
జయ్యనవలగొని వానిని । వ్రయ్యలుగావించి రంపవానలచేతన్. 36

సీ. అవెయంత పొద్దునీవదను పట్టులనుండి కదలేఁ బిల్లలపందికదుపువరుస
లివె గుండెపఱుకులో నిరవుచేసుకయుండి తిండికేగెడుఁబసిదిండిపోతు
లవె మందగొఱియల యపమృత్యువులఁ జూడు బెంకులవిడని తోడేళ్ళచాలు
లివె గాలిఁగదలు బొంగు వెదుళ్ళరవళికిఁ జిక్కినిల్కడగాను జింకమంద
లనుచు వానితావులరసి యాటవికులు । చుట్టుఁబోఁగువారి చోపువేట
మెకము కులమునెల్ల నొకవాగుసీరుద్రా । వించిరేమిచెప్ప వేటసొంపు. 37

క. అప్పుడు సింగిణి వింటం । జప్పుడుగాకుండఁ దొడిగి జనపతి శరముల్
తెప్పలుగనేసి మెకములు । కుప్పలుగాఁబడఁగఁ గెడపెఁ గుంభిని మీఁదన్. 38

సీ. శరభసంఘంబెల్ల శరభగ్నమై కూలె ఖండకంబుల పిండు ఖండడంగె
సింగంబులకు సంగరంగంబు చూపట్టె మదగజంబులు సదమదములయ్యె
బెబ్బులితండంబు పట్టుపించములయ్యె సలుగులపాలయ్యె నెలుఁగులెల్ల
మహిషపుంజంబులు మహితలంబునఁ ద్రెళ్ళెఁ గోలజాలము పడఁగూలువడియెఁ
దక్కిన మృగంబులన్నియు జక్కులగుచు । నదరుగండలు మిలమిల మెదలుచుండ
ఘోరతరమైన మృత్యూపహారభూమి । కరణిఁ జూపట్టె నప్పుడక్కాననంబు. 39

వనమయూర వృత్తము. ఆమిషముఁ జూచి యటకై వనమయూరం
బామహిని వ్రాలుటకు నాకసమునన్ రా
నామిషము చేకొని ధరాధిపవతంస
స్వామి వెసపట్ట నొక సాళువముఁ బంపెన్. 40

క. ఆసాళువంబు గనుఁగొని । గాసముపై యాసమూని కడునుద్ధవిడిన్
వేసరక నెమలి వఱచిన । నాసాళ్వము వెంటనంటె నతిరోషమునన్. 41

క. రాజన్యుఁడు నా వెంబడి । నాజానేయంబు బఱపి హయఖురపుటకో
టీజనిత ధూళిదట్టము । గాఁ జీఁకటి గ్రమ్మఁ దెరవు గానక చిక్కెన్. 42

గీ. కొంతదడవున బయలైన కుంభినీశుఁ । డటమయూరంబు సాళ్వంబు నరసి యరసి
యెందుఁ గానక నివ్వెఱగందికుంది । యిల్లు సింగని విధమయ్యె నేమి చెప్ప. 43

సీ. తురగాధిరూఢులు తురగావతీర్ణులై యాడకాడకు నిల్చి రలసి సొలసి
పవనవేగము కన్నఁ బఱవంగఁ జాలిన విలుకాండ్రు దగ నొంటి వెనుకబడిరి
పులిగోళ్ళు గజదంతములు చూఱఁగొను వేడ్క వెనుకొని రారైరి వేటకాండ్రు
హితులైన పరివారమెండఁ దాఁకునఁ జాల వడదాఁకి త్రెళ్ళిరి వాఁగు పొంత
వేఁటమఱిగినట్టి వెంగళి తెవులికి । బలము లేల యైశ్వర్యఫలము లేల
వేఁటకత్తన గాదె వెరవెల్ల గోల్పోయి । తపసితిట్టు గుడిచె దశరథుండు. 44

వ. ఆసమయంబునఁ దనసామ్రాణి తేజియు నడవలేక చిక్కినది గవిడిచి యొంటిని
పాదచారుండై యరుగునెడ ననతిదూరంబున. 45

ఉ. కేలివనాంతరాళ నవకేసరముఖ్యలతాంతసౌరభ

శ్రీలసహాటిక్ హరించి సరసీవరసీమ సరోజమండలో
త్తాలసుగంధముంగొని కదంబముగూర్చుకవచ్చి మేదినీ
పాలుఁడు హా యనన్ విసరెఁ బ్రన్ననిగాలి ప్రమోదశాలియై. 46

క. మరుదంకురములువచ్చిన । తెరవున సంవరణుఁడరిగి దివ్యవధూటీ
నిరుపమతనువల్లీరుచి । సురుచిరమైయున్న తోఁటసొబగుంజూచెన్. 47

సీ. విభ్రమవతులిందు విహరించిరో కాని యీవకాంకితమయ్యెవనియెల్లఁ
బుష్పాపచయకేళిఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరొ కాని వనలక్ష్మికొదవెఁ గ్రొన్ననలలేమి
హస్తంబులకు రెమ్మలందకుండెనొ కాని మునువేళ్ళనిక్కిన యనువుదోఁచె
గేళిసరసిలోనఁ గ్రీడించిరో కాని కుచకుంకుమంబు మెంగాలఁకునీటి
కనుచువనవాటి యాద్యంతమరసివచ్చి । మొగులలోపలి క్రొమ్మించుమొలకలట్లు
తరులతాంతర్హితాంగవిస్ఫురణమెఱయు । దివ్యవనితలఁ గాంచెధాత్రీవరుండు.

ఉ. ఆఁకలిదప్పులంబడలినందుకుఁదోషు విసాళికోయిలల్
కూఁకలొనర్చి డెందమును గుందఁగఁజేయఁగఁ గోరుచుట్టుపై
రోఁకటిపోటుకైవడి మరుండును నేఁచఁదొడంగె నిట్లుము
క్కోఁకలఁజిక్కి యాధరణికాంతుఁడు వారలఁజూచి యాత్మలోన్. 49

సీ. రాచిలుకలో కావు రాచిలుకలైనను బలుకుంబులిరువంకఁబ్రిబలకున్నె
పూఁదీఁగెలో కావు పూఁదీఁగెలైనను గమనచాతుర్యంబుగలుగుటెట్లు
క్రొమ్మించులో కావు క్రొమ్మించులైనను నిద్దంపుఁదనుకాంతినిలిచియున్నె
ఫణికన్యలో కారు ఫణికన్యలైనను బదపల్లవచ్ఛాయవదలుటెట్టు
లీమురిపెమీవిలాసంబులీబెడంగు । లీయొఱపులీజిగిబిగియు నెన్నిచూడ
మర్త్యలోకంబుచూడంగ మహిఁకిడిగిన । దేవకన్యలువీరు సందియములేదు. 50

క. సరసఁజెలులెల్లమెలఁగం । దరుణీమణియొఱపు నృపవతంసముగాంచెన్
వరనవరత్నంబులలోఁ । (దరళంబగుహీరకళికతళుకుంబోలెన్). 51

ఉ. వంకరవోనిచంద్రకళ వాసనగల్గినపైఁడిబొమ్మము
వ్వంకపసిండితోడ నొఱవచ్చినకస్తురివీణెచెల్వుచేఁ
గొంకరవోని కప్పురపుఁగ్రోవి (మదాళిగరున్మగుద్ధతిం)
జంకనిపూవుఁగొమ్మయనఁ జంద్రనిభాస్యచెలంగెసన్నిధన్. 52

క. పలుకుల నమృతము చిలుకన్ । జలజల కెమ్మోవి పలన జక్కెర యొలుకన్
దళతళ మెయిజిగి బెళుకన్ । నెలకొను శృంగారరసము నిలువునఁ గులుకన్. 56

వ. అప్పుడా రాజకుమారుండు వనితామణులకుం దనరూపు చూపిన నదృశ్యత్వంబు గందురననుభయంబునొంది యొక తరుస్కంధమూలంబున నొదిగి యిట్లు వితర్కించె.

సీ. తొలుకారు మెఱుపులో యెలదీఁగె తరువులో తెలివమే యొఱపులో తేఁటయరాచ
పవడంపుఁదీవయో చివురాకుతీవియో యెలనాగ మోవియో మెఱుఁగరాదు
నంబుపుమానికములో యలికిశోరకములో కలికి పెన్నెఱకలో కానరాదు
మరువింటి తూపులో మచ్చెంపురూపులో తరలాక్షి చూపులో యరయరావు
ఖచరకన్యయొ కిన్నరాంగనయొ కాక । నీచకోరాక్షి నేరీతి నెఱుఁగఁబోలు
కలదె యిటువంటి సొబగు భూకాంతలకును । నేగతిఁ దరింతు సందేహసాగరంబు.

సీ. హరినీలముల చాలు నళిజాలముల డాలు కడుడీలు పడఁగప్పుఁ బడఁతికొప్పు
పగడంబుల మెఱుంగు జిగికెంపుల హొరంగు గెలువంబరగు తీవి చెలువమోవి
యరవిందముల యందముల చందురుని చందమిల క్రిందఁబడనోము నింతిమోము
నెలవెన్నెలల సంచు బలుచెన్నుగల మంచు నిరసించుటకుఁ గ్రొవ్వు నెలఁత నవ్వు
చిలుక పలుకుల నమృతంబు చిలుకుఁ బలుకు । మరలు తలఁపులు మరునికి మరులు కొలుపు
చలివెలుఁగు కళలను మాపు వెలఁదిరూపు । ఘుమఘుమని వాసనల నీనుఁ బొలతి మేను.

గీ. తళుకుఁజూపులఁ జిఱునవ్వు దొలకరింపఁ । దొలుకరి మెఱుంగుఁదీఁగెలఁ దొలఁచునట్టి
వనితను వరించినం గదా తనకునపుడు । సంవరణనామధేయంబు సఫలమగుట. 57

ఉ. సారెకు మానసప్రభవ శైవలజాలము సంగ్రహించి శృం
గారరసంబునం దోలఁచి కమ్మని కస్తురిదావిగట్టి వా
లారు నఖాంకురంబులఁ బ్రియంబున దువ్వియుఁ జల్లిజొంపముల్
గాఁగ చిఱుంపఁబోలు రతికాముకుఁడీ యెలనాగ పెన్నెరుల్. 58

క. రాకేందువదన క్రొమ్ముడి । చీఁకటి జొంపంబులయ్యె సిద్ధంబరయన్
గాకున్న వదనచంద్రుని । ఢాకకు వెఱచఱచి వెనుకడాఁగఁగ నేలా. 59

సీ. కీరభాషిణి చూపు కేళ్లు వీక్షించినఁ గలువతోరణములు గట్టు నెదుట
నబల వాక్రుచ్చిన నధరబింబంబునఁ జేటతియ్యని జుంటి తేనె వడయు
బడఁతి కేలెత్తిన బాహుమూలచ్ఛాయ దీనారటంకాల సోనగురియుఁ

గొమ్మపయ్యెదజారఁ గుచకుంభదీధితులను మేరువులును గోటానకోటు
లిట్టియుద్భూతమెన్నఁడు నెఱుఁగ మెందుఁ । ద్రిభువనీలక్ష్మి యీరీతిఁ దిరుగఁబోలుఁ
గాక యీకొమ్మ నిర్మింపఁ గాఁదరంబె । ధాతకైన ననుమతివానితాతకైన. 60

గీ. భాస్వరంబైన మదకోకిలస్వరంబు । పంచమంబని పెద్దలు పల్కవిందు
మీమధురభాషికీమధ్యసీమకెల్ల । మధ్యమంబౌటయాశ్చర్యమహిమ మెపుడు. 61

సీ. మగువకన్బొమ్మలు మరుఁడు గానక గాక కనినవర్జింపఁడే కమ్మవిల్లు
శుకసాదిసతిమోవి చూడఁడు గాక చూచినఁ జేతఁబట్టునే చిగురువాలు
సతనుండు సుదతినూగారెఱుంగఁడు గాక యెఱిఁగినఁ దేఁటినారేల పూను
నంగజుఁడతివచూపరయఁడు గాకరసినఁ బారవేయఁడే ననములుకులు
విరియనుసరాలు పూవులవిల్ల దేల । పట్టఁబసలేని చిగురాకు బట్టె మేల
యనయమును టూలుతుమ్మెదగొనయ మేల। యంటిననుగందు గొన్న నయమ్ము లేల.

వ. ఇట్లు జగదేకమనోహరంబులైన యీతలోదరిసౌభాగ్యంబులు రాజకీరంబువల
నజ్ఞాతచరంబులైన యాతపతికింబోలె వీక్షింపసామ్యంబులగుచున్నవని వితర్కించి.

సీ. కనుసన్నఁ గావించి కలికి రమ్మందునో రాకున్న సిగ్గు చేరట్టు గాదె
నెలఁత డగ్గర నేఁగి నిలిచి వీక్షింతునో వడి నదృశ్యంబైన వగపు గాదె
యతివ నీపేరెవ్వరని విమర్శింతునో మరుమాట యీకున్నఁ బరుసు గాదె
పడఁతికి నావిన్నపము చెప్పి చూతునో వినకున్నఁ గార్యంబు వెగటు గాదె
యీచకోరాక్షి నొనగూర్ప నెవరివశము । పక్షపాతంబు దప్పక పరిథవించి
యకటయాకస్మికంబుగా నతిజవమున । నాటిరాచిల్క వచ్చిన నయము గాదె.

క. బంగారువంటి మేనును । సింగారము దొలుకు మోము జిగియును గలయీ
యంగన సాంగత్యమునకు । గంగాధరుఁడే మహాత్ముఁ గల్పించెనొకో. 65

గీ. ముత్యపుసరాలు కోటులై ముఖువుచూపు। పడఁతికుచదుర్గయుగము చేపడక యున్న
జలధివలయిత భూచక్రశాసనైక । వీరుఁడైనట్టి నాకును వెలితి గాదె. 66

చ. ఉరుతరమైన యాసతిపయోధరమండలమందునుండి య
స్ఫురితనిజాంగకుండగుచుఁ బువ్వులవిల్తుఁడు మేఘనాదుఁడై
పరుషవిషానలప్రసవబాణము లేసె నృపాలరాజశే
ఖరునిపయిన్ జగత్ప్రవణకాంతి సముద్యభిరామచంద్రుపైన్. 67

ఉ. సింధుగభీరుఁడయ్యు నృపశేఖరుఁడీగతి నింతిఁజూచి కా
మాంధమనస్కుఁడై పదరి యంగనిగూహముమాని యాతరు
స్కంధతలంబువాసి ఘనజాలవినిర్గత పూర్ణయామినీ
బంధుఁడువోలె నాదివిజభామల డాయఁగవచ్చెనంతటన్. 68

శా. అచ్ఛంబైనసువర్ణదేహరుచితో హాసస్ఫుటాస్యంబుతో
నుచ్చైర్వాతహతావిలంబితాంశుకముతో నుద్వేలరాగంబుతో
నచ్ఛోదంబునవచ్చు రాజుఁగని వారాకస్మికంబందుచున్
విచ్చున్మొగ్గ విరాళిమొగ్గ యగుచున్ విచ్చేసిరయ్యంగనల్. 69

క. ఆ యువనివిభురూపముఁ । జాయకవీక్షించి తపతిప్రాణసఖులతో
మాయమయిచిలుకచెప్పిన । ప్రాయపురాకొమరుఁడనుచుఁబ్రబలినలజ్జన్. 70

గీ. అచటఁగదలిపోక యాపిశాలేక్షణ । యోగమాయచేతనొదిగియుండెఁ
బూర్వశైలపిహిత శర్వరీసహచర । రేఖవంటిరూపురేకఁదనరి. 71

క. సిగ్గువడెయదృశ్యంబై । యగ్గిరికుచయుండెఁబోక యనురాగాబ్ధిన్
ముగ్గురువేల్పులముంచిన । ప్రెగ్గడయగు మరునిదనుకరింపందరమే. 72

వ. అప్పుడాప్పులకుప్పయగు నప్పల్లవాధరి చూపు దప్పునుప్పరంబునకెగసి యదృ
శ్యంబైనఁ దెప్పరంబగు నద్భుత విషాదవేదనలంబొంకుచు నక్కుమారకంఠీర
వుండిట్లనియె. 73

సీ. మరుఁడైంద్రజాలికమహిమఁగైకొనివచ్చి భ్రమయించి దెచ్చిన పద్మముఖులొ
కొలఁకులోపలనుండి కెలఁకులవిహరింప బయటనిల్చిన నీరుపాఁపలొక్కొ
తరువిలాసంబులు దారొక్కని దర్శింపవచ్చిన దేవతావనితలొక్కొ
జలధరంబులఁబాసి జగతీతలంబునఁ ద్రిమ్మరు క్రొమ్మించు దీగెలొక్కొ
యిట్టియాకస్మికంబెన్నఁడెఱుఁగమిర్వి । నకట మున్నిట్టియట్లనే యణఁగి మణఁగి
యుండకేనిట్లువచ్చితినోరిమలేక । యింకఁదలచూపరొక్కొ యయ్యిందుముఖులు.

ఉ. ఆనగుమోము నాతుకము నాయెదురొత్తుమెఱుంగుఁజన్నుదో
యానిడువాలుఁగన్నుఁగవ యానునుజెక్కులు నాపిఱుందుసొం
పానిరుపేద నెన్నడుము నప్పటికిందలపోసిచూచినన్
మానసవృత్తి దానిమిషమాత్రనె నీరయిపోవకుండునే. 75

సీ. కొమ్మ యీపల్లవాంగినిఁ గొమ్మ యొల్లఁ జేయని తరువనాంతరములఁ దగిలితగిలి
యళులుమూఁగినదైన నళివేణి యిదియని యరవిరిజొంపంబు లరసియరసి
మిఱుతళుకుఁగన్న మీనాక్షి యని చేరి కొలఁకుపట్టుల జాడ నిలచినిలచి
చిలుకపలుకైననైపఁ జిలుకలకొల్కి యుల్లదెయని యెల్లచో వెదకివెదకి
నెమకినట్టి యెడనె నెమక నుద్యోగించి । చూచియున్నకడనె చూచిచూచి
కాననాంతరంబు గలయఁ ద్రిమ్మరుచుండె । నావఁ ద్రావినట్లు భూవరుండు. 76

శా. హా రామాతిలకంబ హా మదవతీ హా పూర్ణచంద్రాననా
హా రాజీవపలాశాక్షి హా కరటికుంభాభోగజృంభస్తనీ
హా రంజద్గుణమంజరీ యనుచు హాహాకార శబ్దంబుతో
నారాజన్యుఁడు ధాత్రిపైఁ బొరలు నత్యంతానుతాపంబునన్. 77

క. ఆరీతి నృపతి వాఁగులఁగ । నారీతిలకంబు నిజమనస్థిరకరుణా
పారీణతఁదలమాపుట । కూరీకృతబుద్ధియగుచు నూహించి మదిన్. 78

సీ. ఇతని సౌందర్యంబు నీక్షించి కదలిపోఁ బదములు రావెట్లు గదలుదానఁ
దోడిచేడియలెల్లఁ దొలఁగిపోవఁగ నొంటి నే నేవిధంబున నిలుచుదాన
నామీఁది తమిఁ బొలుపా భూమీతలేంద్రుని బాయంగ లేనేమి సేయుదాన
నేకాంతమున నుండి భూకాంతుతోఁ గూడి భాషింప నేరీతిఁ బరగుదాన
మానసంబెల్ల డోలాయమానమగుచు । విడువకుట్టూఁతలూఁగంగఁ దొడఁగెఁ జాల
నేవిధంబున నిలుతు ధాత్రీశుమ్రోలఁ । గోర్కె యేరీతి సమకూరుఁ గొదువలేక.

చ. ఇతని గుణాళి వైఖరియు నీతని చారువిలాసవైభవం
బితని సురూపసంపదయు నీతని మోహనదేహమాధురీ
చతురిమఁ జూతురేని నెలజవ్వనమంతయు మీఁదుకట్టిదై
వశసుతలే తదీయపదవారిజసేవలు సేయకుందురే. 80

క. ఈరాజును మధులోక్తుల । నూరార్చెదఁ గాకయనుచు నురుతరయోగ
ప్రారబ్ధమాయఁబిడౌఁగాని । యారాజసమీప భూమికతిరభసమునన్. 81

సీ. శింజానమంజీర సింజితధ్వానంబు మట్టెలరవళితో మచ్చరింప
ధగధగత్తాటంక ధాళధళ్యంబులు చెక్కుటద్దములపైఁ జిందులాడ
సమవృత్తవక్షోజ చాకచక్యంబులు జిలుఁగుపయ్యెదనుండి వెలికినుఱుక

లజ్జాభరంబును లలితానురాగంబు వీక్షణంబులయందు వియ్యమంద
రత్నభూషణ కాంతులు రాయడింప । సమదగంభీర వేదియానము దలిర్ప
నల్లనల్లన నేతెంచె నంబుజాక్షి । ధరణిపతి పాలి సంజీవకరణికరణి 82

క. హరిదళాగ్రస్థితుండై । భూరివ్యామోహతిమిర పుంజగతుండై
యారమణీస్నేహముసమ । కూరిన సోమకులదీపకుండు కళఁజెందెన్. 83

క. తనుజూచినంతమాత్రనె । మనుపతికార్పణ్యమెడలి ముఖపంకేజం
బున దరహాస వికాసము । దనరన్ వీక్షించుపతికిఁ దాసిగ్గయ్యెన్. 84

క. ఏమిటికి విలాపించెదు । భూమిస్థలియందుఁ బోరలెపొరలి సరోజ
శ్రీముష్టింధయపదనీ । మోమేటికివాడె భువనమోహనరూపా. 85

చ. అనవుడు నోలతాంగి వినుమా నిను మాయపురోటులోపలన్
మునుశుకవాక్యపద్ధతుల మోదమునన్ వినునంతనుండియున్
వినుకలికూర్మిఁజిక్కియటవేడుక నీరమణీయరూపమున్
గనుఁగొని నీవదృశ్యమయినన్ మదిఁగుందెద నేమిచెప్పఁగన్. 86

క. ననుగాంధర్వవివాహం । బునఁజేకొని పద్మకోటిఁబురికొల్పఁడు నీ
కనుసన్నల సకలంబును । గొనసాగింపనేలుకొనుము శుభాంగీ. 87

గీ. అనుడుఁదపతిపలికె నర్యాండుమాతండ్రి । యతనియాజ్ఞమీఱ నడఁగాదైన
నాకుమఱుఁగుపించనైన నాకేరీతి । నినువరింపనగును నిర్మలాత్మ. 88

క. నినుఁబైకొనుచనుగుబ్బలఁ । దనివారఁగఁగౌఁగిలింపఁదమకించియునే
యనువునను లోకలోచను । కనుమాయఁగలేకయుంటిఁ గాంతామదనా 89

వ. అయిన నాకట్టియుపాయంబు విన్నవించెద నవధరింపు నీవిగ్గిరి గుహాంతరంబు
న నివసించి జపోపవాసాది వ్రతంబుల మదీయ జనకుండైన సూర్యునారాధింపు
మతని యనుమతివడసి యచిరకాలంబున నిన్నువరించెద సుఖంబుండుమని తన క
టాక్షవీక్షణంబుల నారాజునకు నీరాజనంబొనరించి కొంతదూరంబు మరలిమ
ఱలి చూచుచు నరిగి యంతట నంతర్ధానంబు నొంది సఖీజనులుం దాను నిజ ని
వాసంబునకరిగె నిట సంవరణుండు మూర్ఛాపరుండై యమాత్యకృతశీతలోప
చారంబుల సేదదేరి సచివప్రముఖబలంబుల నగరిపురంబునకుఁ బనిచి సూర్యోపా
సనక్రియాసమాహితచిత్తుండై. 90

చ. అటఁ జని కాంచె నాజనవరాగ్రణి యంబరచుంబికూటమున్
జటిలమునీశ్వరప్రకరచారుతపోవనపుణ్యవాటమున్
స్ఫుటతరపద్మకైరవ విశోభితకేళి సరఃకృపీటమున్
గటుతరదుష్క్రియా దురవగాహ కవాటము రత్నకూటమున్. 91

ఉ. ఆకుధరావతంస శిఖరాగ్రములం బ్రభవించి యాపగా
నీకము వేణిమార్గమున నిర్మలరత్నచయంబు నెప్పుడున్
జేకొని యాత్మభర్తయగు సింధువుఁ గూడఁగ నాటనుండి ర
త్నాకరుఁ డయ్యెఁ గాక మఱియంబుధి కేడవి యిట్టిపోఁడుముల్. 92

శా. నైలింపాంగనలగ్గిరీంద్రతటబృందంబందుఁ గ్రీడించుమై
హాళిన్ మేఘములెక్కి వచ్చి యట యాతాయాతదంతాహతిన్
డోలాఖేలమునన్ సుఖింపఁగని హృన్మోదంబు సంధిల్లను
య్యాలో జంపములంచుఁ బాడుదురు భిల్లాంభోజపత్రేక్షణల్. 93

గీ. ఆనగంబునందు మౌనిసంఘముతోడ । జనవరుండు పర్ణశాలఁ గట్టి
సేయఁదొడఁగెఁ దపము శీతవాతాతపా । జేయుఁడై వినిస్సహాయుఁడగుచు. 94

ఉ. సింహతలాటలాయ రణజిత్వరసత్వసహస్రకద్వయీ
జింహధనుర్గుణధ్వని విశేషవశంవదదుందుభీభవ
ద్గంహరిగంహరాంతరవిఘట్టితపద్మభవాండదుష్టశీ
లంహరసంహరీ విమతలాలస లాలసరీగజాంకుశా. 95

క. నిర్భీకసంగరోద్భట । దుర్భావితవిమతహరణ దోర్బలహిమవ
ద్విర్భావకృద్యశశ్శ్రీ । గర్భితగజదండశౌర్యగరిమోద్దండా. 96

సుగంధివృత్తము. భీమసేనబాహుసార భీమసేనవైరిహృ
ద్భీమసంగరాంగణోగ్రభీమతుల్యవిక్రమా
రామణీయకప్రభాభిరామధామసత్కృపా
రామయత్నయప్రభావరాయపక్షిసాళువా. 97

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకృపావిశేషలబ్ధ సారసారస్వతపవిత్ర విలసదద్దంకి వీరయామాత్యపుత్త్ర సరసగుణసాంద్ర గంగాధరకవీంద్ర ప్రణీతంబైనతపతీసంవరణోపాఖ్యానంబను శృంగారకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

తపతీసంవరణోపాఖ్యానము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీరమణాభరణ ఫణినిభ । పౌరందర వజ్రఫలకభంజిత భుజాఢ్యా
హారితనుదర్పిమకళా । హీరప్రకాశ మలికేయిభరామేశా. 1

వ. అవధరింపుము.

సీ. కైవల్యవిద్రుమ ఘనలతాజాలంబు చెలువునంజడల్ జేపురింప
శ్రీసూరమానసమాశ్లేష లగ్నపటీరచూర్ణంబు భూతిసొంపు మెఱయ
ముక్తిగేహవితాన మోహనఫలగుచ్ఛలీల రుద్రాక్షమాలికలుదనర
నిర్వాణమయధారుణీధర గైరికచ్ఛాయ నాబ్రహ్మవర్చసము చెలఁగ
నంధకారంబులీను కృష్ణాజినంబు । తనుతనుస్పర్శమిగులఁ బావనముగాఁగఁ
దోడునీడైయరుంధతిఁగూడినడువ । నటవశిష్ఠుండువచ్చె రాజర్షి కడకు. 2

క. వచ్చినముని దంపతులకు । నచ్చుగనర్ఘ్యాదివిధుల నాతిథ్యంబుల్
హెచ్చుగభక్తినిజేసెల । సచ్చరితుండిట్లుపలికె జాయాపతులన్. 3

గీ. తండ్రిసేమంబె కుశలమేతల్లినీకు । నయ్యభద్రంబెకుశలమేయమ్మనీకు
నిత్యనైమిత్తికాదిక నియమగరిమ । వెలయుచుండునె మీకు నిర్విఘ్నముగను. 4

క. అనవుడునమ్మునిపతియు । ట్లనునోనృపచంద్రనీసమర్థతకతనం
బెనుపొందు జగత్త్రయమున । కనిశముసేమంబుకాకయుఱగాఁ బఁగలదే. 5

క. సౌష్ఠవశుభమీతనువతి । నిష్ఠురతపమునకు నోర్చునే భువిమాదృ
గ్వైశిష్ట్యకృత నియమముతో । షష్ఠాంశముకోరునీకుఁ జాలదెచెప్పుమా. 6

చ. బలువిడిగాఢతంత్రముల ప్రౌఢిమకోర్వకసేతవీక్షణం
బులనదలించి మేనలఁతఁబొందఁగ నంతనిషేధవాక్యముల్

పలుకుచు రాచముద్రికఁ గలిడు బాళిఁ గలంగరగింప నొప్పునీ
సలలితయౌవనంబు వనచంద్రికచందము సేయ నేటికిన్. 7

సీ. నవరత్నఖచితాభినవరత్నపరదివ్య భర్మహర్మ్యములె నీకు పర్ణశాల
యతికోమలంబైన యలహంసతూలికా కలితతల్పమె నీకుఁ గటికినేల
కలమాన్నఘృతమాంసకబళాది సుగ్రాసమా నీకుఁ గందమూలాశనంబు
తుల్యవృత్తస్తనీ దోశ్చామరోద్ధూతమారుతాంకురమె నీకోఁగుగాలి
రమ్యవస్తుప్రశస్త సామ్రాజ్యభరణ । సౌఖ్యమా నీకు వనవాసముఖ్యవృత్తి
యెలమి మదమదినుండి యీయిడుములఁబడఁ । గారణం బెద్ది యెఱిఁగింపు ధారుణీశ.

ఉ. అప్పుడు మౌనివాక్యములకంతయు సంతసమంది స్వాధనముం
జెప్పకటీట దేమనుచుఁ జెప్పుదు నీతనికంచు రాజు తాఁ
జెప్పెను గొంతసిగ్గువడి చెప్పక చెప్పిన భావమేర్పడం
గప్పినరాగవృత్తి కడకన్నుల కెంపెసఁగింప నిట్లనున్. 9

క. మునినాథ యోగమార్గం । బునఁ జూచినమీక గప్యములు లేపటుగా
వున నాకోరుకలు మీకుం । బునరుక్తులుగావె చెప్పఁబూనుటయెల్లన్. 10

గీ. అనఁడు నృపవర్యాయాసకలంబునీ । మనసులోనిమమత మాకుఁ దెలిసె
నింతమాత్రమునకు నీతపంబేటికి । గోటనైనపనికి గొడ్డలేల. 11

క. మిత్రిత పాటించి మహీ । సుత్రాముఁడవైననీకు సుతనీకున్నన్
మిత్రాభిధానమవనిం । బాత్రంబే యెన్నిచూడ భాస్వంతునకున్. 12

ఉ. నెమ్మదిఁగుందనేమిటికి నెమ్మదినుండుము వత్స యిట్టికా
ర్యమ్ములు సంఘటించుట మహాగహనంబులె మాకు మాత్రిపూఁ
గొమ్మను దెచ్చి యిచ్చుగతిఁ గోమలయావన మోహనాంగి నిం
గమ్మని పువ్వుఁబోఁడి రవికన్యకఁ దెచ్చెద నీకు నిచ్చెదన్. 13

వ. అని వసిష్ఠుండు-

సీ. నిండుగుండలవంటి నిగ్గుచన్గుబ్బల తపసికన్యక యోతుఁదారసిల్లఁ
గందమూలఫలాదిక ద్రవ్యహస్తులై యిరువురు మునిపుత్రు లెదురుపడిరి
సంకల్పితార్థంబు సమకూరునని యుపశ్రుతిపల్కె నొక్కసతోరుహాక్షి
పదినైదుబారలు గదలుచో నొకవంక వలనుగాఁ జెరువిచ్చె వాఁడుగాళి

వలపలికివచ్చెనట మందవాయసంబు । పయఁటవలనుగఁజను డెంచెఁ బాలయంత
చెంతవలకెక్కఁ జూపెను జెమరుబోతు । మునిపతికినంతకంతకు ముదము వొదల.

సీ. తనపదాబ్జములపైఁ దరుణి నిశ్చలమైన చూపులు తేఁటులై వ్యాపరింపఁ
దనశరీరచ్ఛాయ వనజాక్షి గండదర్పణ మండలంబులఁ బ్రతిఫలింపఁ
దనరోమహర్షణంబునకెంత కుచచూచుకస్పర్శదోహలక్రమము గాఁగఁ
దనపథశ్రాంతికి వనిత పాలిండ్లపయ్యెద గాలిపశ్యతోహరుఁడు గాఁగఁ
నమ్మహాముని మున్నుగ్రంబైన కడిమి । వాయువేగమనోవేగవైఖరులను
గడవజాలెడుగమన వేగంబుతోడ । డాయనేగెను భానుమండలముకడకు. 15

ఉ. నిద్దపుబ్రహ్మవర్చసపు నిగ్గులు దిక్కులఁ జౌకళింపఁగా
నుద్దవిడిం దపోధనకులోత్తముఁ డత్తఱిఁ జేరవచ్చుచో
నద్దపుబిల్లకైవడి నిజాలయమండల మొప్పఁ దమ్మిపూ
గద్దియడిగ్గి నత్తబిసిఁ గాంచి నభోమణి భీతచిత్తుఁడై. 16

క. జాయాసమేతుఁడగుచు । మ్మాయాతీతునకుఁ గృతనమస్కారుండై
ఛాయాపతి తత్కృతనిర । పాయాశీర్వచనధన్యుఁడై యిట్లనియెన్. 17

మత్తకోకిల. సేమమే మునినాథ మీకును సీమలోన నవిఘ్నమై
నేమమెంతయుఁ జాఁగివచ్చునె నిచ్చలున్ భవదాగమ
శ్రీమహత్త్వమునన్నుఁ బావనుఁ జేయునో మఱియాత్మలోఁ
గామితంబొకఁ డెద్ది చేనియుఁ గల్గెనో మెఱిఁగింపవే. 18

క. అనవుడు కుశలస్థితియును । దనవచ్చినకారణంబు తపసి యెఱింగిం
చిననపుడు పేదపెన్నిధిఁ । గనినక్రియం బద్మహితుఁడు గడుముదితుండై. 19

సీ. సిగ్గుజిట్టాడెడు జిఱునవ్వు చెక్కులకెలన వెన్నెలవెల్లిఁ గొలుపుదాని
ధవళపంకజదళధాళధళ్యముగల వెలఁదిచూపులవల్లె వెలయుదాని
నలవంకబలువంక వలుదగుబ్బలకాంతి మేరుశైలములు నిర్మించుదానిఁ
బ్రత్యంగకంబులబహుళపుష్పకదంబ సౌరభ్యములు వెదచల్లుదానిఁ
దొడవులకు నెల్లతొడిగిన తొడవులగుచు । నిగనిగనిమించు మేనివన్నియలదాని
దపతియనుకన్యఁ దారుణ్యధన్యవపుడు । తపసి చేతికినిచ్చెఁ బద్మప్రియుండు- 20

వ- మఱియును భోగంబులైన వస్తుసమవాయంబులు, గజతురంగాది వాహన స

ము దాయసంబులు, దదీయవయస్యాజనంబులు నప్పనచేసి యుప్పడహర్షతి యం
తర్గతబాష్పాకులనేత్రయుగళుండై యిట్లనియె- 21

క- ఉన్నూరువిడిచి పడఁతుకఁ । బొన్నూరికి నియ్యలేకపోగలేడిచోనే
డన్నరలోకంబెకడఁ । నున్నతసురలోక మేడ యురవందుటకున్. 22

గీ- బాలమిక్కిలిగోల యీపాలపాప । చెక్కుమీటిన పసవఱ్ఱు సెలవులందు
గన్నియకుఁజూడ నొప్పక కనినయట్టి । తల్లిదండ్రులసుండగుంధతియుమీరు- 25

క- అనియప్పుసిదంపతులకు । వనితామణినొప్పగించి వగనుడుకుచున
ద్దినవాయకుండుతపనుం । డనుతనయభిధానమున్ యథార్థముచేసెన్- 24

చ- మునియునరుంధతీసతియు మోహనగాత్రిని భానుపుత్రికం
గనకచిరత్నరత్నచయకాంతి కనచ్చతురంతయానమం
దునిచి వసుంధరాస్థలికి నొయ్యనఁబోఁడొని వచ్చిరచ్చటం
ఘనముగఁబారిజాతమునఁ గాంచనమంజరిఁ దెచ్చునైకె వడిన్, 25

శా. ఆవృత్తాంతముగౌనకుండను తతీయచ్ఛాత్రుచేతన్విన
భావంబందుఁ జెలంగి పూర్ణరజనీనాథోదయోద్వేలపా
రావారప్రతికాశుఁడై తపసిచాయల్మాని ప్రాచీనల
క్ష్మీవన్నైజవిరాజవేషము ధరించెన్ రాజు తేజిష్ణుఁడై. 26

క- తదనంతరమున గరిపురి । నుదితాలంకార వైభవోన్నతమహిమన్
బొదలఁగఁగాసేయుటకై । మునితలువు త్రేరమంత్రిముఖ్యులకడకన్- 27

ఉ- ఒక్కొకవాడకన్నమతి యొండొకవాడవిలాసవంతమై
యొక్కొకమేడకన్నమతి యొండొకమేడ విచిత్రవర్ణమై
యొక్కొకయింటికన్నమతి యొండొకయిల్లు వినోదయుక్తమై
యెక్కడఁజూచినన్నగరమింపడరంగయిసేసి రెంతయున్- 28

శా- మిధ్యామధ్యలలంకరింపకయముస్మైలైన పద్మాకరా
పీధ్యాశ్రీగొనివచ్చి మందరమరుద్బృందంబులన్ వీటినై
పథ్యద్విక్రమ మత్ప్రయత్నగతి సంవాసించు నిచ్ఛాగతిన్
రథ్యాశోధనవారిసేచన సుగంధగ్రంధనప్రౌఢిమన్- 29

క- పుటభేదనమాద్యంతము । నిటువలె శృంగారమహిమ నెనఁగినపిదపన్

బటుబలసంపద మంత్రులు । తటుకున నెదురేగి కనిరి ధరణీపాలున్- ౩౦

శా- వారిన్సాదరదర్శనంబుల ముదావాసంబునొందించియ
న్నారీమన్మథుఁడర్కుఁడిచ్చిన సువర్ణస్యందనంబెక్కి యే
తేరందాపసదంపతుల్ తపఃశ్రీతోదీవించి రా సృష్టినిం
బౌరస్త్యానిలు వెంటఁదెచ్చిన తటిత్పర్జన్యులంబోలుటల్- 31

వ- అప్పుడుభయపార్శ్వంబుల ముందటంబిరుంద రథ కరటి తురగపదాతిసము దాయంబులు గ్రిక్కిరిసి నేలయీనిన చందంబున సముద్రంబు వెల్లివిరిసిన పథంబున సేనాసముద్రంబు చరియింప భేరీమృదంగ శంఖకాహళాది ధ్వానంబులు భూనభోంతరంబులు బుగులుకొనఁ నల్లనల్లనా రాజపుంగవుండు గజపురంబు సొత్తెంచెనంత. 32

ఉ- కేళికిఁ జూపియోర్తుఁ పతి కేలు పెనంగొని రాజదర్శనో
త్వేలకుతూహలంబునను వేగరఁగించిన లీల రాఁగనీ
లాలకజాలకంబు కుసుమాంజలి చల్లఁగఁ జూడనొప్పెన
వ్వేళ నరేంద్రుపైఁ గుసుమవృష్టియొనర్చు ప్రమోదమోయనన్- 33

చ- కలికియొకర్తు పాత్రిణవిభుఁ గన్గొనుచుంగవనొక్క మోవి తే
నెలఁజవిఁజొక్కఁజేసి ధరణీవిభుఁ జూచి తమింబయింబటాం
చలములమాటు సేయమిఁగుచంబులు మించగవచ్చె నెంతయున్
దొలకనిపూర్ణకుంభములతోఁ బొడచూపఁగవచ్చుకైవడిన్- 34

చ. అవనితలేశు చక్కఁదనమాదరమొప్పఁగఁ జూచి తొనికిన్
యువతియొకర్తు తాఁదగుదునో తగనోయని యాత్మరూపమున్
సవరగునొక్కయద్దమునఁ జయ్యనఁ జూచి కపోలబింబతుం
డవు నృపుగాంచి సిగ్గుమెయినంతట నివ్వెఱవోయె నెంతయున్. 35

శా. ఉర్వీనాయకుఁ డిట్లు పౌరయువతీ వ్యూహంబువీక్షింపద్ప
కప్పర్వంబైన యపూర్వవిభ్రమమునన్ గన్నట్టు తత్తత్కృపా
శీర్వాదంబుల ధన్యుఁడై పురవరశ్రీఁ గాంచుచున్ బట్టణాం
తర్వాస్తవ్య మహాగృహంబు పెనుపొందం జొచ్చె సానందుఁడై. 36

గీ. వివిధచిత్రవితాన సౌష్ఠవముమీఱ । జెలఁగి వేల్పులకనగరికై చేసియుండ

నవవధూమణియాయరుంధతియుమునియుఁ । జనిరియధికారనిర్దిష్టసదనమునకు.

సీ. అంతఁ గాంతవడకి నత్తపోధనమూర్తి । మంతు కెక్కినట్టి మంత్రిజనులఁ
బృథివిసురలఁ గూర్చి పెండ్లిలగ్నము నిర్ణ । యింపఁ జేసి సలికె నెల్లి యనుచు 38

క. ఆవేళ రాయభారులు । భూవలయములోని నఖిలభూనాయకులన్
రావింపఁబనిచె భూపతి । వైవాహికశుభనిమిత్తవైభవమునకున్. 39

గీ. పుడమిఁ గల రాజహంసులు పొసఁగఁ గాంచి । సరసులకు మేలు పట్టైన కరిపురమున
కరుగుదెంచిరి పక్షపాతాజవమున । సమధికానందరసవృష్టి సందడింప. 40

క. వచ్చిన నృపవర్గమునకు । వచ్చినబంధువులకెల్ల వసభవనంబుల్
హెచ్చిన మచ్చిక నిచ్చిరి । లచ్చిని చ్యాక్షికమలచలదళంబులు పిలువన్ 41

అయ్యవసరంబున

గీ. అవధి సిద్ధుండు భాస్వంతుఁడవెడు బంట । నస్తశైలంబసేదుచిప్పనఁ జిపట్టి
యందు లేదిందు మాపెదనన్న కరణి । నుదయగిరి మీఁదఁ గనుపట్టె నుష్ణకరుఁడు. 42

క. అంగనలెల్లరు నమ్మని । పుంగవు ననుమతమువడసి పొంగెడు వేడ్కన్
సింగారింపఁ దొడంగిరి । బంగారుసలాకవంటి పడఁతిం దపతిన్. 43

సీ. కనకకంకణంబులు ఘల్లుఘల్లన నొర్తు పడఁతికి నంటె సంపంగి నూనె
కొర్విప్వాఁడినఖముల కురులు దిద్దియొకర్తు భామకు నిడెనొ గంధామలకము
జలకమార్చె నొకర్తు జలజాయతాక్షికిఁ జల్లని తేటగొజ్జంగి నీటఁ
దడి యొత్తె నొకతె కాంతాలలామకు మంచివలిపంపు పట్టుదువ్వలువచేతఁ
గాంతకొసఁగె నొకతె చంద్రకావిచేల । నబ్జగంధికి వేణి యల్లార్చె నొకతె
వెలఁది కొక్కతె తురుమున విరులు దురిమెఁ । దొడవులన్నియుఁ బడఁతికిఁ దొడిగె

క. మృగనేత్రయొకతె సతికిని । జిగిగలయద్దంబుఁ దెచ్చి చెంగట నిలిపెన్ [నొకతె. 44
మగువ మొగంబున కోడిన । మృగలాంఛనుఁ బట్టి తెచ్చు మెలపు దలిర్పన్. 45

క. కలశంబుఁ గూర్చి యొక్కతె । యలివేణికి నంగరాగమలఁదిన యప్పుడ
య్యలరుం దేనియఁ దోఁగిన । వలరాయని కుసుమశరము వైఖరి నమరెన్. 46

వ. తదనంతరంబ కరిపురీశుండును జతుర్విధాలంకారమనోహరాకారుండై వ
ధూభవనగమనోన్ముఖుండగుచు మాహూర్తికకృతస్వస్తివచనంబులు గైకొని
నిజసదనంబు వెడలి కక్ష్యాంతరంబులు గడచి భూసురాశీర్వాదనాదసమ్మోదమే

దురహృదయారవిందుఁడై మనోవేగంబున మెలంగెడు పుష్పరథంబు నారోహ
ణంబొనరించి మిత్త్రబంధుమహీపాలవర్గంబులుభయపార్శ్వంబులఁ గొలిచి న
డువ భేరీమృదంగ శంఖకాహళాది ధ్వానంబులు ఘననభోంతరంబుల వెల్లివిరి
య ఘంటాపథంబున నరుగుదెంచునప్పుడు నైష్ఠికగరిష్ఠుండైన యవ్వసిష్ఠుండు
సకలబంధుసమాజంబుతో నెదుర్కొని రథావతీర్ణుఁడై యనుంగు పెండ్లికొ
డుకుఁ బురోభాగంబునం జనుచు సమవిషమోన్నతస్థలంబులు వక్కాణించుచుండ న
ల్లనల్లన మందిరంబు డాయంజనునప్పుడు. 47

సీ. కోమలాయతఘనశ్రోణిమించు పెందొడల్ కదళీకాండములతోఁ గాలుదువ్వ
గురుకుచకుంభముల్ పరిపూర్ణహేమమయోరుకుంభములతో నొరయుచుండ
దరహాసచంద్రికాధవళగండస్థలుల్ ముకురమాలికలతో ముద్దుగులియ
మాధుర్యధుర్యబింబాధరచ్ఛాయలు పవడంపుఁ గంబాలఁ బరిహసింప
మూర్తీభవనాది దేవతామూర్తి వోలె । సతియరుంధతి బహుపతివ్రతలతోడ
నవ్యకర్పూరనీరాజనంబులొసఁగె । నల్లనల్లన గారాపుటల్లునకును. 48

ఉ. ఆరతిబోటియైన మునియంగన సంగతిఁ బేరటాండ్రతో
నారతులెత్తఁగన్గొనియయంత కొకానొక వింత కాంతులన్
జూరలుగొన్న నెమ్మొగము సొంపునఁ జేరె వివాహవేదినీ
హారకరుండు రాత్రిఁగదియం దొలిగుబ్బలి జెందు వైఖరిన్. 49

క. గణుతింపరాని ముదమున । నణిమాది విభూతివంతుఁడైన వరునకున్
మణిమయపీఠము వెట్టిరి । గుణశీలకులాఢ్యలైన కోకిలవాణుల్. 50

గీ. అట్టిపీఠంబునందున్న యవనిపతికి । నెలఁతబంగారుబిందెతో జలముచిలుక
మునియునాతని యడుగుఁదమ్ములనుగడిఁగి । ముదమునను జేసె మధుపర్కముఖ్య
[విధులు. 51

క. గౌరీకళ్యాణంబటు । నారీమణులెల్లఁ బాడ నవపుణ్యకళా
పారీణుఁడైన వసిష్ఠుం । డూరీకృతనియతిధారవోసెం దపతిన్. 52

వ. ఆసమయంబున దినకరకుమారికను ధారవోసినం బరిగ్రహించి కన్యావలోక
న జన్యానురాగంబున నభ్యంతరసంతాప శాంతిఁ గావింపం దలంచినను సిగ్గు
మాటుననున్న యనురక్తి చందంబునఁ దెలిచీరముసుంగుననున్న వధూరత్నంబు
చేరంజని. 53

క. తెలుపవకు ధరణీపతికిని । దెలయెత్తినదాఁక తొంగి తెలయెత్తి మదిన్
తపతీపు లేనికూరిమిఁ । బొరిపొరి నలఁగొలుఁ లేక పూరించునఁటే. 53

గీ. సన్నవలిపంబులోఁ ద్రగజంపతులకు । నిర్వికల్పకదృష్టి సంధించె నపుడు
నడుమఁ బూఁదూపు లేయుకందర్పునకును । సవ్యసాచియను బిరుదు సంభవించె.

క. వలిపంబాకింత దివిచినఁ । దొలుచూపులఁ గలసె దంపతులకప్పాళిన్
వలరాజు రతియు వారలఁ । దెలిచూపున నేసినట్టి తెఱఁగు వహించెన్. 55

క. సుముహూర్తంబని భూసుర । సముదాయం బెచ్చరింప సంవరణుండా
రమణీరత్నము డగ్గరి । యమరఁ గఁదలఁ బ్రాలు లోసె నధికప్రీతిన్. 56

గీ. అంతఁ జెంత నున్న యంగనామణులెల్ల । వేళ వచ్చెననుచు వేగపడుచుఁ
బడుచు కేలు దోయిఁ బ్రాల్పోసి నించిరి । దరుణిశిరసుమీఁద సరస మెసఁగ. 57

క. చేతులఁ బ్రాలు మహోత్సవ । మాతతిఁ గావించి మించి రన్యోన్యంబున్
శాతోదరియును నృపతియుఁ । జేతోగతరాగరసము చిప్పిలుచుండన్. 58

క. అంగుళములు చలియింపఁగ । బొంగుచు సర్వాంగములను బులకలు మొలువన్
శృంగారదాయకుం డగి । మంగళసూత్రంబుఁ గట్టె మదవతియుతన్. 59

క. అంగనయొక్కతె యిరువుర । కొంగులు ముడివైవ నపుడు గురుసమ్మతమై
గొంగుముడివైచె నప్పుడె । యంగజుఁ డాత్మీయకార్యమలవడె నంచున్. 60

వ. తదనంతరంబ సఖీజనంబు లన్యోన్య కరాంబుజంబులం గీలింపం జేసినఁ బులకిత ప్రకోష్ఠులై వధూవరులు శోభనవేదికామధ్య సమర్థ్యాసీనులై జపహోమాదివిధులు నివర్తించిరి. ఇవ్విధంబున దినచతుష్టయంబు సాంగంబుగా జరిగినఁ బరిణయానంతరంబున 61

సీ. బంగారురథములు పదునాఱువేలును నినుమడియైన గంధేభఘటలు
సామ్రాణి తేజీలు షష్టిసహస్రంబు లందఱే పరిచారికాంగనలును
నవరత్నకీలిత నానావిభూషణ వ్యూహమంజూషిక లొక్కలక్ష
చీనిచీనాంబరశ్రేణుల మేల్తరమైన పెట్టియలు కోటానగోట్లు
* గంధకర్పూరకస్తూరికాహిమాంబు । సంకుమదగంధసారప్రశస్తవస్తు
వరసమాజంబు మునివరుండరణముగను । బెండ్లికొడుకున కిచ్చె సంప్రీతితోడ. 62

క. వాచవులుచూపఁజాలుస । మీచీనఫలంబు లేర్చి మేల్దళుకొత్తన్

దాచితనరాయభారపు । రాచిల్కకుఁ గనకపంజరంబున నొసఁగెన్. 63

క. అంతట ధారావాహిక । సంతోషము వెల్లివిరియ జగతీకాంతుం
డింతింపోకొని నిజభవ । నాంతరమున కరిగె మన్మథారాధకుఁడై. 64

సీ. కదళితోరణమాలికా మంటపాక్లృప్తపటువితానవితాన భాసురంబు
కుసుమదామకసముల్లసిత కాలాగురువరధూప వాసనావాసితంబు
శశికాంతదీపితస్తంభజృంభిత భర్మమయ సాలభంజికామండితంబు
ధగధగద్ధగసముద్ధతకాంత సంతతోద్యద్బహురత్న దీపాంకురంబు
చతురశీతివిధక్రియాచతురవివిధ । బంధబంధుర చిత్రసంభావితంబు
నైన మోహనమందిరాభ్యంతరంబు । తళుకుమీఱిన వైజయంతంబుకరణి. 66

క. ఆలీలాసదనంబున । డోలాంతరమందు నాథుఁడు వసింపఁగన
వ్వేళ నలయించి తెచ్చిరి । బాలికలందఱును హర్షపడుచుం బడుచున్. 67

క. ఆకాంతామణి యచ్చట । భూకాంతుని జూచి భీతిఁ బొరలెడు మదినా
శీకృతమున సకుంబొగలుచు । వాకువ్వక యుండి నేలవ్రాయుచునుండెన్. 68

క. అయ్యెడ నొక్కనెపంబున । నెయ్యపుఁ జెలులెల్లఁ జనిన నేలంతకరాబ్జం
బొయ్యన పతి కబళించినఁ । దొయ్యలి గడగడ వణంకెఁ బోరవుభీతిన్. 69

ఉ. పోమెదనంచుఁ బూచుఁ గరముం గబళించినఁ బోవరామికిం
బ్రాయపుఁ జెన్నికత్తియలఁ బల్మఱు దూఱు మనోవిభుండు జా
రాయిడిఁ బెట్టునోయని పరాఙ్ముఖమందుచు నిట్లగమ్యల
జ్జాయుతమైన నాఁటికిలికించితమంచితమయ్యె దానికిన్. 70

క. అమ్మోహనాంగి దనయుం । కమ్మునఁ జేర్చుకొని విభుఁడు గౌరవమొప్పన్.
ధమ్మిల్లభరము నిమురుచు । ముమ్మరమగు భయము దేర్చి ముద్దులగుమ్మన్. 71

సీ. కుసుపరాగంబు కొప్పునిండెనటంచుఁ గొనగోళ్లఁ బలుమాఱు కురులు దువ్వి
చెమటబిందువులు వోఁ జిమ్ము వ్యాజంబునఁ జిన్నారి పొన్నారి చెక్కునొక్కి
పెనఁగొన్న ముత్యాలపేరుగా దిద్దెదనని వలుదపాలిండ్లు కైవసము చేసి
మొలనూలిఘంటలు మురువుచూతమటంచుఁ గాంచీపదంబుపై కరము చాచి
యిట్లు చిట్టంటుసేతల నింపు రేచి । బాలికామణి మందాక్షుభరము కొంత
మాటిమాటికి నడఁగిపోమట్టుపఱచెఁ । దనదు లావణ్య మెసఁగంగ మనుజవిభుఁడు.

సీ. కబరికాబంధంబు కబళించుఁ గబళించి నెమ్మేనికంపంబు నిలువరించి
బింబాధరదళంబు చుంబించుఁ జుంబించి ఘనమైనముడి విముక్తంబు చేసి
పాలిండ్లు కౌఁగిటఁ గీలించుఁ గీలించి డెందంబులో భీతి డిందుపఱచి
తుదినీవిబంధంబు వదలించు వదలించి చిట్టాడు సిగ్గు వాకట్టుఁ గట్టి
కంతుచట్ట మెడసి కలఁకలనవ్వించి । వంతులకుఁ జెనఁగ వలను చేసి
మగువ పెక్కువగల మిగులఁ గఁ గరగించి । విభుఁడు మదనకేళి వివశుఁ జేసి. 73

వ. ఇవ్విధంబున నవయౌవనోచిత విషయాభిలాలసమానసుండై యప్పువ్వుబోఁడి యుం దానును హేమశిశిరవసంతాది ఋతుసమయోచితంబులగు భోగంబులను భవించుచు మేరుమందరప్రముఖ నిఖిలశిఖరి గుహాముఖంబుల మఱియును దక్షిణ వివిక్తప్రదేశంబుల విహరించుచు నొక్కనాడు మలయాచలంబు చేరఁ జని సహధర్మచారిణిం జూచి యిట్లనియె. 74

దండకము. చపలనయన యీచందనాగంబుచందంబు లాశ్చర్యకందంబుగం దఁపుఁజెట్లయి యధఃకందరాసీమలన్ వేమరున్ వేమిళద్గంధసంబంధ బంధంబులై యుండ నా దండనుద్దండవేదండరాట్కర్ణ తాళంబులన్ బాటమై పాఁపఱేఁ బూపఁ దండంబు పాలిచ్చి పెల్లుగ్గగాఁ ద్రావనుద్యద్భుజంగంబు లేకాకృతిం గ్రోలఁ దద్భూరిఫూత్కారవాతోద్గమత్క్ష్వేళ కీలాహతిం గ్రాఁగియో నీదు బింబాధరస్యందిధారామృత స్పర్శనం బంది శైత్యంబునం బొంది మందానిలాంకూరముల్ గందపుం జేరులై చందనామందగంధంబులన్ దిక్కులం జెక్కు చందంబులోఁ దం బచారింపఁగాఁ జూచితే మేచకాంభోరుహాక్షీ మహాక్షీణతాహేతు సూనాదివాస్యాది సంజాత చేతోముదం బంది పైభూములం గిన్నరీకిన్నరద్వంద్వముల్ కిన్నరుల్ పూని తారస్వరం బెత్తి తాళక్రియల్ హత్తి గీతప్రబంధంబులన్ మోహబంధంబుగాఁ బాడుచో మెచ్చి మమ్మాయనంబోలు గోమ్మాభ్రిమేతద్వరం బెచ్చెనో మచ్చకంటీ కనం గొంటివా గింటివా కన్ మయూరంబు తోరంపుబింబంబు గొంచెంబుగాకుండ సారెం బ్రపంచంబుగావించి నీచారుధమ్మిల్లబంధంబుఁ దాచూపఱుల్ చూడ్కికిన్ మోహబంధంబులం గంధసారద్రుసంవేష్టితవ్యాళబంధంబులన్ రేఁచి యాచేరువన్ బాలనాగంబు కంఠంబునా సాగ్రభాగంబునం గుప్పిచ్చి యుచ్చైఃపదం బెక్కఁ జోనక్కటా చయ్యనన్ బయ్యెద న్మాయఁగానేల రోమావళీసీకు నాశంక చేఁ గొఁకఁగా నే

టకిన్నాటకిన్నిదు ముగ్ధత్వమున్నానవేమందునో మందయానావతంసారిరంసాభి
లాషమ్ములన్మనుభూభృద్గుహాగేహ సీమమ్ములందుండిగన్ధర్వులమ్మోజపత్రేక్షణ
ల్గారునమ్మోదయానాళిపైనెక్కి మేతతుకభృతూకట కోటిస్విహరింప నస్మ
త్ప్రకారమ్మునన్వచ్చి యున్నారు పున్నాగనాథా మహాభాగులీకొండపైనుండు
భోగుల్లగన్మోహినీ గేహినీలోక చూడామణీ యీమణీ గహ్వరాన్తమ్ములెంతేని
భవ్యమ్ములిచ్చోటనిచ్చావిహారమ్ములన్గేలిసల్పన్దగున్. 75

సీ. అనుచునివ్విధమున నబ్జాక్షితోఁగూడి నృపతియామలయాచలేంద్రమందు
విజయాభిలాషుఁడై పెక్కువర్షములుండి ధారుణిపాలింపఁదలఁపఁడయ్యె
నదికారణంబుగా నఖిలలోకములకుఁ దొడరెననావృష్టిదోషమంత
నట్లతిబాధచే హాహా స్వనంబుతో భువనసంక్షోభంబుపుట్టెమిగులఁ
బంటలునుబాఁడితోడ లేబరములయ్యె । నపుడరుంధతివల్లభుఁడరుగుదెంచి
రాజునకుబుద్ధిచెప్పి సామ్రాజ్యవహన । సహనుఁగాఁజేసికావించె శాంతివిధులు.

వ. ఇవ్విధమ్మున నమ్మునిప్రయుక్తమార్గమ్మునగ్రమ్మఱసంవరణమహీపాలుండుగ
జపురమ్మునకరుగుదెంచి యాసముద్రముద్రిత క్షోణీభరమ్ము నిజభుజా పీఠమ్ము
నన్గుదురుకొలిపి రాజ్యపరిపాలనమ్ము సేయుచున్నంత. 77

సీ. నెలమూఁడువానలు వెలితిగాకుండంగఁ గురియును బజ్జన్యుఁడరసియరసి
కేదారభూములుకృష్ణవర్ణంబులై నిండారుముకాకులబండఁదొడఁగె
నేపల్లెఁజూచిన నేరాశిమైయొప్పు బాఁడిచేవ్రేపల్లెవాఁడవోలె
నారామసందోహమభిరామమయ్యెండె నందనవనముకన్నందనర్చి
వర్ణసంకరములులేక వైభవమున । నంతకతకుఁబొందలెయాగాదివిధులు
నేలఁబాత్రపు చీమకు నింగిసురల । కొకకొల్ఁదినె సంతోషముప్పతిల్లె 78

క. ఈరీతినిఫలవితతిని । ధారుణి యీనంగసీసునంబలె నృపుడే
వేరియుసుతసంతానా । కారణఫలమీయఁగోరి గర్భముదాల్చెన్. 79

సీ. తనతోడవిహరించు ధవుఁడిలారతుఁడైన మొగమువెల్వెలబాఱె మగువకనఁగ
నదికారణంబుగా నంభోరుహాక్షికిఁ దొడవులపైనాస వెడలెననఁగఁ
దనకురానుతుఁడున్న చనువునఁదనుమధ్యమిరుగుపొరుగుకన్న హెచ్చెననఁగ
గొఁదిఁగతనకన్న ఘనతగాంచెనటంచు జనుమొగంబులఁగందుమొనసెననఁగ

నాఁడునాటికిఁబ్రియునిసంతసముతోడ । నబలకును వెల్లివిరియంగఁదొడఁగ వెలికి
లక్షితములయ్యెదోహద లక్షణములు । పత్రృజనుల నర్తనక్రియల్ పెచ్చుపెరుఁగ.

క. నవమాసంబులునిండిన । యువతికి శుభలగ్నమందు నుదయించెఁదనూ
భవుఁడుచ్చస్థశుభగ్రహ । నివహాభివ్యక్త భాగ్యనిలయుండగుచున్. 81

క. దినదినపర్యాయంబునఁ । దనయునకును యౌవనంబుదార్కొనుచుండన్
ఘనమైనరాజ్యభారము । పనుపడయువరాజ్యపట్టభద్రునిఁజేసెన్. 82

సీ. ఇరువేయునిన్నూట యిరువదిరెండేసి యోజనంబులమేరయుద్ధవిడిని
నిమిషార్ధమునఁబోవు కమలబాంధవుతేరు మునుమున్నుచని భానువినుతిఁజేసి
నతనికిఁ గన్యాజనావతంసంబైన తపతినీఁగోనుచుఁ దాత్పర్యమెసఁగ
ధరణికినేతెంచి పరిణయంబొనరించె సంవరణక్ష్మాజానికతివ
యదియుఁగాళయనావృష్టియనెడిదోష । మతనిలోకంబునకుఁబాపెనధికమహిమఁ
దపసిమాత్రుండెబ్రహ్మర్షిధన్యతముఁడు । చిరతపోరాజధాని వశిష్ఠమౌని. 83

వ. అని యివ్విధంబుననంగారపర్ణుండు ఫల్గునునకు సవిస్తరంబుగాఁజెప్పిన. 84

క. ఈతపతీసంవరణం । బాతతమతిఁజదువ విన్నఁజిరాయురుపేత
శ్రీతేజోబలసంప । త్ఖ్యాతులకునైరయుందురెల్లకాలము మనుజుల్. 85

శా. పారావారగభీరభీర హితరూపాభీలవీరాహవా.
శూరమ్మన్యవిరోధియోధ రమణీశుంభన్ముఖాంభోరుహా
శ్రీరమ్యోదయపశ్యతోహర మహాస్వైతైకవీరప్రసూ
ధారప్రాప్తకృపాణవల్లికలనాస్థానీ భుజామండలా. 86

క. తారాచలహారామల । తారానీహార హారధవళసుకీర్తీ
సారస్వతసారస్యవి । చారస్తుతమతికవీంద్రసన్నుతమూర్తీ. 87

ఉత్సాహ. తృణకణాయితస్వకీయదృప్తదుష్టవిద్విష
ద్గణనిబద్ధధగధగద్ధగత్ప్రతాపవారకా
బెణదకోట ఘనకవాటపీఠపాటనక్రియా
చణఘణంధణాని నాద జయరమామిలాంచనా. 88

గద్య. ఇది శ్రీమద్గురుకృపావిశేషలబ్ధ సారసారస్వతపవిత్ర విలసదద్దంకి
వీరయామాత్యపుత్త్ర సరసగుణసాంద్ర గంగాధరకవీంద్ర
ప్రణీతంబైన తపతీసంవరణోపాఖ్యానంబను
శృంగారకావ్యంబునందు సర్వంబును
బంచమాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

తపతీ సంవరణోపాఖ్యానము.
శుద్ధపత్రిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	
1	11	మలికిఘరాము	మలిభరాము
2	13	డిగలుగుc గళుల	దొంగుకవల
2	24	మలికిభూరాము	మలిభరాము
4	18	బరిన్రోశి	బరిదోడి
4	19	చతురనీతి	చతురశీలి
4	20	వాహసురాధి	వాహశిఖరాధ్
9	17	వినో ! దంబులన్రైళ	వినో ! దంబునంజెక్కు
9	24	పిలుతుర్ధ్రి	పిలుతుగ్రి
11	20	శోణతటినిండగ	శోణాతటినిందగ
13	24	సంచత్సుర	సంచరత్సర
14	16	గెంజెడలట్లు	గొంజడట్లు
21-25	6-11	ఉత్సాహ	తరల
27	19	సీపం ! టనమవగు	సినం ! టనువగు వరునికినిచ్చిన
65	13	తతీయ	తదీయ
69	26	జె డ్లి	తెంత్లి
72	21	ముప్పతిల్లె	ముప్పతల్లె